
Contents

I. EDITORIAL

THEORETICAL AND PROCEDURAL CRIMINAL LAW CONSIDERATIONS ON THE CONCEPT OF EVIDENCE Nela Manole	7
--	---

II. STUDIES, ARTICLES, OPINIONS

AN OVERVIEW OF CIVIL CONTRACTS, CATEGORIZED PER THEIR CONTENT Andrei Albu	17
--	----

WORKER VULNERABILITY IN FIXED-TERM EMPLOYMENT CONTRACTS. ANALYSIS OF EUROPEAN AND NATIONAL LABOR LAW Denisa Andreea Tulac	24
---	----

FORENSIC TECHNICAL EXPERTISE AS EVIDENCE, PROCEDURAL RULES, VERIFICATION Romeo-Alexandru Perlik	35
--	----

THE LIBERAL AND SOUL VALUES OF DEMOCRACY IN THE US VERSUS EUROPE, BY ALEXIS DE TOCQUEVILLE George Vlăescu	57
--	----

CONSIDERATIONS ON THE STANDARD OF PROOF IN TAKING PRE-TRIAL CUSTODIAL MEASURES Ioana Ovedenie	65
--	----

LAW NO. 272/2024: AN EXTENSION OF COMPULSORY LEGAL AID FOR THE INJURED PARTY IN CRIMINAL PROCEEDINGS? Bianca-Codruța Popeți	75
--	----

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. Moldova și Ucraina)

LEGAL REFLECTIONS ON ENSHRINING THE PRINCIPLES THAT WOULD GOVERN THE INFRINGEMENT PROCEDURE WHEN APPLYING THE PRINCIPLE OF PRESUMPTION OF GUILT AND STRICT LIABILITY FOR ENVIRONMENTAL (ECOLOGICAL) OFFENCES Igor Trofimov	84
---	----

INDIVIDUALIZATION OF PENALTIES: LEGAL FOUNDATIONS AND
RELEVANCE TO JUSTICE

Marcela Băţ, Andrei Nastas.....94

IV. Legislative News105

V. Case-law of the High Court of Cassation and Justice.....142

VI. Case-law of the Constitutional Court of Romania167

Cuprins

I. EDITORIAL

CONSIDERAȚII DE ORDIN TEORETIC ȘI PROCESUAL PENAL PRIVIND
CONCEPTUL DE ADMINISTRARE A PROBELOR

Nela Manole.....7

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

PREZENTARE GENERALĂ A CONTRACTELOR CIVILE, CLASIFICATE
DUPĂ CRITERIUL CONȚINUTULUI LOR

Andrei Albu17

VULNERABILITATEA LUCRĂTORULUI ÎN CONTRACTUL DE MUNCĂ
PE DURATĂ DETERMINATĂ. ANALIZĂ DE DREPT EUROPEAN ȘI
NAȚIONAL AL MUNCII

Denisa Andreea Tulac.....24

EXPERTIZA TEHNICĂ JUDICIARĂ CA MIJLOC DE PROBĂ,
REGLEMENTĂRI DE INTERES PROCESUAL, VERIFICARE

Romeo-Alexandru Perlik.....35

VALORILE LIBERALE ȘI SUFLETEȘTI ALE DEMOCRAȚIEI ÎN SUA
VERSUS EUROPA, DUPĂ ALEXIS DE TOCQUEVILLE

George Vlăescu57

CONSIDERAȚII REFERITOARE LA STANDARDUL PROBATOR ÎN
LUAREA MĂSURILOR PREVENTIVE PRIVATIVE DE LIBERTATE

Ioana Ovedenie65

LEGEA NR. 272/2024: O EXTINDERE A CAZURILOR DE ASISTENȚĂ
JURIDICĂ OBLIGATORIE A PERSOANEI VĂTĂMATE ÎN PROCESUL
PENAL?

Bianca-Codruța Popeți75

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. MOLDOVA ȘI UCRAINA)

REFLECȚII JURIDICE REFERITOARE LA CONSACRAREA
PRINCIPIILOR CARE AR GUVERNA PROCEDURA
CONTRAVENȚIONALĂ LA APLICAREA PRINCIPIULUI PREZUMȚIEI

VINOVĂȚIEI ȘI AL CARACTERULUI OBIECTIV AL RĂSPUNDERII PENTRU CONTRAVENȚII DE MEDIU (ECOLOGICE)	
Igor Trofimov	84

INDIVIDUALIZAREA PEDEPSELOR: FUNDAMENTE JURIDICE ȘI RELEVANȚA ÎN JUSTIȚIE	
Marcela Băț, Andrei Nastas	94

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

COD PENAL – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 19/2025)	
Redacția Pro lege	105

COD FISCAL – MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 11/2025)	
Redacția Pro lege	107

COD SILVIC ȘI ALTE ACTE NORMATIVE – MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 14/2025)	
Redacția Pro lege	110

HOTĂRÂREA CEDO DIN 23 APRILIE 2024 ÎN CAUZA Z. ȘI F. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI	
Redacția Pro lege	113

STRUCTURA ANULUI ȘCOLAR 2025-2026 (OMEC NR. 3463/2025)	
Redacția Pro lege	122

MĂSURI PENTRU BUNA ORGANIZARE ȘI DESFĂȘURARE A ALEGERILOR PENTRU PREȘEDINTELE ROMÂNIEI DIN ANUL 2025 (H.G. NR. 10/2025)	
Redacția Pro lege	126

STABILIREA UNOR MĂSURI LA NIVELUL ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE (O.U.G. NR. 16/2025)	
Redacția Pro lege	131

O.U.G. NR. 34/2013 PRIVIND ORGANIZAREA, ADMINISTRAREA ȘI EXPLOATAREA PAJIȘTILOR PERMANENTE ȘI LEGEA FONDULUI FUNCİAR – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 32/2025)	
Redacția Pro lege	133

LEGEA NR. 119/1996 CU PRIVIRE LA ACTELE DE STARE CIVILĂ –
MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 17/2025)

Redacția Pro lege.....135

STABILIREA VALORII SUMEI INDEXATE CARE SE ACORDĂ SUB
FORMĂ DE TICHETE CULTURALE PENTRU SEMESTRUL I AL ANULUI
2025 (OMF/OMC NR. 2680/361/2025)

Redacția Pro lege.....139

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

RIL

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 2/2025 (M. OF. NR. 186/04.03.2025):
ART. 612 ALIN. (1) DIN CODUL ADMINISTRATIV

Redacția Pro lege.....142

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 3/2025 (M. OF. NR. 239/18.03.2025):
ART. 207 ALIN. (1), ART. 222 ALIN. (4) ȘI ART. 235 ALIN. (1) DIN
CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ

Redacția Pro lege.....145

HP

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 3/2025 (M. OF. NR. 192/05.03.2025):
ART. 27^29 DIN LEGEA NR. 360/2002 PRIVIND STATUTUL
POLIȚISTULUI ȘI ART. 60 ALIN. (3) DIN ANEXA NR. VI LA
LEGEA-CADRU NR. 153/2017

Redacția Pro lege.....147

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 12/2025 (M. OF. NR.
206/10.03.2025): ART. 68^5 ALIN. (10) DIN LEGEA NR. 567/2004 ȘI ART.
IX ȘI X DIN O.U.G. NR. 59/2017

Redacția Pro lege.....152

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 13/2025 (M. OF. NR.
183/03.03.2025): ART. 88^2 ALIN. (5) DIN LEGEA NR. 304/2004 PRIVIND
ORGANIZAREA JUDICIARĂ

Redacția Pro lege.....155

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 37/2025 (M. OF. NR.
258/25.03.2025): ART. 254 ALIN. (1) DIN LEGEA EDUCAȚIEI
NAȚIONALE NR. 1/2011 ȘI ART. 8 ȘI 12 DIN ANEXA NR. I LA

LEGEA-CADRU NR. 153/2017 PRIVIND SALARIZAREA
PERSONALULUI PLĂTIT DIN FONDURI PUBLICE

Redacția Pro lege.....159

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 38/2025 (M. OF. NR.
244/20.03.2025): ART. 11 ALIN. (4) ȘI ART. 18 DIN LEGEA-CADRU NR.
153/2017 PRIVIND SALARIZAREA PERSONALULUI PLĂTIT DIN
FONDURI PUBLICE

Redacția Pro lege.....163

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 62/2025 (M. OF. NR.
252/24.03.2025): ART. 4 ALIN. (2) LIT. A) ȘI ART. 6 DIN O.G. NR. 25/2014
PRIVIND ÎNCADRAREA ÎN MUNCĂ ȘI DETAȘAREA STRĂINILOR PE
TERITORIUL ROMÂNIEI

Redacția Pro lege.....165

VI. JURISPRUDENȚĂ CCR

NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 49/2025 (M. OF. NR.
237/18.03.2025): ART. 25 ALIN. (3) LIT. B) ȘI C) DIN CODUL DE
PROCEDURĂ FISCALĂ

Redacția Pro lege.....167

NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 482/2024 (M. OF. NR.
186/04.03.2025): ART. 11 ALIN. (6[^]1), (6[^]3) ȘI ALIN. (6[^]8)-(6[^]10) DIN
LEGEA NR. 255/2010 PRIVIND EXPROPRIEREA PENTRU CAUZĂ DE
UTILITATE PUBLICĂ

Redacția Pro lege.....169

I. EDITORIAL

CONSIDERAȚII DE ORDIN TEORETIC ȘI PROCESUAL PENAL PRIVIND CONCEPTUL DE ADMINISTRARE A PROBELOR

Lect. univ. dr. Nela MANOLE

Abstract: *Our scientific analysis targets the concrete explanation of the „evidence administration” concept. Thus, in a more technical approach, the activity of evidence administration includes the discovery of evidence in the first place – as task of the investigators.*

Extensively speaking, the evidence administration procedure imposes the indication of the evidence (and also of the object or/and method through which it may be obtained), the introducing of the evidence, presenting, proposing, admitting, researching and discovery, collecting or bringing, establishing, prelevating, conservating and administrating evidence.

In conformity with the Romanian criminal procedure code, the task of evidence administration belongs to the investigating teams and to the courts.

Keywords: *probă, administrare, concept, precept, admitere, organ de urmărire penală, instanță de judecată, legiuitor, vinovăție, doctrină*

Întrucât actualul legiuitor nu a definit în mod concret conceptul de administrare a probelor, rămâne în sarcina doctrinei de a încerca o asemenea conceptualizare.

În demersul nostru de a explicita în mod concret conceptul de administrare a probelor, nu putem însă să nu facem un cuvenit apel la câteva dispoziții ale actualului Cod de procedură penală, cu implicații considerabile în materie.

În consens cu alți autori, consider că organul de urmărire penală trebuie să ridice toate obiectele care pot constitui mijloace de probă, iar în cazul în care există îndoieli asupra unor obiecte, este mai bine ca acestea să fie examinate și ridicate, iar ulterior returnate decât să fie lăsate la locul lor și să nu mai fie găsite în momentul în care se stabilește semnificația lor probatorie¹.

În acest sens, apreciez ca fundamentale două dintre dispozițiile procesuale penale, și anume dispozițiile art. 1 C. proc. pen. care instituie drept scop al procesului penal constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel că orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită

¹ Ion Badrajan, Alexandru Frunză, *Tactica efectuării cercetării la fața locului*, Forensic Science No. 1-2024 (137), March 2024, Vol. XXV, p. 68.

potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată² să nu fie supusă rigorilor legii, respectiv dispozițiile art. 5 C. proc. pen. care reglementează, la nivel de principiu sau regulă de bază a procesului penal, asigurarea aflării adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana făptuitorului.

Pornind de la aceste precepte legale, organele judiciare, care au ca principală sarcină aflarea adevărului (nu insistăm, cu această ocazie, asupra acestui concept și implicațiile sale), respectiv cunoașterea realității obiective a împrejurărilor cauzei, pot realiza în mod eficient această sarcină numai prin administrarea probelor, adică prin deducerea în fața organelor judiciare a tuturor faptelor și împrejurărilor de fapt, transpuse în probe conform dispozițiilor art. 97 alin. (1) C. proc. pen., astfel încât să-și poată forma o reprezentare exactă și corectă cu privire la faptele și împrejurările cauzei.

Într-o accepțiune mai tehnicistă, activitatea de administrare a probelor presupune, în primul rând, descoperirea probelor, ca sarcină inițială a organelor de urmărire penală, care folosesc în acest sens ca mijloace de informare plângerea, denunțul, sesizarea organului competent, investigațiile proprii (cercetări la fața locului, percheziții, ridicări de obiecte și înscrisuri, ascultarea persoanelor³ etc.

Dacă, prin dispozițiile art. 99 C. proc. pen., care se referă la sarcina administrării probelor, legiuitorul folosește expresia de „administrare a probelor” având în vedere faptul că sarcina descoperirii probelor revine aceluiași organ care le administrează (în cazul organelor de urmărire penală), sintagma „strângere și administrare a probelor” folosită de același legiuitor în dispozițiile art. 100 alin. (1) și (2) C. proc. pen. atunci când se referă la administrarea probelor (obiectul urmăririi penale), apare ca fiind mult mai potrivită.

Tot în cadrul procedurii de administrare a probelor se înscrie propunerea de probe din partea părților sau a procurorului, admiterea administrării lor urmată de administrarea lor propriu-zisă prin procedeele probatorii cunoscute.

Într-o formulă mai extinsă, procedura de administrare a probelor impune indicarea probei (respectiv a obiectului sau și a mijlocului prin care poate fi obținută), introducerea probei, producerea, propunerea, admiterea, cercetarea și aflarea sau descoperirea, strângerea sau aducerea, constatarea, ridicarea, conservarea și administrarea probelor⁴.

Una din regulile cele mai importante care stau la baza administrării probelor este cea prescrisă prin dispozițiile art. 99 C. proc. pen., potrivit căreia sarcina administrării probelor revine organelor de urmărire penală și instanțelor de

² În contextul dispozițiilor art. 4 C. proc. pen.

³ Gh. Alecu, *Criminalistică*, Ediția a II-a, Editura Ex Ponto, Constanța, 2009, pp. 249-263 și pp. 305-333. În același sens Ancuța Elena Franț, *Criminalistică*. Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2024, pp. 227-228.

⁴ Tr. Pop, *Drept procesual penal*, Cluj: Tipografia Națională, 1946, p. 188.

judecată⁵. Astfel, aceste organe judiciare, independent de poziția suspectului sau inculpatului în raport cu acuzațiile ce i se aduc, au ca principală obligație, în virtutea rolului lor activ, de a descoperi, strânge și administra probele, atât în învinuire cât și în apărare.

Aceasta nu înseamnă însă că administrarea probelor (întreg procesul penal de altfel) nu se înfăptuiește și cu contribuția părților (părțile pot propune probe și pot solicita administrarea lor), însă dispoziția asupra administrării probelor revine exclusiv organelor judiciare⁶.

Dacă, în procesul de tip anglo-saxon (unde instanța are rol pasiv, de arbitru între părțile din proces) vechea regulă de probațiune *onus probandi incumbi ei qui dicit* se aplică întocmai, căzând în obligația părții care invocă o împrejurare să o dovedească, în procesul continental, inclusiv în cel din țara noastră, sarcina probațiunii a fost lăsată exclusiv în seama organelor judiciare. Mai mult decât atât, prin Codul Român de Procedură Penală din 1968, dreptul acordat autorităților judiciare de a lămuri cauza din oficiu, prin probe, sub toate aspectele, s-a transformat astfel într-o obligație, așa încât, potrivit dispozițiilor art. 100 C. proc. pen. și urm., organele de urmărire penală și instanțele de judecată au obligația de a administra din oficiu toate probele necesare lămuririi cauzei, atât în favoarea inculpatului, cât și în defavoarea acestuia⁷.

La fel ca în cazul oricărei obligații procesuale, legiuitorul a instituit și în acest caz o serie de sancțiuni procesuale, cum ar fi restituirea cauzei de către procuror organului de cercetare penală sau de către instanță la procuror, pentru completarea urmăririi, ori în cazul apelului sau a recursului, rejudecarea cauzei în vederea administrării de noi probe.

În aplicarea principiului prezumției de nevinovăție potrivit căruia suspectul sau inculpatul nu este obligat să-și probeze nevinovăția conform dispozițiilor art. 99 alin. (2) C. proc. pen., suspectul sau inculpatul, ca și părțile de altfel, nu au obligația dovedirii împrejurărilor pe care le invocă, ci are numai dreptul de a propune probe și de a cere administrarea lor prin intermediul organului judiciar.

Deși, în doctrină s-a vorbit despre un așa-zis „drept la contraprobe” recunoscut suspectului sau inculpatului, căruia i s-a atribuit chiar o funcție procesuală proprie, fiind integrat în însuși conținutul „contraacțiunii în apărare”, având drept scop principal împlinirea principiului „egalității armelor”, impus prin jurisprudența constantă a Comisiei și Curții Europene a Drepturilor Omului, nu trebuie să se înțeleagă prin acesta că sarcina probațiunii ar trece de la subiectul care exercită

⁵ I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2018, p. 245.

⁶ Portejoie G. J., *La Justice au benefice du doute*, Paris : Presses de la Renaissance, 2006, p. 14.

⁷ Gr. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, Editura Hamangiu, București, 2007, p. 402.

acțiunea penală la subiectul (suspect sau inculpat) care exercită contraacțiunea în apărare⁸.

Sub acest aspect, așa cum am arătat, este criticabilă actuala reglementare a art. 99 C. proc. pen. potrivit căreia, „sarcina administrării probelor în procesul penal revine organului de urmărire penală și instanței de judecată”, cel mai potrivit termen fiind cel de „strângere a probelor”, utilizat de legiuitor în dispozițiile art. 100 C. proc. pen. Astfel, termenul de strângere a probelor ar cuprinde activitatea de informare a organelor de urmărire penală care „strâng” probele, și activitatea instanței de judecată care, deși nu desfășoară o activitate propriu-zisă de informare, are obligația, în virtutea rolului activ, de a depista și administra proba chiar nepropusă, dar care rezultă cu necesitate pentru stabilirea adevărului cauzei.

În acest sens, fostele instanțe de recurs extraordinar (azi de apel, recurs sau recurs în anulare), au procedat la desființarea constantă a hotărârilor prin care instanțele de fond nu au lămurit împrejurări esențiale invocate în apărare de inculpat, dar nedovedite de el, sau când nu a depistat unele probe care ar fi condus la pronunțarea unei hotărâri legale și temeinice, având drept temei principal lipsa rolului activ⁹. Printre aceste motive, fosta instanță supremă a reținut faptul că instanța de fond nu a cercetat dacă și în ce măsură la producerea lipsei în gestiune nu au contribuit și alte cauze, respectiv acțiuni ilicite săvârșite de alte persoane decât inculpatul, instanța nu a verificat, prin probe, dacă lipsa în gestiune nu se poate justifica prin perisabilități sau alte pierderi, instanța nu a dispus audierea unui martor întrucât părțile au renunțat la audierea sa, cu toate că audierea acestuia era absolut necesară pentru a stabili cu certitudine dacă fapta a fost săvârșită de inculpat¹⁰ etc.

O chestiune deosebit de delicată ni se pare a fi cea privind investigarea probei faptului sau împrejurării de fapt. Așa cum s-a arătat în doctrină, există un așa-numit mecanism al probei faptului, care îi dă specificitatea sa sistemului din care provine. În aceste condiții, dacă proba unui fapt nu este raportată unui sistem propriu de probațiune, faptul, chiar dacă există în mod obiectiv, nu va exista în drept. Altfel spus, un fapt va exista sau nu va exista (va căpăta relevanță juridică) în funcție de materia dreptului și exigențele diferitelor modalități de probațiune.

În acest mod, dependența prin raportare la un mod de probațiune va conduce sau nu la proba existenței acestui fapt.

⁸ V. Dongoroz și al., *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*. Vol. I, București: Academiei, 1975, p. 176 și pp. 100-105.

⁹ N. Volonciu, A.S. Uzlău, R. Moroșanu, C. Voicu, V. Văduva, G. Tudor, D. Atășiei, T.-V. Gheorghe, C.M. Chirița, Cr. Ghigheci, T. Manea, *Codul de procedură penală. Comentat*, Ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2017, pp. 4-44.

¹⁰ V. Dongoroz și al., *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*. Vol. I, București: Academiei, 1975, p. 437.

Tot legat de ideea potrivit căreia sarcina administrării probelor este uneori foarte dificilă, trebuie spus că, uneori, între afirmarea unui fapt și negarea sa există evidente zone intermediare, de incertitudine.

Este motivul pentru care se spune, pe bună dreptate, că justiția umană trebuie să se cantoneze adesea la probabilități, la aparențe. Dar, după cum se știe, cu excepția prezumției legale, aparența nu poate fi luată în considerare ca atare în dreptul penal (spre deosebire de dreptul civil unde, de pildă, posesiunea prelungită conduce la proprietate, pentru că are aparența dreptului), există riscul falsificării realității faptelor ce stau la baza adevărului legal.

Administrarea probelor în procesul penal este guvernată de principiul libertății probelor, ceea ce se traduce prin aceea că organele judiciare au libertatea să aleagă dintre mijloacele prevăzute de lege acele mijloace de probațiune prin intermediul cărora se pot administra cele mai sigure probe, care să asigure aflarea adevărului în cauza urmărită sau judecată. Astfel, spre deosebire de precedentul sistem legal de probațiune, în actualul sistem al libertății probelor organul judiciar nu este ținut să probeze o anumită infracțiune prin administrarea unei anume probe.

Caracterul vădit rațional al actualului sistem de probațiune se manifestă cu atât mai mult cu cât, în anumite situații, împrejurări concrete de săvârșire a infracțiunii (clandestinitatea acesteia, imposibilitatea aflării eventualilor martori oculari etc.), nu permit practic organelor judiciare administrarea unor probe pe care legea le-ar impune, condiții în care acestea au libertatea să folosească mijloacele pe care le au la îndemână (exploatarea unor urme lăsate la fața locului prin intermediul unei constatări tehnico-științifice, a unor expertize, o reconstituire etc.).

Așa cum însă orice principiu are și excepții, și principiul libertății probelor, văzut din punctul de vedere al libertății de administrare a probelor, cunoaște o serie de excepții, dictate chiar de lege. Astfel, în mod excepțional, legea impune în anumite situații utilizarea anumitor mijloace de probă, cum ar fi cazurile pentru a căror lămurire este necesară efectuarea unei constatări sau expertize medico-legale, conform dispozițiilor art. 184 C. proc. pen., cazul infracțiunii de adulter, pentru dovedirea căruia legea impune, în mod exclusiv, procesul verbal de constatare a infracțiunii flagrante sau scrisori emenate de soțul vinovat, conform dispozițiilor C. proc. pen., sau chestiunile prealabile pentru dovedirea cărora legea impune a se folosi numai mijloacele de probă admise de materia căreia îi aparține acea chestiune.

În ceea ce ne privește, dincolo de a vedea în aceste excepții niște adevărate reminiscențe ale vechiului sistem legal de probațiune, considerăm că aceste îngrădiri pot fi justificate, cel puțin parțial, de caracterul mai special al acestor infracțiuni, respectiv implicațiile de ordin social și familial ce ar decurge din probarea necorespunzătoare a unor asemenea fapte.

Așa cum s-a menționat, la baza activității de administrare a probelor stă principiul libertății probelor.

Trebuie însă să constatăm că este dificil de a disocia studiul principiului libertății probelor de cel al liberei lor aprecieri decât organele judiciare, ambele constituind corolarul sistemului intimei convingeri¹¹.

Cu toate acestea, trebuie făcută o distincție, și anume faptul că fiecare din cele două principii răspund unor finalități diferite.

Dacă prima interesează căutarea și producerea probelor, cea de-a doua se preocupă de valoarea lor probantă, în principal în ultima fază a procesului penal.

În ceea ce privește reglementarea legală expresă a principiului libertății de administrare a probelor sau, și mai precis, al libertății organului judiciar de a utiliza orice mijloace de probațiune găsite de cuviință față de necesitățile cauzei (evident, dintre cele legale), constatăm, cu surprindere, că actualul legiuitor român nu a avut o astfel de preocupare.

Evident însă, principiul libertății probelor sub acest aspect rezidă din contextul celorlalte dispoziții legale referitoare la probe și la mijloace de probă, dar în special din dispozițiile referitoare la libertatea de apreciere de care, după cum am arătat anterior, este strâns legată.

Această omisiune a legiuitorului român își poate găsi explicația în sistemul mixt de probațiune pe care a înțeles să îl instituie, format dintr-o îmbinare a sistemului liberal de probațiune cu cel legal.

Spre deosebire, în sistemul pur liberal al probelor, mijloacele de probă sunt enumerate pur exemplificativ, organele judiciare având posibilitatea să utilizeze și alte mijloace neprevăzute în mod expres, dar neoprite de lege. Acest din urmă sistem este cunoscut în procedurile în care judecarea cauzelor are loc prin intermediul juraților, care nu sunt, de regulă, încorsetați de un sistem de mijloace probatorii fixat aprioric, fapt ce le permite formarea opiniei despre vinovăția acuzatului în modul cel mai liber.

Revenind la principiul libertății probelor, s-a emis și teza potrivit căreia libertatea recunoscută părților și organelor judiciare de a recurge la toate mijloacele de probațiune ar apărea ca una dintre cele mai importante limitări, ce atentează la însuși principiul prezumției de nevinovăție.

Deși, în cea mai mare parte criticabilă, acesta opinie nu este însă lipsită de un anume suport. S-au încercat astfel numeroase argumente pentru a justifica principiul libertății probelor. În acest sens, cei mai mulți autori au insistat asupra particularităților probațiunii penale față de cea civilă.

În materie civilă, unde apar o serie de acte a căror probă poate fi preconstituită, este lesne pentru legiuitor de a determina, pentru aceste acte, modalitățile de probă admisibile și, în același timp, forța lor probantă¹².

¹¹ A. Șt. Tulbure, Tatu M. A., *Despre convingerea organelor judiciare*. În R.D.P., 2002, p. 163.

¹² V.M. Ciobanu, Tr. Cl. Briciu, Cl. C-tin Dinu, *Drept procesual civil*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Național, București, 2018, p. 336.

Per a contrario, în materia dreptului penal (așa-zisul drept represiv), obiectul procesului este format în mod esențial din fapte materiale și psihologice, motiv pentru care ar fi imposibil a se stabili aprioric aceste fapte, având în vedere generalitatea cauzelor. De asemenea, particularitatea probei penale se explică și prin considerente ce țin de fondul dreptului. Astfel, dacă în procesul civil sunt angajate interese private care, desigur, trebuie protejate, în materie penală se manifestă interese superioare care se află în conflict - ordinea publică, libertatea individuală etc.

În aceste condiții, pentru a prezerva drepturile tuturor protagoniștilor cauzelor penale, se impune a căuta, pe toate căile, manifestarea adevărului și de a permite, în consecință, recursul la toate mijloacele de probațiune. În alte condiții, reprezentantul acuzării riscă de a fi împiedicat de dificultăți insurmontabile, mai ales în fața unui inculpat care poate folosi toate mijloacele pentru a disimula adevărul în legătură cu fapta săvârșită. Astfel, lupta contra criminalității va fi practic imposibilă într-un sistem de probațiune prea rigid, care exclude utilizarea anumitor probe.

Se poate pune, totuși, o legitimă întrebare: oare, nu cumva libertatea probelor servește în mod unilateral nevoile represiunii sociale, fiind astfel sacrificate interesele persoanei urmărite sau judecate - însuși principiul prezumției de nevinovăție?

Pe de altă parte, poate părea illogic de a acorda inculpatului beneficiul prezumției de nevinovăție, antrenând o adevărată dispensă de probă, și de a înarma în același timp organele represive cu largi mijloace de investigație, destinate a o distruge (desființa).

În realitate însă, lucrurile nu stau chiar așa, contradicția menționată nefiind decât aparentă.

În primul rând, trebuie să avem în vedere faptul că regula potrivit căreia inculpatul este prezumat nevinovat nu are drept scop de a asigura impunitatea adevăratului vinovat, fapt ce nu împiedică, în nici un caz, manifestarea adevărului în cauză.

În al doilea rând, facilitățile sistemului libertății de probațiune nu sunt apanajul exclusiv al organelor judiciare, în condițiile în care se recunoaște tuturor părților dreptul de a recurge la toate mijloacele de probațiune, în egală măsură cu reprezentanții Ministerului Public și cu judecătorii.

În ceea ce privește persoana urmărită sau judecată, nu este vorba despre o simplă facultate ci de un veritabil drept, pe care are tot interesul să-l folosească. Chiar dacă ele beneficiază de principiul prezumției de nevinovăție, se găsește adesea în situația de a fi obligată să joace un rol activ în legătură cu probele strânse împotriva sa.

Cu toate acestea, nu este mai puțin adevărat faptul că așa-numita „egalitate de arme” nu este și nu poate fi perfectă. Astfel, pentru a putea ajunge la cunoașterea adevărului în cauza urmărită sau judecată, organul judiciar dispune de largi puteri și de mijloace vaste (autoritatea poliției judiciare, posibilitatea de a apela la arestări, interogatorii, percheziții, expertize etc.), spre deosebire de învinuit sau inculpat care

are, totuși, puteri limitate în acest sens, în special în faza inițială a procesului, urmărirea penală.

Este la fel de adevărat faptul că toate aceste procedee (ca și toate celelalte, puse la dispoziție de lege), nu au drept scop decât manifestarea adevărului însă, uneori, trecerea de la confundarea adevăratului vinovat la stabilirea inocenței persoanei urmărite sau judecate este foarte labilă.

În concluzie, deși justificată de interese ce țin de ordinea și securitatea publică, libertatea probelor servește în mod esențial aceste comandamente.

O altă problemă deosebit de importantă ce se ridică în legătură cu administrarea probelor este cea privind necesitatea asigurării respectării legii în tot cursul acestei activități procesuale. Fără a insista prea mult asupra acestei chestiuni, se impune totuși a arăta că, pentru obținerea unor probe conforme cu realitatea, care să confere siguranța certitudinii faptelor pe care le atestă, legea solicită organelor judiciare manifestarea unei atitudini de corectitudine, de loialitate. Prin aceste adevărate comandamente impuse organelor judiciare de lege se interzice acestora folosirea amenințărilor, violențelor, promisiunilor, în timpul administrării probelor, consemnarea incompletă sau denaturată a declarațiilor părților, înscrierea în procesele verbale a unor împrejurări falsificate sau denaturate etc.

Prin utilizarea unor asemenea mijloace ilicite sunt încălcate, atât valori ce caracterizează demnitatea și securitatea umană, cât și demnitatea justiției însăși.

În același sens, printre mijloacele interzise prin dispozițiile C. proc. pen. se înscrie și folosirea narcoanalizei, a hipnotismului etc., menite a înfrânge rezistența conștientă a persoanei cercetate.

În raport de faza procesuală în care se află procesul penal, procedura de administrare a probelor prezintă și unele particularități.

Astfel, în faza de urmărire penală, sarcina descoperirii probelor revine organelor de urmărire penală, acestea utilizând ca surse de informare plângerea, denunțul, sesizarea organului competent, toate conținând informații ce pot servi la susținerea învinuirii și indicarea mijloacelor de probă ce pot fi utilizate în cauză. În același sens mai sunt utilizate, în mare măsură, investigațiile proprii ale organelor de urmărire penală constând în cercetări la fața locului, percheziții, ridicarea de obiecte, urme și înscrisuri, ascultarea părților etc.

În faza de urmărire penală, administrarea probelor este atributul exclusiv al organelor de urmărire penală și are loc prin intermediul procedeele probatorii cunoscute (ascultarea părților și a martorilor, confruntarea acestora, ridicarea de obiecte, urme și înscrisuri cu ocazia cercetărilor la fața locului și a perchezițiilor, efectuarea de constatări tehnico-științifice, medico-legale, de expertize)¹³, dar numai

¹³ N. Volonciu, A.S. Uzlău, R. Moroșanu, C. Voicu, V. Văduva, G. Tudor, D. Atasiei, T.-V. Gheorghe, C.M. Chirița, Cr. Ghigheci, T. Manea, *Codul de procedură penală. Comentat*, Ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2017, pp. 323-338.

atunci când acestea le consideră necesare, fapt ce poate implica absența inculpatului și a apărătorului acestuia. Atunci când însă apărătorul inculpatului solicită în mod expres participarea la aceste activități procesuale, prezența acestuia este asigurată.

Administrarea probelor în această fază procesuală nu este însă opera exclusivă a organelor de urmărire penală, în sensul că părțile pot prezenta acestora o serie de mijloace de probă aflate în posesia lor, cum ar fi înscrisuri, obiecte, acte de constatare medico-legale etc.

Cu toate că faza de urmărire penală este marcată de un anumit secret (în opoziție cu contradictorialitatea marcantă a fazei de judecată), suspectul sau inculpatul, singur sau prin intermediul apărătorului său, are dreptul să cunoască probele strânse împotriva sa (tocmai pentru a le putea combate), atât prin participarea la procedeele probatorii menționate, dar și prin prezentarea întregului material probator, la terminarea urmăririi penale.

În cursul judecății, sarcina administrării probelor revine instanței de judecată, care folosește în acest sens aceleași procedee probatorii, în condiții de contradictorialitate, în prezența părților și a procurorului. În această fază sunt verificate, pe de-o parte, probele strânse și administrate în cursul urmăririi penale (procedându-se practic la o readministrare a lor), iar pe de altă parte pot fi administrate noi probe, atunci când cele administrate anterior se dovedesc insuficiente pentru lămurirea cauzei și aflarea adevărului. La toate aceste activități procesuale pot colabora, în egală măsură, părțile și procurorul, care pot propune probe noi, ce vor fi admise de către instanță dacă se dovedesc a fi concludente și utile cauzei.

Referințe bibliografice:

1. Alecu Gh. *Criminalistică*, ediția a II-a, Editura Ex Ponto, Constanța, 2009.
2. Badrajan Ion, Frunză Alexandru, *Tactica efectuării cercetării la fața locului*, Forensic Science No. 1-2024 (137), March 2024, Vol. XXV.
3. Ciobanu V. M., Tr. Cl. Briciu, Cl. C-tin Dinu, *Drept procesual civil*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Național, București, 2018.
4. Dongoroz V. și al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*. Vol. I, București: Academiei, 1975.
5. Franț Ancuța Elena, *Criminalistică*. Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2024.
6. Neagu I., Damaschin M., *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2018.
7. Pop Tr., *Drept procesual penal*. Cluj: Tipografia Națională, 1946.

8. Portejoie G. J., *La Justice au benefice du doute*, Paris: Presses de la Renaissance, 2006.
9. Theodoru Gr., *Tratat de drept procesual penal*, Editura Hamangiu, București, 2007.
10. Tulbure A. Șt., Tatu M. A., *Despre convingerea organelor judiciare*. În: R.D.P., 2002.
11. Volonciu N., Uzlaşu A.S., Moroșanu R., Voicu Cor., Văduva V., Tudor G., Atasiei D., Gheorghe T.V., C.M. Chirița, Ghigheci Cr., Manea T., *Codul de procedură penală. Comentat*, Ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2017.

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

PREZENTARE GENERALĂ A CONTRACTELOR CIVILE, CLASIFICATE DUPĂ CRITERIUL CONȚINUTULUI LOR

Av. drd. Andrei ALBU

Abstract: *This article offers an overview of civil contracts, classified based on their content, as outlined in the current Civil Code and interpreted by prominent legal scholars. The distinction between unilateral and bilateral (synallagmatic) contracts is analyzed, with emphasis on the changes introduced by the modern Civil Code. Historically, the 1864 Civil Code defined contracts as agreements between parties to establish or terminate legal relationships, while the current code expands the definition to include the possibility of modifying these relationships.*

The article further explains that unilateral contracts involve obligations for one party only, while bilateral contracts are characterized by mutual and interdependent obligations. The principle of reciprocity in bilateral contracts is essential, as obligations are intertwined, and non-performance by one party may lead to the suspension of the contract or its termination. This is exemplified by mechanisms like the "exceptio non adimpleti contractus" (the exception of non-performance), which allows one party to refuse to fulfill their obligations if the other party does not comply.

Additionally, the article discusses the concept of imperfect synallagmatic contracts, where obligations might arise for both parties during the contract's execution, even if initially they seemed unilateral. These contracts are now classified under the modern Civil Code and carry distinct rules regarding proof and execution. The practical importance of understanding the classification of contracts, particularly in terms of evidentiary requirements, is also highlighted.

Keywords: *Civil Contracts, Unilateral Contracts, Bilateral Contracts, Synallagmatic Contracts, Civil Code, Reciprocity of Obligations, Non-performance of Contract, Exception of Non-Performance, Imperfect Synallagmatic Contracts, Legal Relationships, Contractual Obligations, Contract Termination, Modern Civil Code, Contract Modification*

„Nu există o justiție absolută, ci numai un contract încheiat între oameni pentru a nu se vătăma unii pe alții și a nu fi vătămați”. (Epicur)

În lucrarea de față vom prezenta câteva diferențe esențiale dintre multiplele tipuri de contracte așa cum sunt ele prezentate în Codul Civil în vigoare, dar și în viziunea doctrinei, după cum se conturează ea în opinia unor profesori eminenți ai

dreptului civil, iar în final vom cuteza să exprimăm opinia consolidată în procesul de documentare și de cunoaștere a dreptului civil.

Pentru aceasta, mai întâi vom realiza o succintă comparație între anumite prevederi din Codul Civil de la 1864, raportat la modul cum se reflectă ele în Codul Civil actual (I), urmând ca mai apoi să punctăm concret câteva elemente legate de actul juridic civil privit din punctul de vedere al numărului părților (II).

I. Contractul în viziunea legiuitorului - o reglementare în evoluție

Noțiunea de contract a constituit dintotdeauna un nucleu dur al tuturor codificărilor în materie civilă. De-a lungul timpului s-au cristalizat noțiuni teoretice fundamentale, atât privitoare la contractul unilateral (A), cât și cu privire la contractul sinalagmatic (B).

A. Contractul unilateral, diferențieri notabile în evoluția normativă

În sens istoric, Codul Civil de la 1864 definește contractul la articolul 942 al Titlului III, ca fiind „*acordul între două sau mai multe persoane spre a constitui sau a stinge între dânsii un raport juridic*”. Pe de altă parte, definiția pe care o statuează Codul Civil în vigoare la articolul 1166 caracterizează contractul ca fiind acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic. Ca și diferențe de terminologie, prima lege conține elementele „a constitui sau a stinge”, iar Codul Civil actual conține termenii „a constitui, a modifica sau a stinge” un raport juridic.

O primă deosebire făcută de legiuitor conform Codului Civil actual este între contracte unilaterale și contracte sinalagmatice, expresii din care nu transpare numărul părților prezente la încheierea contractului. Codul Civil de la 1864 prevede la articolul 943 următoarele: „*Contractul este bilateral sau sinalagmatic când părțile se obligă reciproc una către alta*”. De asemenea, textul articolului 944 al aceluiași Cod reglementează: „*Contractul este unilateral, când una sau mai multe persoane se obligă către una sau mai multe persoane, fără ca acestea din urmă să se oblige*”.

Diferența dintre cele două legi este dată de elementul volitiv, anume faptul că în Codul Civil actual apare cu titlu de noutate cuvântul „voință”. Mai mult decât atât, acesta apare la plural, ca „voințe”, fapt ce atestă exprimarea voinței pentru fiecare parte. O altă noutate este dată de sintagma „a modifica”, de unde înțelegem că legiuitorul a dorit fără echivoc să menționeze expres posibilitatea părților ca sub puterea legii să modifice, conform principiului forței obligatorii *pacta sunt servanda*, oricând doresc clauzele contractuale sau alte elemente ce țin de reechilibrarea acestuia.

Forma de voință care dă naștere contractului subzistă părții care se înscrie pentru constituirea contractului ca element volitiv și intelectual și se transformă într-o

formă exteriorizată a consimțământului, anterioară încheierii contractului, dar nu neapărat acea formă specifică prin care partea dorește să se oblighe în contract.

Dacă despre contractul unilateral am stabilit câțiva parametri fundamentali, trebuie să punctăm și câteva noțiuni cu privire la contractul sinalagmatic.

B. Contractul sinalagmatic, aprecieri teoretice și practice

Articolul 1171 al Codului Civil în vigoare prezintă contractul unilateral alături de contractul sinalagmatic astfel: „*Contractul este sinalagmatic atunci când obligațiile născute din acesta sunt reciproce și interdependente. În caz contrar, contractul este unilateral chiar dacă executarea lui presupune obligații în sarcina ambelor părți*”.

Formularea sintetică a acestui articol înglobează prevederile articolelor 942 și 943 ale Codului Civil de la 1864, dar reușește să cuprindă esența în ceea ce privește caracterul de contract unilateral sau sinalagmatic. În contractele unilaterale, o parte are doar calitatea de creditor, iar cealaltă parte are doar calitatea de debitor, chiar dacă în sarcina ambelor părți se pot naște obligații.

Contractele sinalagmatice se diferențiază de cele unilaterale prin faptul că părțile au atât drepturi, cât și obligații corelative, cu alte cuvinte părțile au concomitent atât calitatea de debitor, cât și calitatea de creditor, acestea având drepturi și obligații reciproce și interdependente.

Principiul interdependenței și al reciprocității obligațiilor părților reprezintă o trăsătură specifică a contractelor sinalagmatice. Obligația ce revine uneia dintre părți își are cauza juridică în obligația corelativă a celeilalte părți, de aceea, în contractele sinalagmatice, obligațiile celor două părți nu pot fi concepute una fără cealaltă. Ele sunt interdependente.

Deși nu sunt enunțate în niciun alt articol astfel, esența și expresia acestui principiu se regăsesc în alte numeroase texte legale. Avem în vedere prevederi legate de executarea contractului și de efectele neexecutării, de chestiunea riscurilor contractuale și a suportării acestora, precum de o sumă de alte reguli care trebuie considerate consecințe ale caracterului interdependent și reciproc al obligațiilor din contractele sinalagmatice.

În contractele sinalagmatice, obligațiile fiecărei părți contractante constituie cauza obligațiilor celeilalte părți, neexecutarea prestației promise, din orice motive cum ar fi culpa debitorului ori cazuri de forță majoră, produce următoarele efecte sau consecințe speciale:

A. Regula executării simultane. Obligațiile reciproce ale părților trebuie să fie executate simultan. De la această regulă, fac excepție acele contracte care prin natura lor sau datorită voinței părților, se execută altfel. De aceea, articolul 1555 alin. (1) Noul Cod Civil, prevede: „*Dacă din convenția părților sau din împrejurări nu rezultă contrariul, în măsura în care obligațiile pot fi executate simultan, părțile sunt ținute să le execute în acest fel*”. Din contract sau din natura sa, poate rezulta că executarea prestațiilor uneia dintre părți poate să necesite o anumită perioadă de timp.

Existența acestei perioade de timp face să se considere că această parte trebuie să exercite obligațiile prima, conform articolului 1555 alin. (2) Cod Civil.

B. Un alt efect este „*exceptio non adimpleti contractus*”. Consecința imediată a regulii simultaneității efectelor contractului sinalagmatic este aceea că oricare parte contractantă are dreptul să refuze executarea obligației proprii atât timp cât cealaltă parte care pretinde executarea nu execută obligațiile ce îi revin din același contract. Această posibilitate poartă denumirea de excepție de neexecutare a contractului, „*exceptio non adimpleti contractus*”. Ea este reglementată expres de articolul 1556 al Noului Cod Civil și reprezintă un remediu pentru neexecutarea contractului.

C. Rezoluțiunea/rezilierea contractului. Tot o consecință a reciprocității și a interdependenței obligațiilor din contractele sinalagmatice este și rezoluțiunea/rezilierea contractului. Dacă una dintre părți nu-și execută obligațiile contractuale, cealaltă parte are dreptul să invoce unilateral sau să ceară în justiție rezoluțiunea/rezilierea contractului. Această instituție cunoaște astăzi o reglementare extrem de complexă și inovativă, în articolele 1549-1554 Cod Civil.

D. Teoria riscurilor. Dacă un eveniment independent de voința sa împiedică o parte să execute obligațiile, contractul încetează, cealaltă parte fiind liberată de obligațiile sale. Legat de aceasta se pune și problema suportării riscurilor contractuale, adică a suportării pierderilor care sunt generate de o asemenea neexecutare fortuită. În esență, teoria riscurilor este o urmare a ideii de interdependență a obligațiilor deoarece putem considera că imposibilitatea executării unei obligații va avea drept consecință lipsirea de cauză a celeilalte obligații.

Odată reliefate aceste câteva aspecte fundamentale privind contractul civil, vom trece în revistă unele aprecieri legate de actul juridic civil, căci acestei categorii mai largi i se subscie o întreagă categorie de subdiviziuni.

II. Actul juridic civil – diferențieri terminologice și de substanță

Din punctul de vedere al numărului părților, din dorința de a defini ascendent aceste categorii de acte juridice civile, am considerat oportun să începem prin a defini actul juridic unilateral, apoi pe cel bilateral, continuând cu actul multilateral și apoi, odată parcurs drumul incremental, vom studia contractul sub aspectul drepturilor și al obligațiilor la care se angajează părțile (A). În final, vom adăuga câteva precizări cu privire la o categorie particulară de act juridic, o formă intermediară de contract, anume contractul imperfect, care astăzi nu mai face obiectul unei reglementări în vigoare, dar care merită amintit pentru particularitățile sale. (B)

A. Actul juridic civil, clasificare după numărul părților și după conținut

Actul juridic unilateral este rezultatul voinței unei singure părți. Cu titlu de exemplu, avem: denunțarea unui contract doar dacă această clauză a fost stipulată

în contract iar acesta nu este contract real, unde pentru încheierea sa valabilă, este necesară și remiterea bunului. Alte exemple sunt: oferta, promisiunea publică de recompensă, purgarea ipotecii, ratificarea unui act anulabil încheiat în lipsă sau cu depășirea împuternicirii de reprezentare, confirmarea unui act juridic, recunoașterea voluntară a unui copil etc.

Contractul juridic unilateral rezultă tot din reglementările Codului Civil în materia contractului. Este caracterizat de existența a două părți, idee rezultată din simplul fapt că este un *contract*, chiar dacă nu conține sintagma „bi”, iar termenul *unilateral* conduce la aceea că o parte are doar drepturi, iar alta doar obligații. În această categorie intră donația fără sarcină, comodatul, mandatul, depozitul, fideiusiunea, promisiunea unilaterală de contract, pactul de preferință etc. Aceste contracte pot da naștere la obligații în sarcina ambelor părți și sunt caracterizate de lipsa interdependenței și a reciprocității. Așa cum am mai spus, o parte are doar calitatea de creditor, iar alta doar calitatea de debitor.

Contractul bilateral, ca act bilateral, este format din două acte unilaterale. Exemple în acest sens sunt: contractul de vânzare, contractul de antrepriză, contractul de schimb, contractul de locațiune, contractul de depozit cu titlu oneros, contractul de tranzacție etc.

Acesta se caracterizează prin reciprocitatea obligațiilor ce revin părților și prin interdependența obligațiilor, deci fiecare având atât calitatea de debitor, cât și calitatea de creditor.

Nu trebuie pus semnul egalității între noțiunea de parte a contractului și noțiunea de persoană deși legiuitorul român modern prezintă contractul ca fiind acordul de voințe dintre persoane. Totuși articolul 1169, care are ca denumire marginală „*Libertatea de a contracta*”, cuprinde noțiunea de parte și anume: „*Părțile sunt libere să încheie orice contracte și să determine conținutul acestora, în limitele impuse de lege, de ordinea publică și de bunele moravuri*”.

Această exprimare își găsește justificarea în teoria conform căreia o persoană nu are calitatea de parte înainte de încheierea contractului. Consimțământul exprimat de aceasta îi transferă și angajează răspunderea contractuală ca urmare a încheierii contractului, moment în care devine parte. Un alt element de diferență dintre act și contract se referă la faptul că un contract este în sine format din două acte unilaterale, fiecare din acestea încheindu-se între două părți, creditor și debitor, neținându-se cont de numărul persoanelor care reprezintă o parte.

Ca opinie personală, acordul de voințe dintre două părți ar caracteriza fără echivoc noțiunea de contract.

Nu trebuie confundate actele juridice civile unilaterale și bilaterale cu contractele unilaterale și cu contractele bilaterale. Actele juridice unilaterale și bilaterale au în vedere numărul părților, iar contractele înglobează prin definiție un număr sporit al părților și se axează cu precădere pe conținutul obligațional. Contractele, în linii mari, indiferent dacă sunt unilaterale și bilaterale, fac parte din categoria actelor

juridice bilaterale sau multilaterale, adică se încheie *ab initio* din minimum două părți, în timp ce actele juridice unilaterale sunt rezultatul manifestării unilaterale de voință și nu un acord de voință, deci nu sunt contracte.

Contractul unilateral este un act bilateral care poate da naștere la obligații pentru ambele părți, spre exemplu: contractul de comodat, contractul de împrumut de consumație, contractul de depozit nerambursat etc.

În cele ce urmează, vom aminti despre o categorie de contracte care astăzi nu se mai regăsește printre cele în vigoare în lege și doctrină, dar care trezește interesul prin particularitățile sale constitutive.

B. Contractul imperfect, o categorie aparte în materia actului juridic

La limita dintre contractul unilateral și contractul sinalagmatic, așa cum le cunoaștem astăzi, a fost prezentat în Codul Civil de la 1864 contractul sinalagmatic imperfect, care deși se naște unilateral, după încheierea lui poate în mod ocazional să dea naștere la obligații în sarcina creditorului, obligații pe care acesta nu și le-a asumat inițial. Spre exemplu, în cazul contractului de depozit, dacă depozitarul face anumite cheltuieli pentru a conserva bunul aflat în depozit, deponentul va fi obligat să-i plătească valoarea acestora, deși depozitul inițial este un contract unilateral, adică deponentul este creditor și are doar drepturi, iar depozitarul este debitor și are doar obligații. Deoarece la un moment ulterior încheierii contractului, cu alte cuvinte pe perioada executării acestuia, se constată că există obligații în sarcina ambelor părți, în doctrină, aceste contracte poartă denumirea de contracte sinalagmatice imperfecte; de altfel, ele se pot numi și contracte unilaterale imperfecte. Ele se numesc astfel deoarece aceste obligații, deși revin ambelor părți, adică sunt reciproce, nu sunt interdependente.

Legiuitorul elimină această categorie, incluzând fostele contracte sinalagmatice imperfecte în actualul text al articolului 1171 al Codului Civil în vigoare. În consecință, categoria așa-numitelor contracte sinalagmatice imperfecte nu există, dar dacă o admitem ca denumire, ea trebuie subsumată categoriei contractelor unilaterale, atât în ceea ce privește proba, cât și efectele sau executarea lor. Cu toate acestea, caracterul sinalagmatic poate fi dat de voința părților care cu ocazia încheierii contractului înțeleg să-și asume obligații reciproce și interdependente, deși contractul prin natura sa este unilateral.

Clasificarea contractelor în sinalagmatice și unilaterale prezintă importanță practică din două puncte de vedere: probatoriul, adică înscrisul sub semnătură privată destinat a constitui mijloc de probă a unui contract, este diferit reglementat de legiuitor pentru fiecare categorie de contracte din care face parte. Pentru contractele sinalagmatice este nevoie pentru a constitui mijloc de probă de dublul sau multiplul înscris exemplar iar pentru contractele unilaterale formula „*bun si aprobat*”. De exemplu rezoluțiunea și excepția de neexecutare nu pot exista decât în cazul contractelor sinalagmatice.

În încheiere, vom aprecia forma în care este caracterizat contractul în Codul Civil modern și caracterul sintetic care reușește să înglobeze categorii mari de contracte sub denumiri minimale din punctul de vedere al conținutului lor. Ca moment al aprecierii unui contract ca fiind unilateral sau bilateral se ia în calcul momentul încheierii contractului și nu neapărat momentul executării, chiar dacă suntem în ipoteza fostelor contracte unilaterale, însă discuțiile rămân deschise, căci pe tărâmul dreptului civil, aproape că niciodată nu putem pretinde că am epuizat toate palierele de analiză...

BIBLIOGRAFIE:

1. Noul Cod Civil și Legea de punere în aplicare, ed. a 12-a, rev. Editura Hamangiu, București.
2. Pop Liviu, Popa Ionuț-Florin, Vidu Stelian Ioan, Curs de Drept Civil. Obligațiile, ed. Universul Juridic, București, 2015.
3. Urs Iosif Robi, Todică Carmen, Drept Civil. Teoria generală, ed. Hamangiu, București, 2015.

VULNERABILITATEA LUCRĂTORULUI ÎN CONTRACTUL DE MUNCĂ PE DURATĂ DETERMINATĂ. ANALIZĂ DE DREPT EUROPEAN ȘI NAȚIONAL AL MUNCII

Av. drd. Denisa Andreea Tulac*

Abstract: *The fixed-term employment contract is a type of atypical employment contract and a contractual formula that derogates from the standard contract, respectively from the individual employment contract of indefinite duration. It is also a way of ensuring flexibility in the conduct of employment relationships. The proliferation and popularity of this type of contract makes it necessary to analyze its legal situation and to correct any shortcomings, which result in disadvantages for one of the parties to the employment relationship, by means of fair and exhaustive rules. The fixed-term employment contract is increasingly used in employment relationships because it offers certain advantages for both parties to the employment relationship. Regardless of the benefits that such a contract offers, it presents numerous vicissitudes and vulnerabilities that need to be eradicated because it creates vulnerabilities for employees, such as the abuse of successive fixed-term employment contracts, the precariousness of fixed-term work, discrimination against these employees compared to permanent employees etc.*

The article aims to analyze the vulnerabilities of fixed-term employment contracts based on the provisions of national law, in conjunction with the provisions of European law in this area.

Keywords: *employment contract, fixed-term, discrimination, employment relationship, employee, abuse*

Regula generală referitoare la încheierea contractelor individuale de muncă o reprezintă încheierea acestora pe durată nedeterminată. Prin excepție, conform art. 82 din Codul muncii, contractele de muncă se pot încheia și pe durată determinată¹.

Raporturile de muncă pe durată determinată au înregistrat o creștere continuă în ultimele decenii la nivelul statelor din Uniunea Europeană. În anul 1983, doar un procent de 8,1% din forța de muncă era angajată pe baza unui contract pe durată

* Doctorand, Facultatea de Drept, Academia de Studii Economice din București.

¹ Victoria Pleșca, Aspecte privind contractul individual de muncă pe durată determinată, *Administrarea Publică*, nr. 4, 2012, p. 122.

determinată, în timp ce în anul 2005 procentul a crescut la 14,5%.² Începând cu anul 2019, s-a înregistrat o reducere a ponderii locurilor de muncă temporare. Între 2019 și 2023, ponderea locurilor de muncă temporare s-a redus cu 1,6 puncte procentuale, însă între 2020 și 2021, ca urmare a declanșării pandemiei de COVID-19 și a impactului acesteia asupra societății, a crescut semnificativ ocuparea locurilor de muncă temporare.

În pofida acestei creșteri pregnante, aceasta nu a revenit la valorile anterioare pandemiei. Anul 2017 este anul cu cele mai mari procente de ocupare temporară a locurilor de muncă, înregistrându-se o pondere de 13,8% din totalul populației ocupate, respectiv, 12,9 % pentru bărbați și 14,9 % pentru femei. Comparativ cu 2017, în 2022 (anul cu cel mai mare procent cu locuri de muncă temporare din totalul populației ocupate, între anii 2020 și 2023), ocuparea locurilor de muncă temporară totală a fost de 12,1 %, ceea ce înseamnă o pondere de 11,1 % pentru bărbați și 13,4 % pentru femei. În anii 2022 și 2023, ocuparea locurilor de muncă temporare a scăzut cu 3,7%, în timp ce ocuparea locurilor de muncă pe durată nedeterminată a crescut cu 1,7%.

Dintre categoriile de lucrători pe durată determinată care lucrează în baza unui contract de muncă pe durată determinată, în general în majoritatea țărilor europene sunt femeile. Acestea sunt mai predispuse în comparație cu bărbații, să desfășoare activități de muncă în baza unui contract pe durată determinată. Diferența dintre bărbați și femei care desfășoară raporturi de muncă pe durată determinată nu este semnificativă a rămas relativ stabilă (2 puncte procentuale, cu valori mai mari pentru femeii)³.

Cu toate că în ultimii ani, respectiv 2017-2023, ponderea ocupării locurilor de muncă temporare a înregistrat o ușoară scădere, în comparație cu ultimele două decenii, procentul locurilor de muncă ocupate pe durată determinată este unul ridicat. Procentele ridicate denotă că acest contract de muncă, din categoria contractelor de muncă atipice, furnizează și avantaje acestor lucrători temporari.

Punctul 7 din Carta comunitară privind drepturile sociale fundamentale ale lucrătorilor prevede ca deziderat că *„realizarea pieței interne trebuie să ducă la îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă ale lucrătorilor din Comunitatea europeană. Acest proces trebuie să rezulte dintr-o apropiere a acestor condiții pe calea progresului, în special în ceea ce privește formele de muncă diferite de munca pe durată nedeterminată, cum ar fi munca pe durată determinată (...)”*⁴.

Părțile semnate ale Directivei 1999/70/CE a Consiliului din 28.06.1999 privind acordul-cadru cu privire la munca pe durată determinată și-au manifestat voința de a îmbunătăți calitatea muncii pe durată determinată, implementând și

² Muncă pe durată determinată, publicat: 3 aprilie 2014, articol actualizat: 3 aprilie 2014 Eurofond.

³ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_and_permanent_employment_-_statistics, actualizare planificată a articolului: decembrie 2025.

⁴ Carta comunitară privind drepturile sociale fundamentale ale lucrătorilor.

dând efect principiului nediscriminării, precum și prin determinarea unui cadru adecvat în scopul de a împiedica abuzurile care decurg din utilizarea unor raporturi de muncă sau contracte de muncă pe durată determinată succesive.

Această inițiativă de la nivel european s-a născut din nevoia de a stopa lipsurile sau efectele negative ale contractului de muncă pe durată determinată care au rezultat în urma folosirii acestui tip de contract. Deși această formă derogatorie a raporturilor de muncă prezintă anumite avantaje, sunt și aspecte care trebuie îmbunătățite fiindcă consecințele defavorabile prejudiciază una dintre părțile contractuale, în cele mai multe cazuri, lucrătorii care îmbrățișează prestarea muncii sub această formă contractuală.

Vulnerabilitatea lucrătorului pe durată determinată în sensul prezentei lucrări se referă la limitările acestui contract și la aspectele cu privire la care se impun îmbunătățiri. Examinând acest tip de contract, se observă următoarele vulnerabilități ce urmează a fi detaliate în cele ce urmează.

1. Situațiile în care se poate încheia contract de muncă pe durată determinată

Contractul pe durată determinată se poate încheia conform art. 83 din Codul muncii doar în cazuri determinate, reglementate prin lege. Se poate încheia contract de muncă pe durată determinată în următoarele situații:

- a) se înlocuiește un salariat în cazul suspendării contractului său de muncă, cu excepția ipotezei în care acel salariat participă la grevă;
- b) crește și/sau se modifică temporar structura activității angajatorului;
- c) se desfășoară activități cu caracter sezonier;
- d) în cazul în care este încheiat în temeiul unor dispoziții legale emise cu scopul de a favoriza temporar anumite categorii de persoane fără loc de muncă;
- e) se angajează o persoană care, în termen de 5 ani de la data angajării, îndeplinește condițiile de pensionare pentru limită de vârstă;
- f) când se ocupă o funcție eligibilă în cadrul organizațiilor sindicale, patronale sau al organizațiilor neguvernamentale, pe perioada mandatului;
- g) se angajează pensionari care, în condițiile legii, pot cumula pensia cu salariul;
- h) în alte cazuri prevăzute expres de legi speciale ori pentru desfășurarea unor lucrări, proiecte sau programe⁵.

Prin urmare, contractul de muncă pe durată determinată are o funcționalitate limitată datorită cazurilor concrete și exhaustiv prevăzute de lege. Aceasta înseamnă că nu se poate apela la acest mijloc contractual în orice situație în care se desfășoară raporturi de muncă, ci doar dacă cazul care determină încheierea contractului se circumscrie celor reglementate prin lege. Situațiile în care se poate încheia contractul de muncă pe durată determinată sunt expres prevăzute de lege. Aceste situații sunt

⁵ Legea nr. 53 din 24 ianuarie 2003 privind Codul muncii, art. 83.

redate de lege și datorită faptului că acesta constituie excepția de la regula încheierii contractelor de muncă pe perioadă nedeterminată, dar și pentru că excepțiile, este unanim recunoscut că, sunt de strictă interpretare⁶.

Acest contract de muncă atipic nu poate face obiectul și nici nu poate avea ca efect ocuparea unui post ce ține de activitatea normală sau permanentă a unui angajator, exceptând unele categorii de muncitori, cum ar fi pensionarii sau persoanele care până la pensionare mai au nevoie de cinci ani până la împlinirea vârstei standard⁷.

Cu toate că această limitare a motivelor obiective care circumstanțiază încheierea unui contract de muncă pe durată determinată se prezintă a fi un neajuns sau o vulnerabilitate pentru lucrător, acest mecanism a fost instituit pentru a proteja lucrătorii pe durată determinată împotriva abuzurilor care rezultă din folosirea contractelor de muncă pe durată determinată⁸.

Legislația română este una dintre cele mai protective de la nivelul Uniunii Europene întrucât prohibește încheierea acestui contract în orice situație, pentru orice alte motive decât cele expres prevăzute de lege. În scopul de a evita abuzul în adoptarea acestui contract pentru orice raport de muncă, încheierea contractului de muncă pe perioadă determinată se poate înfăptui doar în circumstanțele prevăzute în mod expres și limitativ de dispozițiile legii. Împrejurările în care se încheie acest contract sunt relatate exhaustiv și în ipoteza în care motivul pentru care se încheie contractul de muncă pe durată determinată nu se regăsește printre cele instituite prin lege, se consideră încheiat un contract de muncă pe durată nedeterminată.⁹ Pe cale de consecință, încheierea unui contract de muncă pe durată determinată pentru alte motive decât cele enumerate, are ca efect nulitatea clauzei contractuale și considerarea contractului ca fiind încheiat, de fapt, pe durată nedeterminată¹⁰.

Clauza 5 punctul 1 litera a) din Acordul-cadru prevede stringența existenței unui motiv obiectiv la momentul încheierii acestui contract de muncă, în scopul excluderii unui abuz. Așadar, potrivit acestui acord-cadru, prezența motivului obiectiv garantează protejarea salariatului, cu excepția situației în care, în urma examinării integrale a împrejurărilor în care are loc prelungirea contractelor de muncă pe durată determinată vizate, se constată că prestațiile ce fac obiectul raportului de muncă solicitate unui salariat nu corespund unei munci sau nevoi temporare.

⁶ Alexandru Țiclea, *Tratat teoretic și practic de dreptul muncii*, București, ed. Universul Juridic, 2023.

⁷ Radu Roxana Cristina, *Aspecte controversate privind încheierea, executarea și încetarea contractului individual de muncă pe durată determinată*.

⁸ Directiva 1999/70/CE a Consiliului din 28 iunie 1999 privind Acordul cadru privind munca pe durată determinată.

⁹ Raluca Dimitriu, *Tendențe de flexibilitate a raporturilor de muncă*, Studii de drept românesc, an 20 (53), nr. 1–2, p. 252, București, ianuarie–iunie 2008.

¹⁰ Codul muncii comentat și adnotat, Costel Gâlcă, ediția a II-a, ed. Rosetti, București, 2015.

La aprecierea oportunității reînnoirii contractelor de muncă pe durată determinată justificată de existența unui motiv obiectiv, instanțele naționale trebuie să analizeze toate împrejurările speței, în principal numărul și durata cumulată a contractelor sau raporturilor de muncă pe durată determinată încheiate anterior între aceleași părți, având în vedere că aspectele respective pot dezvălui indicii ale unor abuzuri pe care clauza 5 din Acordul-cadru veghează să le prevină și să le elimine¹¹.

Justificarea motivului obiectiv la încheierea și/sau la prelungirea contractului de muncă pe durată determinată poate fi susceptibil de două interpretări antagonice. În primul rând, precum rezultă din recomandările acordului-cadru și din legislația internă, prezența motivului obiectiv constituie o măsură de protecție împotriva folosirii abuzive a contractelor de muncă temporare. În al doilea rând, justificarea unui motiv obiectiv poate avea semnificația unei limitări care împiedică valorificarea acestui raport contractual în orice activitate de muncă, prejudiciind astfel, în cele mai multe cazuri, interesele salariaților.

2. Durata contractului de muncă pe durată determinată

Încheierea contractului individual de muncă pe durată determinată se realizează numai respectând forma scrisă a contractului *ad validitatem* și inserând expres durata pentru care părțile au înțeles să încheie contractul. Părțile aceluiași contract de muncă pot încheia succesiv cel mult trei contracte de muncă pe perioadă determinată. În situația în care, în interval de trei luni de la încetarea contractului de muncă pe durată determinată, părțile încheie un nou contract de muncă pe durată determinată, acestea sunt considerate contracte succesive și nu pot avea o durată mai mare de 12 luni fiecare.

Prelungirea contractului de muncă pe durată determinată operează în condițiile reglementate de dispozițiile articolului 83 din Codul muncii, ulterior expirării termenului inițial, cu acordul scris al părților, pentru intervalul de timp necesar realizării unui proiect, program sau a unei lucrări¹².

La nivel european, pentru a proteja salariații împotriva abuzurilor rezultate din folosirea contractelor de muncă pe durată determinată succesive a fost elaborat acordul-cadru, care prevede la clauza 5, măsuri de prevenire a abuzurilor. În acest sens, se stipulează că în cazul în care se recurge la utilizarea de raporturi de muncă sau contracte pe durată determinată succesive, trebuie să se aibă în vedere următoarele măsuri de prevenție:

„(a) motive obiective care să justifice reînnoirea unor asemenea contracte sau raporturi de muncă;

¹¹ Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene C-586/10 din 26 ianuarie 2012, infoCuria jurisprudență.

¹² Legea nr. 53 din 24 ianuarie 2003 privind Codul muncii, art. 82.

(b) *durata totală maximă a contractelor sau raporturilor de muncă pe durată determinată succesive;*

(c) *numărul de reînnoiri ale unor asemenea contracte sau raporturi de muncă*¹³.

În ceea ce privește reglementările de la nivel național, acestea surprind toate cele trei elemente recomandate de directiva europeană, pentru a asigura o protecție sporită salariatului ce desfășoară raporturi de muncă în cadrul unui contract de muncă pe durată determinată. Aceste recomandări protective, au survenit în urma constatării în practică a efectelor negative pe care folosirea succesivă a acestor contracte le-a generat în rândul salariaților.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în cauza C-760/18 din data de 11.02. 2021, a fost chemată să se pronunțe cu privire la interpretarea clauzelor 1 și 5 punctul (2) din acordul-cadru, respectiv să stabilească dacă noțiunea de „contracte de muncă pe durată determinată succesive” cuprinde și prelungirea de plin drept a contractelor de muncă pe durată determinată. Pentru a determina dacă prelungirea automată a contractului de muncă pe durată determinată inițial se circumscrie sferei contractelor de muncă pe durată determinată succesive, Curtea a precizat că în principiu, trebuie avută în vedere clauza 5 punctul (2) litera a) din acordul-cadru care lasă statelor prerogativa de a stabili care sunt conjuncturile în care contractele sau raporturile de muncă pe durată determinată pot fi definite „succesive” .

În această speță, Curtea decide că prelungirile de plin drept ale contractelor de muncă pe durată determinată intră în sfera conceptului de „contracte de muncă pe durată determinată succesive”, chiar dacă nu se încheie în fapt un nou contract de muncă pe durată determinată, ci doar se prelungește durata unui contract de muncă preexistent. Însă, prelungirea unui astfel de contract trebuie să intervină în cazul în care un motiv obiectiv îl justifică¹⁴.

3. Precaritatea muncii pe durată determinată

Folosirea pe scară largă a contractelor de muncă pe durată determinată conduce în mod inerent la obținerea unor venituri mai mici și la o protecție socială limitată¹⁵. Nivelul diminuat de protecție și pericolul precarității muncii pe durată determinată amplifică gradul de vulnerabilitate a salariaților cu o durată de muncă determinată. Vulnerabilitatea o constituie incertitudinea și instabilitatea locului de muncă, iar în cele mai multe situații aderarea la prestarea unei munci sub această formă de încadrare în muncă nu conduce la o angajare permanentă.

¹³ Directiva 1999/70/CE a Consiliului din 28 iunie 1999 privind Acordul cadru privind munca pe durată determinată

¹⁴ Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene C-760/18 din 11 februarie 2021 infoCuria jurisprudență

¹⁵ <https://www.eurofound.europa.eu/en/european-industrial-relations-dictionary/atypical-contracts>.

Contractele de muncă pe durată determinată provoacă o segmentare a pieței muncii, iar pozițiile pe care lucrătorii activează sunt apreciate ca fiind prost plătite, precare și inferioare¹⁶. Datorită acestor inechități, s-a stabilit că salariații având contract de muncă pe durată determinată nu trebuie să fie tratați mai puțin favorabil în comparație cu un salariat permanent comparabil, având contract de muncă pe durată nedeterminată, justificat de durata contractului de muncă, exceptând ipotezele în care tratamentul diferit este motivat de rațiuni obiective¹⁷.

Între salariații permanenți și cei pe durată determinată trebuie să existe egalitate de tratament. Egalitatea de tratament se referă la informarea și consultarea salariatului, dar și la egalitatea de șanse între salariații permanenți și temporari¹⁸.

Angajatorii trebuie să informeze salariații angajați cu contract de muncă pe durată determinată despre locurile de muncă pe durată nedeterminată vacante sau care vor deveni vacante, astfel cum prevede clauza 6 din acordul-cadru și art. 86 din Codul muncii. Această informare este obligatorie în vederea garantării acestor categorii de salariați că au șanse egale de a fi încadrați pe un post pe durată nedeterminată asemenea salariaților permanenți¹⁹.

Independent de această obligație, legea instituie și obligația pentru angajator de a permite accesul la locurile de muncă permanente, în condiții egale cu salariații comparabili ce au contract de muncă pe durată nedeterminată. Această obligație se referă în principal la neîngrădirea accesului la locurile de muncă vacante pe perioadă nedeterminată și nu neapărat la încadrarea unui salariat pe durată determinată pe un loc de muncă având perioadă nedeterminată, la expirarea duratei contractului pentru care a fost încheiat²⁰.

În această materie, jurisprudența națională statuează că: *„Prevederile Codului muncii nu îl obligă pe angajator să îl treacă pe salariatul cu contract de muncă pe durată determinată într-un loc de muncă ce presupune un contract individual de muncă pe durată nedeterminată, ci doar să îi asigure accesul la un asemenea loc de muncă în condiții egale cu ceilalți salariați permanenți comparabili (salariații cu contract individual de muncă pe durată nedeterminată care desfășoară aceeași activitate). Legea recunoaște angajatorului un drept de selecție, în urma verificării aptitudinilor și pregătirii profesionale”*²¹.

¹⁶ Mihaela-Emilia Marica, Aspecte legate de contractul de muncă pe durată determinată în lumina reglementărilor europene și interne. Analiză comparativă, Revista Română de Dreptul Muncii, 2019, p. 184.

¹⁷ Claudia-Ana Moarcăș, Valentinas – Lidia Zărnescu, Arhitectura contemporană a dreptului individual la muncă, București, ed. Universul Juridic, 2023 p. 149.

¹⁸ <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1304017s/index.htm>, Young people and temporary employment in Europe

¹⁹ Felicia Roșioru, Contractele atipice de muncă, 22 mai 2020, Universul Juridic Premium.

²⁰ Alexandru Țiclea, Codul muncii comentat și adnotat cu legislație conexasă și jurisprudență relevantă, Universul Juridic, 2017.

²¹ Decizia civilă nr. 713 din data de 11 februarie 2019, pronunțată de Curtea de Apel București, www.mcp-avocati.ro.

Problema protecției sociale necesită o rezolvare rapidă și eficientă pentru a garanta lucrătorilor pe durată determinată că sunt protejați după încetarea contractului de muncă pe durată determinată în cazul în care ar exista pericolul incapacității de muncă, survenită ca urmare a unei boli sau a maternității²².

Acest tip de contract atipic prezintă mai multe avantaje pentru angajator, în primul rând datorită faptului că acesta încetează de drept, la expirarea termenului, o procedură mult mai simplă decât concedierea. Această durată determinată creează pentru angajat insecuritate și nesiguranță cu privire la ce va urma după încetarea contractului.

Insecuritatea locului de muncă este o vulnerabilitate majoră ce nu poate fi ignorată, care generează pentru salariatul pe durată determinată stres și teamă, pentru că la finele perioadei contractuale nu are certitudinea că va fi prelungit contractul de muncă sau că va fi angajat pe un loc de muncă permanent. De asemenea, această categorie de salariați poate fi privată de șansa de a se dezvolta profesional pe motiv că angajatorul este mai puțin interesat să investească resurse pentru un astfel de salariat²³.

Stabilitatea locului de muncă constituie un beneficiu major al protecției sociale ce ar putea fi acordat lucrătorilor pe durată determinată prin implementarea unor măsuri de protecție adecvate, iar privitor la acest contract, doar anumite conjuncturi ale contractelor de muncă pe durată determinată pot răspunde atât nevoilor lucrătorilor, cât și ale angajatorilor, să prevadă beneficii concomitente pentru ambele părți și să nu existe o parte dezavantajată sau care să aibă mai puține beneficii²⁴.

Observarea vulnerabilităților pe care le implică prestarea muncii în temeiul unui contract de muncă pe durată determinată este esențială deoarece astfel se poate îmbunătăți calitatea muncii pe durată determinată, iar activarea și aplicarea principiului nediscriminării, înfrângerea abuzului produs de folosirea raporturilor sau contractelor de muncă pe durată determinată succesive nejustificat contribuie la protejarea salariatului și eradicarea sau ameliorarea acestor vulnerabilități²⁵.

Aplicarea principiului stabilității în muncă este necesară întrucât reprezintă un principiu fundamental care ar trebui să guverneze raporturile de muncă în general pentru a asigura previzibilitate și siguranță salariatului, care nu trebuie să fie supus în fiecare moment îngrijorării cu privire la modalitatea de procurare a surselor financiare pentru a supraviețui. În interesul asigurării unei armonii sociale, legiuitorul prin măsurile legislative adoptate trebuie să se asigure că acest principiu

²² <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1304017s/index.htm>, Young people and temporary employment in Europe.

²³ Ioan Ciochină-Barbu, Agata Mihaela Popescu, Dreptul muncii, ediția 3, ed. C.H. Beck, pp. 30-31.

²⁴ Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene C-212/04 din 4 iulie 2006 infoCuria jurisprudență.

²⁵ Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene C-614/15, Ordonanța Curții din 21 septembrie 2016, infoCuria jurisprudență.

caracterizează și contractele de muncă pe durată determinată, nu doar contractele individuale de muncă standard²⁶.

Comisia Europeană a subliniat nevoia ca legislația națională a statelor să asigure securitatea ocupării forței de muncă și totodată necesitatea existenței unei preocupări deosebite prin raportare la munca pe durată determinată. Comisia motivează nevoia ca statele să asigure securitatea ocupării forței de muncă, pentru a echilibra flexibilitatea pe piața forței de muncă în ceea ce privește contractul de muncă pe durată determinată, dar și pentru a proteja acești lucrători de eventuale efecte negative²⁷.

Concluzii:

La o scurtă analiză a vulnerabilităților majore pe care le poate contura contractul de muncă pe durată determinată asupra unui salariat, constatăm că aria legislativă din materia contractelor atipice este pasibilă de a fi îmbunătățită. Flexibilitatea, protecția și securitatea salariaților sunt esențiale într-un raport de muncă. Lipsa unor sisteme de asigurare socială adaptate evoluției câmpului muncii din societatea contemporană conduce la insecuritate, la un nivel crescut de vulnerabilitate, instabilitate financiară, sărăcie și precaritate²⁸.

Referitor la motivele obiective prevăzute de art. 83 din Codul muncii, pentru care se poate încheia contract de muncă pe durată determinată, deși la prima vedere în unele situații pentru una dintre părțile raportului juridic sau după caz, pentru ambele părți, pare a fi un impediment sau o limitare în folosirea acestui tip de contract cu privire la orice raport de muncă, realitatea este că determinarea motivelor obiective prin lege s-a dorit a fi una protectivă pentru salariați. Restrângerea motivelor pentru care poate fi încheiat contract de muncă cu durată determinată poate fi interpretată și ca având o conotație negativă, restrictivă, ca fiind o măsură legislativă contraproductivă, susceptibilă să îngreuească mobilitatea forței de muncă într-o societate afectată de o rată a șomajului ridicată și de restructurare economică²⁹.

Cu toate că limitarea duratei pentru care se pot încheia aceste contracte atipice, reglementarea expresă a numărului de contracte succesive, stipularea cazurilor în care se pot încheia aceste contracte au fost concepute ca mijloace de protecție pentru salariat, există și posibilitatea ca această măsură protectivă să dăuneze salariatului.

De exemplu, în ipoteza în care părțile unui raport de muncă au recurs la încheierea de contracte de muncă pe durată determinată succesive, cumulând

²⁶ Preduț Marius Cătălin, *Codul Muncii comentat*, Universul Juridic, 2016.

²⁷ <https://www.eurofound.europa.eu/en/european-industrial-relations-dictionary/flexicurity>, Eurofound (2013), *Flexicurity*, European Industrial Relations Dictionary, Dublin.

²⁸ Ioan Ciocină-Barbu, Agata Mihaela Popescu, *Dreptul muncii*, ediția 3, ed. C.H. Beck, pp. 30-31.

²⁹ N. Voiculescu, *Dreptul muncii: reglementări interne și comunitare*, ed. Wolters Kluwer, București, 2007, pp. 314-316.

durata maximă admisă de lege (36 de luni), activitatea desfășurată de angajator fiind temporară, iar la sfârșitul perioadei contractuale, activitatea economică pentru a fi finalizată, reclamă angajarea unei persoane pe o durată determinată de câteva luni sau un an și ambele părți ar consimți în favoarea continuării raporturilor contractuale sub această formă, din punct de vedere legal, nu este posibilă încheierea unui alt contract pe durată determinată între părțile originare.

Consimțământul fostului angajat temporar, în sensul încheierii unui alt contract de muncă pe durată determinată, la atingerea duratei maxime admise de lege, motivat de faptul că acesta nu are alte posibilități de angajare, nu eludează prevederile legale referitoare la durata maximă pentru care poate fi încheiat acest contract. Având în vedere modul de reglementare a acestei problematici, între părți în mod valabil nu s-ar mai putea încheia un alt contract pe durată determinată și în acest mod prejudiciate sunt ambele părți, dar mai ales salariatul căruia nu i se mai poate oferi posibilitatea să presteze muncă în aceleași condiții și care va deveni victima șomajului și a precarității financiare.

Privitor la asemenea dilemă, legislația ar trebui să fie mai permisivă, să extindă motivele pentru care se poate încheia un contract pe durată determinată, precum și numărul de contracte de muncă pe durată determinată care pot fi încheiate între aceleași părți, deoarece uneori această măsură considerată protectivă se poate transforma într-o vătămare a drepturilor salariaților în primul rând.

Astfel cum se poate remarca, normele juridice interne referitoare la munca pe durată determinată au transpus recomandările din directiva europeană pentru a asigura o protecție sporită acestei categorii de lucrători vulnerabili. Acordul-cadru recomandă statelor să adopte una sau mai multe dintre măsurile prevăzute de clauza 5 pentru a preîntâmpina abuzurile care rezultă din folosirea contractelor de muncă pe durată determinată succesive, iar legislația națională din acest punct de vedere este ultraprotectivă deoarece a legiferat toate măsurile recomandate.

Prin urmare, dreptul muncii în general și raporturile de muncă în special reprezintă o latură dinamică, motiv pentru care legislația trebuie să fie adaptată permanent schimbărilor din societate și cerințelor de pe piața muncii, astfel încât să răspundă nevoilor tuturor părților implicate într-un raport de muncă.

Bibliografie:

1. Alexandru Țiclea, *Tratat teoretic și practic de dreptul muncii*, București, ed. Universul Juridic, 2023.
2. Alexandru Țiclea, *Codul muncii comentat și adnotat cu legislație conexasă și jurisprudență relevantă*, Universul Juridic, 2017.
3. Ioan Ciochină-Barbu, Agata Mihaela Popescu, *Dreptul muncii*, ediția 3, ed. C.H. Beck;

4. N. Voiculescu, *Dreptul muncii: reglementări interne și comunitare*, ed. Wolters Kluwer, București, 2007.
5. Claudia – Ana Moarcăș, Valentinas – Lidia Zărnescu, *Arhitectura contemporană a dreptului individual la muncă*, București, ed. Universul Juridic, 2023.
6. Mihaela – Emilia Marica, *Aspecte legate de contractul de muncă pe durată determinată în lumina reglementărilor europene și interne. Analiză comparativă*, Revista Română de Dreptul Muncii, 2019.
7. Raluca Dimitriu, *Tendențe de flexibilitate a raporturilor de muncă*, Studii de drept românesc, an 20 (53), nr. 1–2, p. 252, București, ianuarie-iunie 2008.
8. Radu Roxana Cristina, *Aspecte controversate privind încheierea, executarea și încetarea contractului individual de muncă pe durată determinată*.
9. Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene C-614/15, Ordonanța Curții din 21 septembrie 2016, infoCuria jurisprudență.
10. Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene C-760/18 din 11 februarie 2021 infoCuria jurisprudență.
11. Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene C 586/10 din 26 ianuarie 2012, Küçük, infoCuria jurisprudență.
12. Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene C-212/04 din 4 iulie 2006 infoCuria jurisprudență.
13. Legea nr. 53 din 24 ianuarie 2003 privind Codul muncii.
14. Preduț Marius Cătălin, *Codul muncii comentat*, Universul Juridic, 2016.
15. Costel Gâlcă, *Codul muncii comentat și adnotat*, ediția a II-a, ed. Rosetti, București, 2015.
16. Directiva 1999/70/CE a Consiliului din 28 iunie 1999 privind Acordul cadru privind munca pe durată determinată încheiat între CES, UNICE, CEEP.
17. *Muncă pe durată determinată*, Publicat: 3 aprilie 2014, articol actualizat: 3 aprilie 2014 Eurofond.
18. Felicia Roșioru, *Contractele atipice de muncă*, articol Universul Juridic Premium, 22 mai 2020.
19. Victoria Pleșca, *Aspecte privind contractul individual de muncă pe durată determinată*, Administrarea Publică, nr. 4, 2012.
20. *Carta comunitară privind drepturile sociale fundamentale ale lucrătorilor*.
21. <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1304017s/index.htm>, Young people and temporary employment in Europe.
22. <https://www.eurofound.europa.eu/en/european-industrial-relations-dictionary/atypical-contracts>.
23. https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Temporary_and_permanent_employment_-_statistics, actualizare planificată a articolului: decembrie 2025.

EXPERTIZA TEHNICĂ JUDICIARĂ CA MIJLOC DE PROBĂ, REGLEMENTĂRI DE INTERES PROCESUAL, VERIFICARE

Jur. ing., expert tehnic judiciar Romeo-Alexandru Perlik

Abstract: *This article will briefly present aspects considered to be of major interest in regard to the technical expertise as means of evidence. The following issues are addressed: expertise as means of evidence: concept, the legal nature of expertise with its essence and evidentiary force, administration and connections in law; regulations of procedural interest: admissibility, important aspects of procedural interest in the Civil Procedure Code and the special law (l.s.) for favorable effects - objections, and novelties; the probative value of judicial and extrajudicial technical expertise: probative force, verification of expertise in the Civil Procedure Code and l.s., verification of expertise as a comparative law opinion.*

Keywords: *expertise as means of evidence, regulations of procedural interest, the probative value of judicial and extrajudicial technical expertise.*

În materialul de față, sunt prezentate în mod succint aspecte apreciate a fi de interes major, în opinia noastră, despre expertiza tehnică ca mijloc de probă. Abordate în cele ce urmează sunt astfel următoarele: expertiza ca mijloc de probă: noțiune, natura juridică a expertizei cu esența și forța ei doveditoare, administrarea și legăturile în drept; reglementări de interes procesual: admisibilitate, aspecte importante de interes procesual din C. pr. civ. și legea specială (l.s.), pentru efecte favorabile - obiecțiuni și noutăți; valoarea probatorie a expertizei tehnice judiciare și extrajudiciare: forța probantă, verificarea expertizei în C. pr. civ. și l.s., verificarea expertizei ca opinie de drept comparat.

I. Expertiza ca mijloc de probă

Apreciem că se poate distinge, în acest scop, faptul că expertiza judiciară și extrajudiciară este o *părere/opinie* autorizată/specializată. Aceasta nu poate aparține însă decât unor persoane autorizate ori experților oficiali din laboratoare sau instituțiilor de specialitate ori unor experți independenți autorizați din țară sau din străinătate sau specialiști, în condițiile legii. De esență este faptul că această

părere/opinie (argumentată temeinic) poate aparține acestora doar în considerarea competenței lor.

Foarte important este astfel faptul că se conferă acest drept, însă *numai cu respectarea obligațiilor corelative* ce rezultă din normele juridice aplicabile, cât și din codul de etică al profesiei dar și din regulamentele specifice (ca linie de conduită obligatorie).

Aplicarea normelor care reglementează expertiza tehnică și exercitarea calității de expert, necesită o conduită etică¹ și deontologică, fără niciun compromis, care trebuie să primeze.

1. Noțiune

Codurile de procedură civilă și penală nu oferă definiții exprese ale expertizei, aceasta rezultând din scopul/rolul ei:

- în materie civilă, art. 330 alin. (1) „Când, pentru lămurirea unor împrejurări de fapt, instanța consideră necesar să cunoască părerea unor specialiști, va numi, la cererea părților ori din oficiu, unul sau trei experți”;

- în materie penală, art. 172 alin. (1) „Efectuarea unei expertize se dispune când pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte ori împrejurări ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză este necesară și opinia unui expert”.

Expertiza judiciară (n.n.) poate fi definită ca fiind activitatea de cercetare a unor împrejurări de fapt în legătură cu obiectul litigiului, ce necesită cunoștințe de specialitate, activitate desfășurată de către un specialist, numit expert, care este desemnat de instanța de judecată².

Relatarea făcută de expert în scris sau uneori oral, în care acesta expune constatările și concluziile sale, așadar, în una din aceste modalități, prin care își prezintă opinia cu privire la împrejurările de fapt a căror lămurire a fost solicitată, poartă denumirea de raport de expertiză.

Expertiza și raportul de expertiză sunt două noțiuni distincte, dar interdependente, întrucât raportul de expertiză este urmarea expertizei, iar aceasta din urmă este activitatea de cercetare pe care se întemeiază raportul de expertiză.

¹ Etica (ca „știință care se ocupă cu studiul principiilor morale, cu legile lor de dezvoltare și cu rolul în viața socială”), prin partea normativă are în vedere prescrierea de norme pentru comportamentul individual (dar și pentru organizarea morală a vieții sociale). Filosoful Socrate: „Etica constă în a ști ce ar trebui să facem, iar astfel de cunoștințe pot fi predate”. Etica și etica profesională au deopotrivă rolul de a asigura încrederea în profesioniști. Prin partea profesională se au în vedere aspecte particulare ale problematizării etice din perspectiva profesiei, deontologia fiind acea parte a eticii care are în vedere totalitatea normelor de conduită și a obligațiilor specifice activității profesionale (conform Ghidului specializărilor expertizei tehnice judiciare dar și prin respectarea standardelor specifice profesiei).

² G. Boroș, Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole, Ed. Hamangiu, București 2016, p. 781.

Expertiza neurmată de raportul de expertiză ar fi insuficientă, iar raportul de expertiză întocmit fără cercetarea pe care o presupune ar fi netemeinic³.

Expertizele extrajudiciare sunt acele expertize întocmite de experți tehnici judiciari, fără a fi solicitate de un organ jurisdicțional. Expertul tehnic judiciar poate efectua și expertize tehnice extrajudiciare la solicitarea persoanelor fizice și juridice.

Expertul tehnic extrajudiciar poate efectua numai expertize tehnice extrajudiciare în specialitatea pentru care a fost atestat, la solicitarea persoanelor fizice și juridice.

Expertizele extrajudiciare au statutul actelor sub semnătură privată care pot demonstra numai conformitatea conținutului cu opinia autorului. Aceste documente nu pot fi considerate expertize ale experților judiciari. Numai expertul numit de instanță este autorizat ca din datele colectate să tragă concluzii care ar putea constitui baza unei hotărâri judecătorești. Expertiza extrajudiciară servește de regulă părților drept material auxiliar în formularea plângerii, la chestionarea expertului judiciar în cazul unei dezbateri verbale și pentru propria verificare a expertizei judiciare.

2. Natura juridică a expertizei. Esența și forța doveditoare

Subliniem faptul că, din punct de vedere *juridic*, mijlocul de probă este *raportul de expertiză*, iar nu însăși expertiza. În practică apar frecvent situații în care lămurirea faptelor ce formează obiectul litigiului sau a legăturii dintre anumite împrejurări invocate de părți și aceste fapte necesită cunoștințe de specialitate. Tocmai de aceea legea prevede posibilitatea instanței de a dispune efectuarea unei expertize⁴, conform definiției mai sus expuse.

În doctrină, autorii sunt în unanimitate de acord în a considera că expertiza face parte din categoria mijloacelor de probă. În cazul expertizei, pe baza unei activități de cercetare efectuate de un specialist-expert, în temeiul dispoziției organului judiciar, se aduce la cunoștința acesteia o opinie întemeiată pe *cunoștințele de specialitate* și pe *experiența* expertului. Această opinie, care încorporează muncă de concepție, și cel mai adesea are caracter științific, va fi luată în considerare în măsura în care organul judiciar apreciază că este cazul pentru concludența acesteia. Expertiza își aduce aportul la înfăptuirea justiției la fel ca toate celelalte mijloace de probă, concluziile expertului fiind supuse liberei aprecieri a organului judiciar (art. 264 C. pr. civ.).

Expertiza este necesară și în cazurile în care, în mod întâmplător, judecătorul ar avea cunoștințele de specialitate de care ar fi nevoie într-un proces, deoarece raportul de expertiză întocmit de un expert prezintă garanții mai mari de exactitate

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

și de utilizare a ultimelor date ale științei, precum și avantajul că poate fi discutat în contradictoriu de către părți, pe când aprecierea judecătorului nu ar putea fi discutată, nefiind cunoscută decât la pronunțare sau chiar după redactarea hotărârii.

În ceea ce privește *esența* expertizei, adică problema particularităților care dau acestui mijloc de probă o configurație specifică, proprie, se consideră în primul rând că însăși împrejurarea în care se dispune administrarea acestui mijloc de probă îi este specifică. Într-adevăr, nu în toate cauzele care urmează a fi soluționate de organele judiciare se efectuează expertize, ci numai în acelea în care lămurirea exactă a împrejurărilor de fapt reclamă cunoștințe deosebite în domeniul științei, tehnicii sau artei⁵.

Observăm că în cazul acestei probe, comparativ cu celelalte mijloace de probă, legiuitorul omite să arate un criteriu de apreciere a *forței doveditoare* a probei, prin natura sa tehnică se științifice. Concluziile din raportul de expertiză constituie numai elemente de convingere lăsate la libera apreciere a judecătorului ca, de altfel, sit celelalte mijloace de probă.

Pentru a se putea exercita însă controlul judiciar, indiferent că primești sau nu concluziile expertului, este necesar ca soluția instanței în această privință să fie motivată, mai ales atunci când, ajungând la alte concluzii pe baza celorlalte probe administrate în cauză, instanța înlătură raportul de expertiză ca fiind neconvingător sau îl reține, deși una din părți a cerut înlăturarea lui. De asemenea, sunt totuși și unele situații în care expertiza nu poate fi înlăturată decât printr-un alt mijloc de probă de o valoare științifică egală.

Când s-au administrat în aceeași pricină două expertize ale căror concluzii sunt contradictorii, instanța, motivat, va accepta una din ele și o va înlătura pe cealaltă sau le va înlătura pe amândouă și va recurge la alte mijloace de probă, având chiar posibilitatea de a admite o nouă expertiză; se consideră că, în cazul expertizelor medico-legale, dacă acestea sunt contradictorii, instanța este datoare să le supună spre avizare comisiei superioare medico-legale, iar nu să își însușească una dintre ele fără sesizarea respectivă⁶.

Instanța este legată însă de constatările de fapt ale experților trecute în raportul de expertiză, precum data raportului, indicarea cercetărilor făcute în prezența părților, a susținerilor acestora etc. Aceste mențiuni cuprinse în raportul de expertiză fac dovada până la declararea falsului, deci, pentru combaterea lor este necesară înscrierea în fals, deoarece experții lucrează în calitate de delegați ai instanței, iar raportul de expertiză are natura juridică a unui *înscriș autentic*⁷.

⁵ M. C. Breahnă, Aspecte generale privind expertiza judiciară în procesul civil, Studii Juridice de Drept Privat, <http://www.bs-partners.ro/sitedocs/Expertiza%20judiciara.pdf>.

⁶ G. Boroi, Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole, Ed. Hamangiu, București 2016, p. 782.

⁷ Ibidem.

3. Administrarea expertizei ca mijloc de probă

Administrarea expertizei constituie un proces complex, în cadrul căruia momentul dispunerii efectuării ei nu este decât începutul. Momentul dispunerii efectuării expertizei este nevoie a fi foarte atent condus și supravegheat. Dispunerea efectuării expertizei este urmată de o serie de alte operații care se finalizează cu depunerea și aprecierea raportului de expertiză. Toate aceste operații nu sunt lăsate la voia întâmplării, fiind reglementate de lege, organul judiciar având sarcina să desfășoare un rol activ în diferitele etape. Aceasta nu înseamnă însă că libertatea tehnică sau științifică a expertului sau drepturile părților ar suferi îngrădiri.

Ținând seama de drepturile expertului și ale părților, organul judiciar are misiunea numai să observe și să îndrume întreaga operație de administrare a expertizei pentru ca totul să se desfășoare conform prevederilor legii, în vederea obținerii unor concluzii obiective și corect fundamentate din punct de vedere al specialității. Administrarea expertizei comportă deci o serie de activități care se desfășoară potrivit normelor cuprinse în C. pr. civ., completate cu prevederile din legile speciale⁸.

4. Expertiza și legături în drept cu alte ramuri/subramuri ale dreptului privat

Este de observat faptul că expertiza, ca mijloc de probă, are o incidență mai mare în materie civilă, fiind reglementată prin art. 330-340 C. pr. civ., având în completare și corelație dispozițiile O.G. nr. 2/2000 - legea specială în acest domeniu.

Ea este în mod expres precizată, dar se află și în interdependență cu alte instituții din noul Cod. pr. civ. și alte ramuri/subramuri ale dreptului privat:

- Expertiza dispusă de executorul judecătoresc, efectuată în cadrul executării silite, se desfășoare în condițiile anume prevăzute de lege, dispozițiile privitoare la incompatibilitate sit recuzare fiind aplicate corespunzător [art. 644 alin. (1) pct. 8 și alin. (2) C. pr. civ.];

- Evaluarea bunurilor sechestrate [art. 758 alin. (1) C. pr. civ.] când cu ocazia aplicării sechestrului, executorul judecătoresc este obligat să identifice și să evalueze bunurile sechestrate, în afară de cazurile în care aceasta nu este cu putință (la valoarea lor de circulație, raportată la prețurile medii de piață din localitatea respectivă etc.).

Dacă în legătură cu unul sau mai multe din elementele structurale ale unui raport juridic civil vor apărea unul sau mai multe elemente de extraneitate (elemente străine, cum ar fi cetățenia ori naționalitatea străină a uneia dintre părți, locul încheierii actului fiind situat în altă țară sau dacă un anumit bun imobil la care se referă raportul juridic civil respectiv se află situat în altă țară decât cea de care

⁸ M. C. Breahnă, Aspecte generale privind expertiza judiciară în procesul civil, Studii Juridice de Drept Privat.

aparține autoritatea care examinează actul etc.), raportul juridic respectiv va putea fi calificat ca fiind unul de drept internațional privat, ramură de drept care are ca obiect principal al reglementărilor sale soluționarea conflictelor de legi în spațiu, a conflictelor mobile de legi în timp și spațiu etc.

În sensul celor arătate anterior sunt relevante dispozițiile art. 2557 alin. (2) C. pr. civ., conform cărora în înțelesul prezentei cărți, raporturile de drept internațional privat sunt raporturile civile, comerciale, precum și alte raporturi de drept privat cu element de extraneitate⁹.

Precizăm astfel faptul că reglementări vizând expertiza ca mijloc de probă se regăsesc sau pot interveni, după caz, în C. pro. civ. și în Cartea a VII-a Procesul internațional civil, Titlul II Legea aplicabilă în procesul civil internațional, Cap. II Legea aplicabilă în materie procedurală, art. 1091 alin. (1)-(5), dar și în Titlul III Eficacitatea hotărârilor străine, Cap. II Executarea hotărârilor străine, art. 1103 și urm. (exemplu: plata onorariului pentru expert).

II. Reglementări de interes procesual privind expertiza tehnică

1. Admisibilitatea expertizei

Expertiza reprezintă un mijloc de dovadă la care instanța sau părțile pot recurge atunci când pentru lămurirea unor împrejurări de fapt sunt necesare cunoștinței de specialitate dintr-un anumit domeniu de activitate¹⁰.

Problema *admisibilității* expertizei ca mijloc de probă se poate pune sub un dublu aspect: în primul rând, admisibilitatea sa în principiu *ca mijloc de probă*, iar în al doilea rând, admisibilitatea sa *în raport de cazul concret* în care se ridică chestiunea efectuării unei expertize¹¹:

Sub primul aspect, admisibilitatea expertizei vizează de fapt legalitatea acesteia, adică dacă ea este sau nu unul dintre mijloacele de probă prevăzute de lege, iar din examinarea C. pr. civ. rezultă că expertiza este unul din mijloacele legale de dovadă în procesul civil, dar însuși legiuitorul impune anumite restricții cu caracter general în folosirea expertizei. Astfel, ea nu poate fi admisă decât *pentru lămurirea unor împrejurări de fapt*, și mai mult decât atât, a acelor împrejurări de fapt pentru a căror lămurire *instanța consideră necesar să cunoască părerea unor specialiști-experti*. Așadar dacă sunt îndeplinite aceste condiții, expertiza poate fi considerată ca *mijloc de probă legal, admisibil* în principiu în orice cauză civilă.

⁹ T. Prescure, R. Matefi, Drept civil. Partea generală, persoanele. Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 23.

¹⁰ I. Leș, Noul cod de procedura civilă. Comentariu pe articole art. 1-1133, Ed.C.H.Beck, București, 2013, p. 466

¹¹ M. C. Breahnă, Aspecte generale privind expertiza judiciară în procesul civil, Studii Juridice de Drept Privat.

Sub cel de-al doilea aspect, se pune problema admisibilității expertizei în mod concret, într-un caz anume. Organul judiciar va trebui, înainte de a încuviința efectuarea unei expertize, să examineze pe lângă admisibilitate și *concludența* ei. Expertiza este concludentă dacă se constată că poartă asupra unor împrejurări sau fapte a căror lămurire este de natură să ajute organul judiciar la rezolvarea cauzei.

Dacă o probă legală a fost cerută în termen, dacă este concludentă și dacă nu urmărește tergiversarea cauzei, ea este admisibilă, iar admiterea sau dispunerea expertizei este în principiu facultativă. Organul judiciar fiind liber să aprecieze dacă în cauza respectivă este admisibilă și concludentă o anume expertiză sau alta ori nici una, va dispune efectuarea unei expertize dacă apreciază că acest lucru este necesar.

Există însă situații în care nu se mai poate discuta despre dreptul organului judiciar de a aprecia asupra admisibilității și concludentei expertizei, deoarece legiuitorul, în cazuri bine determinate, a făcut el însuși această apreciere *in concerto*, prevăzând cazuri de expertiză obligatorie¹².

Există așadar și situații în care expertiza este obligatorie sub sancțiunea nulității hotărârii, printre care enumerăm exemplificativ:

- expertiza pentru stabilirea valorii aportului în natură, atunci când se înființează o societate cu răspundere limitată cu unic asociat (art. 13 alin. 3 din Legea 31/1990);
- expertiza pentru evaluarea aportului în natură, avantajele rezervate fondatorilor, operațiunilor încheiate de fondatori în contul societății pe acțiuni ce se constituie și pe care aceasta urmează să le ia asupra sa (art. 26 și art.3 8 alin. 1 din Legea nr. 31/1990).

2. Aspecte importante de interes procesual privind expertiza din C. pr. civ. și C. civ.

În cele ce urmează vor fi prezentate aspecte importante de interes procesual privind expertiza ca mijloc de probă, mai frecventă în materie civilă, urmată de corelații cu legea specială.

- *Propunerea expertizei* se face de către părți prin cererea de chemare în judecată sau prin întâmpinare ori de către instanță din oficiu. Deoarece legea de la momentul începerii procesului guvernează și procedura de administrare a expertizei, sunt aplicabile raportat la acel moment, după caz, reglementările C. pr. civ. actual sau anterior (art. 6 C. civ.).

- *Raportul de expertiză* este de regulă un raport scris. Când sunt mai mulți experți cu păreri deosebite lucrarea trebuie să cuprindă părerea motivată a fiecăruia.

¹² M. C. Breahnă, Aspecte generale privind expertiza judiciară în procesul civil, Studii Juridice de Drept Privat, <http://www.bs-partners.ro/sitedocs/Expertiza%20judiciara.pdf>.

Raportul de expertiză are un conținut reglementat¹³ și cuprinde:

a) partea introductivă, în care se menționează organul care a dispus efectuarea expertizei, data la care s-a dispus depunerea acesteia, numele și prenumele expertului sau ale experților, specialitatea acestuia/acestora, data întocmirii și finalizării raportului de expertiză, obiectul acesteia și întrebările la care expertul sau experții urmează să răspundă, bibliografia pe baza căreia expertiza a fost efectuată și dacă părțile care au participat la aceasta au dat explicații în cursul lucrărilor la care au fost convocate;

b) descrierea operațiunilor de efectuare a expertizei, obiecțiile sau explicațiile părților, precum și analiza acestor obiecții ori explicații pe baza celor constatate de expert sau de specialist;

c) concluziile, care cuprind răspunsurile la întrebările puse și părerea expertului sau a specialistului asupra obiectului expertizei.

Raportul este un act de procedură și, ca atare, el trebuie făcut sub sancțiunea nulității: să aibă un conținut corespunzător (să cuprindă, după caz, dovada citării părților, anumite avize, documente etc.); să fie motivat, să fi fost elaborat de persoana numită ca expert; să cuprindă lămuririle părților, dacă acestora li s-au cerut; să se finalizeze printr-o concluzie; când sunt mai mulți experți cu păreri deosebite, să cuprindă părerea motivată a fiecăruia.

- Dacă una dintre părți opune rezistență sau împiedică în orice alt mod efectuarea lucrării (art. 335 C. pr. civ.), instanța va putea socoti ca dovedite afirmațiile făcute de partea adversă cu privire la împrejurarea de fapt care face obiectul lucrării, în contextul administrării celorlalte probe¹⁴. Referitor la *prudența necesară* în aplicarea unor astfel de texte legale [art. 335 alin. (3)], fosta instanță supremă recomanda, într-o decizie de îndrumare, că atunci când este posibilă administrarea altor probe, instanțele să nu socotească refuzul de a răspunde ori de a se prezenta la interogatoriu ca dovadă deplină, ci mai degrabă ca început de dovadă. Mecanismul fiind similar și în ipoteza evocată de art. 335 alin. (3) C. pr. civ., o astfel de dezlegare rămâne valabilă și în ambianța noilor reglementări, rolul judecătorului nefiind acela de a pronunța o hotărâre precumpănitor sancționatorie, ci una care să corespundă

¹³ Art. 21 din Ordonanța Guvernului nr. 2/2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică, judiciară și extrajudiciară, aprobată prin Legea nr. 156/2002.

¹⁴ Legiuitorul oferă, așadar, dezlegare unor probleme întâlnite adesea în practică, prin introducerea unei sancțiuni specifice, care are aptitudinea de a se dovedi mai eficientă decât cea a amenzii judiciare. Partea finală a art. 335 alin. (3) conține însă o precizare importantă, atrăgându-se atenția judecătorului că hotărârea nu va putea fi dată exclusiv pe baza interpretării atitudinii părții, aceasta trebuind să fie coroborată cu celelalte dovezi administrate în cauză. Este esențial ca în contextul administrării tuturor probelor, în final, judecătorul să-și poată forma convingerea sinceră că soluția prefigurată reflectă adevărul. O dispoziție asemănătoare, însă pentru o altă situație, este înscrisă în art. 225 C. pr. civ. 1865, potrivit căruia „dacă partea, fără motive temeinice, refuză să răspundă la interogatoriu sau nu se înfățișează, instanța poate socoti aceste împrejurări ca o mărturie deplină sau numai ca un început de dovadă în folosul părții potrivnice”, [http://www.inm-lex.ro/C.PR.CIV./doc/Brosura%20NCPC.pdf](http://www.inm-lex.ro/C.PR.CIV./doc/Brosura%20NCP.pdf), p. 53.

adevărului. Alin. (5) al art. 335 C. pr. civ. conferă judecătorului posibilitatea ca, în mod excepțional, în momentul în care aflarea adevărului în cauză este indisolubil legată de efectuarea probei cu expertiza tehnică, să autorizeze folosirea forței publice în vederea efectuării expertizei¹⁵.

- *Judecata apelului. Probele. În cazul probei cu expertiză trebuie discutată semnificația neformulării de obiecțiuni la prima instanță.* În acest scop, distingem între două categorii de motive care pot fi invocate în cadrul obiecțiunilor:

a) motive formale (nulitatea expertizei). Acestea se acoperă prin neinvocare, conform art. 178 alin. (3) C. pr. civ.; interesante sunt și prevederile alin. (4) ale aceluiași articol, conform cărora partea interesată poate renunța, expres sau tacit, la dreptul de a invoca nulitatea relativă. Așadar, în cazul neinvocării *in limine litis* a neregularităților raportului de expertiză, de natură să atragă nulitatea acestora, se impune concluzia că partea interesată a renunțat tacit la acestea, de unde rezultă că ea nu le mai poate opune pentru prima oară în apel.

b) motive de fond, care privesc însăși temeinicia expertizei. Chiar și în acest caz, neformularea obiecțiunilor ar putea avea aceeași semnificație, a renunțării la dreptul de critică față de cuprinsul raportului de expertiză, față de prevederile art. 338 alin. (2) C. pr. civ., conform cărora o nouă expertiză va trebui cerută motivat, sub sancțiunea decăderii, la primul termen după depunerea raportului, iar dacă s-au formulat obiecțiuni, la termenul imediat următor depunerii răspunsului la obiecțiuni ori, după caz, a raportului suplimentar. Art. 338 alin. (2) C. pr. civ. nu poate fi privit ca neavând nicio semnificație în faza procesuală a apelului. Astfel, trebuie distins între situația în care o probă nesolicitată în fața primei instanțe este cerută pentru prima oară în apel, ceea ce legea îngăduie [înlăturând implicit decăderea care intervine la prima instanță, potrivit art. 254 alin. (1) C. pr. civ.], și situația în care se cere refacerea unei probe deja administrate, pe motiv că aceasta este necorespunzătoare; carențele expertizei administrate la prima instanță trebuie invocate în condițiile art. 338 alin. (2) C. pr. civ. și nu pot fi invocate pentru prima oară direct în apel. Posibilitatea instanței de apel de apreciere suverană a probelor a fost consacrată și în jurisprudență și, în același sens, s-a învederat că legiuitorul a suprimat art. 304 pct. 11 C. pr. civ. 1865, care permitea cenzurarea aprecierii eronate a probelor administrate, de unde rezultă că modul în care procedează instanța de apel în privința încuviințării probelor nu mai poate fi supus controlului instanței de recurs¹⁶.

- *Motivele contestației privind tergiversarea procesului.* De exemplu, instanța trebuie să aplice, în condițiile art. 187 C. pr. civ., amenda judiciară pentru refuzul expertului de a primi lucrarea sau nedepunerea lucrării în mod nejustificat la termenul fixat ori refuzul de a da lămuririle cerute, pentru neluarea de către conducătorul unității în cadrul căreia urmează a se efectua o expertiză a măsurilor necesare pentru efectuarea

¹⁵ <http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf>, pp. 53-54.

¹⁶ <http://www.inm-lex.ro/NCPC/doc/Brosura%20NCPC.pdf>, pp. 162-163.

acesteia sau pentru efectuarea la timp a expertizei, neprezentarea unui înscris sau a unui bun de către cel care îl deține, la termenul fixat în acest scop de instanță, sau refuzul sau omisiunea unei autorități ori a altei persoane de a comunica, din motive imputabile ei, la cererea instanței și la termenul fixat în acest scop, datele care rezultă din actele și evidențele ei¹⁷.

- *Suspendarea judecării*. Astfel, pentru ipoteza în care instanța a pus cheltuielile administrării probei (ex.: expertiza) în sarcina ambelor părți, în cazul în care acestea nu depun la timp suma stabilită, urmează să se constate că nu se poate administra proba din motive imputabile, iar dacă aceste motive sunt imputabile și reclamantului, instanța urmează să suspende judecata, în temeiul art. 2361 C. pr. civ. (art. 1551 C. pr. civ. 1865). Din acest motiv, se recomandă ca aceste cheltuieli să fie puse (și) în sarcina reclamantului, acesta fiind primul interesat în soluționarea litigiului, și numai în situații de excepție să fie puse în sarcina pârâtului. O astfel de situație de excepție ar putea fi imaginată pentru ipoteza judecării cererii reconvenționale. În această situație, în caz de neplată nu se poate suspenda doar cererea reconvențională, întrucât suspendarea operează în bloc; mai întâi se va disjunge judecata cererii reconvenționale de cererea principală, urmând ca judecata cererii reconvenționale să fie suspendată în temeiul art. 2361 C. pr. civ.¹⁸

Efectuarea expertizei, ca mijloc de probă, are momente cheie astfel încât să îndeplinească următoarele beneficii esențiale: să aibă forță probantă și să nu intervină nulitatea, în lămurirea faptelor sau împrejurărilor cauzei, așa încât și să fie respectat dreptul la un proces echitabil.

3. Expertiza tehnică judiciară conform legii speciale O.G. nr. 2/2000

În cele ce urmează vor fi prezentate din legea specială (l.s.), pe scurt, aspecte procedurale și de administrare, reliefate privind expertiza ca mijloc de probă în corelație cu C. pr. civ.

Expertiza tehnică judiciară este obligatorie, aspect reglementat prin art. 14 al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 330 alin. (1)-(4) și art. 331 C. pr. civ. Efectuarea expertizei tehnice judiciare, dispusă de instanțele judecătorești, organele de urmărire penală, sau alte organe cu atribuții jurisdicționale, este obligatorie, ea neputând fi refuzată decât pentru motive temeinice.

Legea specială reglementează numirea/desemnarea și activitatea expertului în deplină corelație cu art. 17 și urm. ale O.G. nr. 2/2000, care este practic și momentul începerii expertizei, în Cap. III Reguli procedurale privind expertiza tehnică judiciară (trimiteri corespondente C. pr. civ.).

¹⁷ Idem, p. 234.

¹⁸ Idem, p. 48.

Numirea expertului care se face prin încheiere, conform art. 331 alin. (2) C. pr. civ., este în deplină corelație cu art. 17 din O.G. nr. 2/2000¹⁹. Art. 17 reglementează începerea și bunul mers al întocmirii expertizei în materie civilă, între care, actul prin care se dispune expertiza²⁰:

Adresa privind numirea expertului se comunică biroului local pentru expertize tehnice judiciare și expertului tehnic judiciar, după efectuarea plății în condițiile alin. (2), și cuprinde următoarele:

a) denumirea și datele de contact ale organului cu atribuții jurisdicționale care a dispus numirea;

b) numărul și obiectul dosarului în care a fost dispusă efectuarea expertizei tehnice judiciare;

c) numele sau, după caz, denumirea părților din dosar și datele de contact ale acestora: domiciliul sau, după caz, sediul acestora, precum și numărul de telefon, numărul de fax și adresa de e-mail, dacă acestea sunt cunoscute;

d) numărul și data încheierii sau ordonanței prin care a fost numit expertul;

e) obiectivele expertizei tehnice judiciare dispuse la care trebuie să răspundă expertul;

f) termenul stabilit pentru depunerea raportului de expertiză;

g) suma stabilită cu titlu de onorariu provizoriu;

h) suma stabilită cu titlu de cheltuieli provizorii;

i) mențiunea că sumele provizorii, stabilite cu titlu de onorariu provizoriu și cheltuieli provizorii, au fost plătite în contul biroului local pentru expertize tehnice judiciare.

Expertul consilier parte este reglementat prin art. 18 al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 330 alin. (5) C. pr. civ. Astfel partea interesată are dreptul să solicite un expert tehnic judiciar sau un specialist, nominalizat de aceasta și încuviințat de organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei, în calitate de consilier al părții, din categoria expert sau specialist (ce întrunesc condițiile prevăzute de O.G. nr. 2/2000). Acesta trebuie să dețină *aceeași specializare* cu cea a expertului tehnic judiciar numit de organul judiciar, iar dacă acest lucru nu este posibil, se va avea în vedere ca specializarea să fie înrudită și să aparțină aceluiași domeniu. Onorariul este stabilit

¹⁹ G.C.Frențiu și D.L.Băldean, *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*, Ed.Hamangiu, 2013, p. 547.

²⁰ Organul îndreptățit să dispună efectuarea expertizei judiciare numește expertul sau, după caz, specialistul, indică în scris, prin încheiere sau prin ordonanță, obiectul expertizei și întrebările la care trebuie să răspundă acesta, stabilește data depunerii raportului de expertiză, fixează onorariul provizoriu, avansul pentru cheltuielile de deplasare, atunci când este cazul, și comunică biroului local pentru expertize tehnice judiciare numele persoanei desemnate să efectueze expertiza. La termenul la care a avut loc numirea expertului, organul cu atribuții jurisdicționale care a dispus efectuarea expertizei înștiințează partea despre suma ce trebuie avansată pentru expertiza dispusă în contul biroului local pentru expertize tehnice judiciare și îi pune în vedere să plătească această sumă în termen de 5 zile de la înștiințare.

de parte și de consilierul parte, de comun acord, în temeiul raporturilor contractuale dintre aceștia, și este plătit acestuia de către partea care l-a nominalizat. Un exemplar original al documentului care face dovada relațiilor contractuale și a sumelor datorate acestuia va fi depus la dosarul cauzei cu cel puțin 5 zile înainte de termenul stabilit pentru depunerea raportului de către expertul tehnic judiciar sau specialistul numit.

Cheltuielile de transport, de cazare și de plata a diurnei sunt reglementate prin art. 19 al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 339 alin. (3) C. pr. civ. În cazul în care pentru efectuarea expertizei dispuse expertul trebuie să se deplaseze în altă localitate decât cea în care domiciliază, acesta are dreptul la cheltuielile făcute pentru transport, cazare cât și la plata diurnei potrivit dispozițiilor care reglementează aceste drepturi pentru salariații din instituțiile publice. Raportat la acestea în continuare vom prezenta apariția recentă a unor clarificări.

Onorariul provizoriu și avansul pentru cheltuielile de deplasare se depun în termen de 5 zile de la numirea expertului și sunt reglementate prin art. 20 al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 331 alin. (2) și art. 262 alin. (3) C. pr. civ. Suma stabilită drept onorariu provizoriu și avansul pentru cheltuielile de deplasare, atunci când este cazul, se depun în termen legal de 5 zile de la numirea expertului, de către partea la cererea căreia s-a încuviințat efectuarea expertizei, sub sancțiunea decăderii din dreptul de a fi administrată proba. Plata se face în contul special al biroului local pentru expertize judiciare tehnice și contabile, deschis în acest scop.

Raportul de expertiză are un conținut reglementat prin art. 21 al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 336 C. pr. civ.

Lipsa elementelor obligatorii ale raportului de expertiză duce la nulitatea actului, iar un caz frecvent este cel referitor la lipsa dovezilor de citare a părților (art. 335 alin. 1), ce trebuie anexate la raportul de expertiză.

Depunerea raportului se face la organul cu atribuții jurisdicționale care a încuviințat expertiza și este reglementată prin art. 22 al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 336 alin. (1) și art. 339 C. pr. civ. Raportul de expertiză (sau suplimentul la raportul de expertiză), însoțit de nota de evaluare a onorariului și, dacă este cazul, de decontul cheltuielilor ocazionate de efectuarea expertizei și în strânsă legătură cu aceasta se depune la organul cu atribuții jurisdicționale care a încuviințat expertiza. La termenul la care se pronunță asupra raportului de expertiză (sau suplimentului la raport), organul cu atribuții jurisdicționale care a dispus efectuarea expertizei se pronunță și asupra sumei definitive solicitate de către expert, înștiințând biroul local pentru expertize judiciare (B.L.E.J.) despre suma definitivă aprobată la plată expertului și la același termen înștiințează partea despre suma rămasă de plată și pune în vedere acesteia să efectueze plata în contul biroului local pentru expertize tehnice judiciare în termen de 5 zile de la înștiințare.

Înlocuirea expertul din motive imputabile este reglementată prin art. 22¹ al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 338 C. pr. civ. Dacă expertul tehnic judiciar numit este

înlocuit din motive imputabile acestuia, în procesul civil, instanța poate dispune, odată cu înlocuirea, și restituirea în contul biroului local pentru expertize tehnice judiciare, în tot sau în parte și în termen de 30 de zile, a sumelor primite pentru activitatea de expertiză tehnică judiciară efectuată în cauza respectivă, nerestituirea constituind abatere disciplinară.

Onorariul definitiv pentru expertiză este reglementat prin art. 23 al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 331 alin. (2) și alin. (3) C. pr. civ. Onorariul definitiv pentru expertiza tehnică judiciară se stabilește de organul care a dispus expertiza, în funcție de complexitatea ei, de volumul de lucru depus și de gradul profesional ori științific al expertului sau al specialistului. Plata onorariului și a cheltuielilor solicitate prin decont, convenite expertului tehnic judiciar numit de către instanțele judecătorești sau alte organe cu atribuții jurisdicționale în condițiile art. 17 al O.G. nr. 2/2000 pentru efectuarea expertizei se efectuează numai prin B.L.E.J.

Amintim aici și faptul că dispozițiile mai sus reglementate (art. 15-23 ale O.G. nr. 2/2000) se aplică și în cazul expertizei contabile judiciare care poate fi efectuată numai de experți contabili atestați în condițiile legii. Expertiza judiciară reglementată prin O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 331-340 C. pr. civ., pentru procedura privind plata onorariilor experților judiciari de către birourile locale pentru expertize judiciare tehnice și contabile din cadrul tribunalelor, are o recentă detaliere a metodologiei (indicată mai jos la pct. 5 nouăți).

Drepturile experților cu privire la cei care sunt salariați sunt reglementate prin art. 16 al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 331 C. pr. civ. Experții tehnici judiciari care au calitatea de salariați au dreptul la concediu fără plată pe timpul necesar pentru efectuarea expertizelor tehnice judiciare care le-au fost încredințate. Ei beneficiază în această perioadă de toate drepturile convenite, potrivit legii, altele decât cele salariale.

Incompatibilitatea, suspendarea, încetarea calității de expert sunt reglementate prin art. 16¹ al O.G. nr. 2/2000 în corelație cu art. 331-332 C. pr. civ. Calitatea de expert tehnic judiciar se suspendă pentru motive temeinice, însă și în caz de incompatibilitate a acestuia, potrivit legii. Suspendarea, respectiv încetarea suspendării calității de expert tehnic judiciar se poate dispune de către Biroul Central pentru Expertize Tehnice Judiciare (B.C.E.T.), la cererea motivată a expertului sau din oficiu, motivat. Prevederile mai sus amintite se aplică în mod corespunzător și specialiștilor.

Reținerea unei cote de 10% pentru expertiza tehnică (nu și pentru cea contabilă) este reglementată prin art. 25 al O.G. nr. 2/2000. B.L.E.J. tehnice și contabile vor reține o cotă de 10% din onorariul stabilit pentru expertiza tehnică judiciară, pe care o vor vira lunar în contul Ministerului Justiției - Biroul central pentru expertize tehnice judiciare. Cota de 10% reținută pentru expertiza tehnică se constituie și se utilizează, prin derogare de la alte dispoziții legale, la dispoziția Ministerului Justiției ca fond

special²¹. Calitatea și lipsa pregătirii în domeniul juridic a experților judiciari a fost semnalată, fără efect încă, prin Ghidul informativ al Ministerului Justiției încă din anul 2010.

4. Pentru efecte favorabile în efectuarea expertizei tehnice judiciare - „obiecțiunile”

După cum am menționat în articolul nr. 12/2024 al revistei, observând efectele și acumularea de probleme afectând negativ activitatea instanțelor, fiind cunoscute și semnalate la nivelul instanțelor în mod constant solicitări din partea experților de discutare/clarificare a problemelor din activitatea de expertiză tehnică judiciară, este în curs de organizare o analiză a situației prin întâlniri și discuții între experții judiciari și reprezentanții avocaților²².

În mod constant și notoriu, în numeroase cazuri nu se ține cont, la numirea experților, de modul de stabilire a obiectivelor și nici a onorariului provizoriu, apoi al celui definitiv, nefiind actualizate cu rata inflației, lipsind plata sau a dovezile de plată etc. Or este evidentă nevoia respectării prevederilor corespunzătoare care se regăsesc în art. 32 și ale art. 33 din O.G. nr. 2/2000, cu accent pe „justificarea cotei de 10% din onorariul stabilit”, enorm quantum financiar (însurat).

Precizăm, aspect notoriu de altfel, că plata expertizelor judiciare se derulează cu dificultate și în timp extrem de lung (cel mai adesea de ordinul anilor), care între altele este afectată de deficiențe majore și în privința evaluării efortului depus și a calității expertizei (fiind făcută fără competență sau opinia unui expert omolog).

²¹ Acest fond este precizat în legea speciala pentru:

a) cheltuieli privind organizarea, funcționarea, coordonarea, îndrumarea și controlul activității de expertiză tehnică judiciară;

b) organizarea examenului de expert tehnic judiciar și testarea specialiștilor;

c) organizarea și desfășurarea activității de perfecționare a pregătirii de specialitate a experților tehnici judiciari și a specialiștilor prin cursuri, consfătuiri și simpozioane;

d) dotări cu mijloace de transport, echipament de tehnică de calcul și programe, mobilier de birou, aparate de telecomunicații fixe și mobile, birotică și alte dotări necesare pentru desfășurarea activității, precum și pentru întreținere, reparații și plata eventualelor abonamente.

Din păcate, din acest fond, de peste 25 de ani nu a mai fost alocată nicio sumă pentru pregătirea de specialitate a experților tehnici judiciari și a specialiștilor, iar pentru celelalte scopuri mai sus enumerate sumele alocate rezultă a fi infime față de cele percepute.

e) cheltuieli cu bunuri și servicii și cheltuieli de investiții aferente Ministerului Justiției și instanțelor judecătorești, prin derogare de la prevederile art. 10 alin. (2) din Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice, cu modificările și completările ulterioare, și se stabilesc prin ordin al ministrului justiției.

Modul de utilizare a sumelor reprezentând cota de 10% percepută precum și detalierea cheltuielilor mai sus arătate în art. 25 alin. (4) se vor stabili prin ordin al ministrului justiției. Disponibilitățile rămase se vor reporta în anul următor pentru a fi cheltuite cu aceeași destinație. Evidența contabilă a sumelor de mai sus, precum și verificarea respectării destinației acestora revine compartimentelor financiar-contabile din cadrul tribunalelor și din cadrul Ministerului Justiției.

²² La nivelul Tribunalului Brașov, din adresa asumată de experți, nr. 106/62/14.01.2025.

Or ulterior pe parcursul procesului, față de obiectivele expertizei, în situația admiterii de obiecțiuni (cel mai adesea „în bloc” sau fără o reală discutare etc.) sau a formulării acestora chiar din oficiu (adesea în număr mare), se constată foarte frecvent o totală lipsă a confirmării existenței ca fiind reale obiecțiuni și doar uneori și în foarte mică parte. Sub pretenția de a fi obiecțiuni, acestea apar însă ca reale completări sau suplimente la expertiză. O reală cercetare a dosarului cauzei și dacă se impune nevoia unei reale modificări a concluziilor și procedarea la refacerea lucrării²³ se poate dovedi abia în căile de atac (și foarte rar în caz de apel sau recurs formulat de expertul/experti cauzei).

Realizând o reală analiză a obiecțiunilor se constată faptul că acestea vizează doar o parte din expertiză ori chiar doar parte dintr-un obiectiv. Incidentul este faptul că partea care a formulat obiecțiuni ar fi constatat unele neconcordanțe (privind rezultatul măsurătorilor, alegerea metodologiei de evaluare etc.). Astfel sunt formulate obiecțiuni și este prezentat un punct de vedere sub forma unor note sau liste cu nemulțumiri (cel mai adesea nesistematizate, fără referire punctuală la obiective etc. spre „maximizarea satisfacției” părții reprezentate).

Astfel devin evidente, în primul rând, *nevoia de a exista competență în privința efectuării expertizei tehnice judiciare în specialitate*, pentru a fi posibilă minima înțelegere a acesteia, cât și nelimitativ, următoarele lămuriri privind admiterea obiecțiunilor:

i) Față de admiterea de obiecțiuni/opinii formulate nejustificat, sumar sau dimpotrivă exagerat (aspectele vizate țin de competență), suntem nevoiți să îl cităm, cu privire la cerințele pentru expertiză, pe reputatul jurist prof. univ. dr. G. Boroi, care arată: „Expertiza poate fi definită ca fiind activitatea de cercetare a unor împrejurări de fapt în legătură cu obiectul litigiului, ce necesită cunoștințe de specialitate, activitate desfășurată de către un specialist, numit expert, care este desemnat de instanța de judecată”²⁴.

ii) Privind lămurirea raportului, prof. univ. dr. G. Boroi mai arată următoarele: „Lămurirea raportului de expertiză, cunoscută la nivel procedural și ca obiecțiuni la raport [terminologia legală folosește noțiunea de «obiecțiuni» numai în dispozițiile art. 338 alin. (2) C. pr. civ.] vizează întotdeauna²⁵:

a) *aspectele rămase nelămurite sau insuficient lămurite prin expertiză în raport cu obiectivele stabilite; sau*

b) *dacă există contradicții între părerile experților (...)*”.

Așadar există o nevoie primordială de a deține *cunoștințe de specialitate*, fără de care nu este posibilă realizarea, întocmirea cât și înțelegerea în mod corespunzător a unei expertize tehnice judiciare sau a unei/unor părți componente, din punct de vedere al

²³ Iar în caz de expertiză în specializarea topografie, cadastru și geodezie, chiar să se depună sau redepună „formatul” necesar avizării acesteia de către OCPI/ANCPI (a se vedea și recente modificări normative în materie din anul 2023).

²⁴ G. Boroi, Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole, Ed. Hamangiu, București 2016, p. 781.

²⁵ Idem, p. 796.

calității persoanei care este un profesionist (ce a dobândit dreptul de exercitare a calității de expert tehnic judiciar conform reglementării legii speciale O.G. nr. 2/2000 și reglementărilor privind specializarea). Or exercitarea oricărei activități de către o persoană fizică sau juridică ce nu are *calitate* constituie infracțiune și se pedepsește potrivit legii penale. Altfel spus exercitarea, fără drept, a unei profesii sau activități pentru care legea cere autorizație ori exercitarea acestora în alte condiții decât cele legale nu este licită.

Astfel este nevoie și de o cunoaștere efectivă, o percepere directă și nemijlocită a situației, a stării tehnice (ex.: identificarea proprietății, stabilirea valorii etc.) dar și o cunoaștere și înțelegere *calificată* a materiei în specializare (ex.: topografie, evaluare etc.), respectiv o participare efectivă la expertiză cu realizarea și întocmirea în mod corespunzător, cu *asumarea punctului de vedere din obiecțiuni*, de către expertul omolog (un nivel de competență reală).

Fără *competență* în expertiza tehnică și *fără un punct de vedere asumat al unui expert omolog*, obiecțiunile sunt doar simple aprecieri, fără nicio argumentație profesională reală, uneori făcute și cu rea-credință de către părți prin avocați doar pentru a convinge instanța, spre a se admite obiecțiuni ori a se solicita/ ajunge la o completare a expertizei sau doar o tergiversare.

5. Noutăți în efectuarea expertizei tehnice judiciare

Ordinul nr. 2.827/C/2024 al ministrului justiției pentru aprobarea procedurii privind plata onorariilor experților judiciari de către birourile locale pentru expertize judiciare tehnice și contabile din cadrul tribunalelor²⁶, recent apărut, este o reglementare sperăm de simplificare. Aceasta are în vedere notorietatea diminuării, reducerii nejustificate a sumelor de plată și chiar a neplății expertizelor cât și gradul accentuat de birocratizare (nevoia de a fi prezentate de către expert în mod excesiv, justificări pentru plata muncii, dovada achitării obligațiilor pentru demararea expertizei sau după finalizare, care ori nu se regăsesc în dosare ori chiar nici în evidențele serviciului economic: chitanțe, extrase de cont, ordine de plată). Se subliniază în acest recent ordin care sunt pașii și formularistica necesară inclusiv privind *cheltuielile de transport, de cazare și de plată a diurnei*. Acestea apar în cazul în care pentru efectuarea expertizei dispuse, expertul trebuie să se deplaseze în altă localitate decât cea în care domiciliază. Chestiunea este sensibilă, asupra ei fiind necesară o înțelegere mai atentă. Expertul are neîndoiește dreptul la cheltuielile făcute pentru transport, cazare cât și la plata diurnei potrivit dispozițiilor care reglementează aceste drepturi pentru salariații din instituțiile publice (mai ales că timpul alocat în asemenea situații trebuie cât mai judicios gestionat).

²⁶ Publicat în M. Of. nr. 2/03.01.2025.

III. Valoarea probatorie a expertizei

1. *Forța probantă a expertizei judiciare*

Am citat mai sus faptul că expertiza judiciară reprezintă un mijloc de dovadă la care instanța sau părțile pot recurge atunci când pentru lămurirea unor împrejurări de fapt sunt necesare cunoștințe de specialitate dintr-un anumit domeniu de activitate sau chiar mai multe, în cazul autorizării expertului în mai multe specializări, ceea ce asigură o mai bună expertiză.

Instanța considerând necesar să cunoască părerea unor specialiști va numi la cererea părților sau din oficiu unul sau trei experți, stabilind prin încheiere punctele asupra cărora ei urmează să se pronunțe cât și termenul în care trebuie să se efectueze expertiza. Instanța va dispune efectuarea expertizei dacă apreciază că acest lucru este necesar, existând și situații în care expertiza este obligatorie sub sancțiunea nulității hotărârii.

În situația în care instanța nu este lămurită prin expertiza făcută poate dispune o nouă expertiză sau doar completarea raportului cu un supliment. De asemenea și părțile pot solicita printr-o cerere de lămurire sau de completare formulată la primul termen de judecată ce urmează depunerii raportului de expertiză, lămurirea sau completarea raportului de expertiză.

Expertiza capătă forță probantă dacă nu există impedimente care să conducă la neprimirea sa ca atare, respectiv dacă: nu intervine nulitatea raportului de expertiză; nu se constată lipsa de concludență sau nepertinența acesteia; ori dacă intervine inutilitatea probei, aspecte ce trebuie argumentate în fapt și în drept fiind supuse dezbaterii în discuția contradictorie a părților toate elementele privind forța probantă.

2. *Forța probantă a expertizei extrajudiciare*

Din interpretarea simplistă a dispozițiilor legale ar părea să rezulte că expertiza extrajudiciară nu poate avea forță probantă în procesul civil. Este de apreciat însă că, în raport cu un alt principiu ce guvernează procesul civil, respectiv principiul rolului judecătorului în aflarea adevărului (art. 22 din C. pr. civ.), expertiza extrajudiciară trebuie să aibă aceeași forță probantă ca și expertiza judiciară, dacă nu există impedimente care să conducă la neprimirea sa ca atare (nulitatea raportului de expertiză, neconcludența sau nepertinența acesteia, inutilitatea probei -argumentate în fapt și în drept).

Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 130/19.02.2008²⁷, fiind sesizată cu o excepție de neconstituționalitate a dispozițiilor cuprinse în art. 4 alin. (5) din Titlul XIII al Legii nr. 247/2005 („Accelerarea judecăților în materia restituirii

²⁷ Publicată în M. Of. nr. 172/06.03.2008.

proprietăților funciare”) cu referire și la art. 201-214 din vechiul Cod de procedură civilă, pentru contrarietatea acestor dispoziții din legea specială cu art. 21 alin. (3) și art. 24 din Constituție, a statuat că dispozițiile reclamate²⁸, vechile dispoziții procedurale conferă expertizelor extrajudiciare valoare probantă egală cu cea a expertizelor judiciare, cu condiția efectuării acestora de către experți autorizați de Ministerul Justiției²⁹.

Limitarea dată de Curtea Constituțională numai cu privire la experții autorizați de Ministerul Justiției (perfect valabilă în raport cu obiectul excepției de neconstituționalitate) nu se justifică neapărat în raport cu noua reglementare din Noul Cod de procedură civilă, dar nici cu prevederile O.G. nr. 2/2000, de vreme ce instanței de judecată îi revine rolul de a pune în discuția contradictorie a părților atât legalitatea, cât și necesitatea, utilitatea, relevanța, concludența probei, iar nu în ultimul rând, posibilitatea părților de a formula obiecțiuni. Așa cum reține și Curtea Constituțională, de vreme ce dreptul la apărare al părților este garantat, iar instanța de judecată poate supune dezbaterii toate elementele privind forța probantă a unei expertize extrajudiciare, în principiu, este de apreciat că nu există suficiente argumente care să înlăture expertiza extrajudiciară din rândul probelor din procesul civil.

O atare concluzie se bazează și pe argumente ce țin de calitatea de specialiști ori experți autori de expertize extrajudiciare, pe prezumția de bună-credință ce guvernează procesul civil în ceea ce privește drepturile și îndatoririle părților în procesul civil, dar mai ales, pe necesitatea ca relațiile dintre oameni atât cele din cadrul unui proces judiciar, cât și cele din afara lui să se bazeze pe încredere și pe respect, premise absolut necesare pentru funcționarea unui stat de drept. Excluderea *de plano* a unei probe cu expertiza extrajudiciară, fie pe motive de nelegalitate, fie pe motive de netemeinicie a modului de întocmire sau de eliminare a forței sale probante, se îndepărtează de la principiul necesității aflării adevărului, astfel că dezideratul acestui principiu nu poate fi atins fără elementele de bază ale unei societăți civilizate, între care încrederea și respectul reciproc, apreciem noi, ocupă un rol primordial³⁰.

3. Verificarea expertizei în C. pr. civ. și legea specială

În C. pr. civ. și l.s. O.G. nr. 2/2000 nu sunt reglementări exprese privind verificarea expertizei, care astfel să-i asigure forță probantă.

²⁸ Art. 4 alin. (5) din Titlul XIII al Legii nr. 247/2005, reglementă: „Expertizele extrajudiciare prezentate de către părți în cadrul proceselor funciare au aceeași valoare probantă ca și expertizele ordonate de către instanța de judecată, cu condiția ca acestea să fie efectuate de experți autorizați de către Ministerul Justiției”.

²⁹ <https://www.universuljuridic.ro/forta-probanta-a-expertizei-extrajudiciare-in-procesul-civil/>.

³⁰ <https://www.universuljuridic.ro/forta-probanta-a-expertizei-extrajudiciare-in-procesul-civil/>.

Deși raportul este verificat și avizat de B.L.E.J. înainte de a fi predat organului judiciar care a dispus efectuarea lucrării, acest aviz este unul formal (în fapt o înregistrare) și nu acordă concluziilor o forță probantă absolută.

La depunerea expertizei, este necesară *verificarea imediată* în ceea ce privește îndeplinirea integrală a comenzii de expertiză, caracterul concludent și inteligibilitatea acesteia. În cazul constatării de deficiențe în acest domeniu, este necesară o cerere de completare adresată în scris expertului, cu instituirea unui termen de soluționare cât mai scurt³¹.

Asigurarea corectitudinii și transparenței expertizei este garantată de îndeplinirea a trei condiții cerute de lege în activitatea de întocmire a raportului, incluzând și constituind forme/posibilități de verificare:

- dreptul părților sau al subiecților procesuali principali de a desemna experți care să participe la efectuarea expertizei;

- când instanța este cea care ordonă expertiza, toate aspectele se discută în ședință publică în condiții de contradictorialitate, consemnate de grefier și înregistrate (vor putea fi consultate și verificate de instanța de control judiciar sau în cazul unei acțiuni în răspundere împotriva magistratului);

- raportul trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile formale [art. 178 alin. (4)] și descrierea în amănunt a operațiunilor de efectuare a expertizei, obiecțiunile sau explicațiile părților, analiza acestor obiecții sau explicații, iar în final concluziile expertizei.

De maximă importanță este a se cunoaște faptul că „*Nefectuarea expertizei tehnice datorită unor cauze imputabile sau efectuarea acesteia cu nerespectarea dispozițiilor legale atrage, după caz, răspunderea disciplinară, administrativă, civilă sau penală a expertului tehnic judiciar ori a expertului tehnic extrajudiciar vinovat*” [art. 34 O.G. 2/2000 alin. (1), sancțiunile fiind prevăzute prin art. 35, 36].

4. Verificarea expertizei. Elemente de drept comparat

Verificarea formală comportă controlul respectării normelor procedurale prevăzute în materia expertizei. Pentru aceasta se examinează modul în care a fost numit expertul și dacă nu există motive de recuzare în sarcina sa, care să nu fi fost evidențiate. În cadrul acestei verificări se reexaminează calificarea expertului și comportamentul său. Expertul trebuie să corespundă atât unor cerințe de competență profesională, cât și unor exigențe morale, toate aceste elemente contând pentru evaluarea concluziilor formulate. Tot în cadrul verificării formale, organul judiciar urmărește dacă în raport este cuprinsă descrierea clară a expertizei efectuate. Se mai urmărește dacă s-a răspuns la toate întrebările adresate expertului și dacă răspunsurile formulate sunt complete, dacă părțile au fost citate, în cazul în care legea prevede expres această obligație, precum și dacă raportul este datat și semnat de

³¹ Ghid informativ privind expertiza tehnică judiciară, Ministerul Justiției, 2010, pp. 36-37.

expert (experți), dacă opiniile separate sunt consemnate în raport. Diferitele deficiențe constatate în cadrul acestei verificări formale pot antrena consecințe diferite, precum: înlăturarea expertizei, restituirea raportului pentru unele completări ori datare și semnare, dispunerea unui supliment de expertiză sau a unei noi expertize.³²

Verificarea conținutului raportului se face și pentru a stabili dacă corespunde exigențelor de ordin științific și logic și dacă este suficient de documentat.

După gradul de certitudine al părerii expertului și în funcție de posibilitățile reale de rezolvare din punct de vedere tehnic se pot distinge următoarele categorii de concluzii:

- 1) concluzii categorice (certe);
- 2) concluzii de probabilitate;
- 3) concluzii de imposibilitate a rezolvării problemei (n.s.p.).

Concluziile categorice.

Constau într-un răspuns categoric (pozitiv sau negativ) fără echivoc.

Concluziile de probabilitate.

Ele reprezintă o părere dirijată în sens afirmativ sau negativ, dar într-un mod incert, adică, atunci când ansamblul caracteristicilor nu este strict individual, subzistă posibilitatea apariției sale și la alte obiecte de același gen.

Concluziile de imposibilitate a rezolvării problemei.

Există situații în care stabilirea sau infirmarea identității nu este posibilă, nici măcar cu probabilitate. În mod curent, imposibilitatea rezolvării problemei se exprimă, concluzia raportului de expertiză prin formula: „Nu se poate stabili”³³.

Dr. în drept A. Cuciurcă, conf. univ. la Universitatea de Studii Europene din Moldova, Facultatea de drept din Chișinău, opinează în continuare și următoarele:

- Faptul că expertizei, ca mijloc de probă, i se acordă o mare importanță în procesul civil cât și în cel penal întrucât este fundamentată pe o cercetare științifică efectuată de persoane competente. În același timp însă, dreptul românesc, în care funcționează principiul liberei aprecieri a probelor, nu recunoaște vreo ierarhizare a mijloacelor de probă, adică acordarea vreunei preferințe prestabilite cu privire la valoarea lor, neadmițându-se existența unor mijloace de probă care să fie cu anticipație „mai bune” sau „mai puțin bune”, iar organele judiciare au obligația ca în fiecare cauză concretă să verifice valoarea mijloacelor de probă folosite în cauza respectivă. Suntem de acord și cu punctul de vedere potrivit căruia în locul unor concluzii categorice, dar nefundamentate științific, sunt preferabile concluziile probabile bazate pe date obiectiv stabilite, întărite însă de celelalte probe administrate în cauză. Pe de altă parte, considerăm că în situația în care expertul nu ajunge la concluzii pe bază de date științifice și raționamente precise, ci face o simplă

³² A. Cuciurcă, Note de curs expertiza judiciară (Ciclul I), Universitatea de Studii Europene din Moldova, Facultatea de drept, Chișinău, 2013, pp. 32-33.

³³ Idem, p. 33,

apreciere subiectivă, expertiza nu are valoare probantă și, deci, nu poate fi luată în considerare.

- Când s-au administrat două expertize contradictorii, organul judiciar nu poate să procedeze la efectuarea unei medii aritmetice, ci trebuie să accepte motivat una dintre expertizele pe care o consideră mai fundamentată sub aspect științific, mai concordantă cu realitatea și care se coroborează cu probele din dosar.

- În practică, deficiențe ale organelor judiciare în activitatea de verificare a expertizelor au determinat în unele situații supraaprecierea valorii probante a concluziilor expertului, ceea ce a condus la soluții eronate, iar în alte situații au determinat subestimarea valorii probante a acestui mijloc de probă, ceea ce a avut, de asemenea, drept consecință adoptarea de soluții eronate. Forța probantă a expertizei trebuie validată de organele judiciare prin aprecierea concluziilor sale în ansamblul probelor administrate în cauză și numai în măsura în care concluziile expertizei sunt fundamentate științific și se coroborează cu celelalte probe existente în cauză. Concordând astfel cu realitatea, expertiza se va putea impune organelor judiciare ca un mijloc convingător de probă care poate fi avut în vedere la adoptarea soluției în cauza supusă judecării.

VI. Concluzii

Dintre aspectele importante ale expertizei, ca mijloc de probă, sunt mai sus dezvoltate: expertiza ca mijloc de probă, reglementări de interes procesual, valoarea probatorie a expertizei tehnice judiciare și extrajudiciare (și prin succintă comparare cu expertiza din Republica Moldova).

Expertiza, aparține ramurii dreptului procesual, intervenind, ca mijloc de probă, de regulă atunci când drepturile și obligațiile nu sunt recunoscute, sunt încălcate ori nerespectate, legiuitorul prevăzând însă *in concreto* și cazuri de expertiză obligatorie (ex.: expertiza pentru stabilirea valorii aportului în natură, atunci când se înființează o societate; expertiza pentru evaluarea aportului în natură, avantajele rezervate fondatorilor etc.).

În practică apar frecvent situații în care lămurirea faptelor ce formează obiectul litigiului sau a legăturii dintre anumite împrejurări invocate de părți și aceste fapte să necesite cunoștințe de specialitate. Tocmai de aceea legea prevede posibilitatea instanței de a dispune efectuarea unei expertize, care este reglementată prin Codurile de procedură și legi speciale.

Momentul cel mai important din administrarea acestei probe este apreciat ca fiind cel al începerii expertizei, prin faptul că instanța poate fixa o audiere în camera de consiliu, ori poate fixa un termen scurt, pentru când va solicita expertului să estimeze în scris costul lucrării ce urmează a fi efectuate, cât și termenul necesar

efectuării expertizei. Această procedură apare a fi extrem de importantă, deoarece totodată se pot clarifica și obiectivele expertizei, competența expertului, documentarea etc.

Expertiza ca mijloc de probă, considerând criteriul de apreciere a forței doveditoare, natura sa tehnică și științifică, rezultă a avea un caracter preponderent obiectiv, comparativ cu celelalte mijloace de probă, cu toate că legiuitorul omite să arate cu claritate acest merit. Iar acest criteriu este realizabil prin forme/posibilități de verificare existente dar și observate în jurisprudență la problemele concrete ale expertizei, în condițiile unei evoluții spre o societate civilizată deschisă. Precizăm faptul că în condițiile legilor actuale, instanța nu este legată de concluziile din raportul de expertiză, acestea constituind numai elemente de convingere lăsate la libera apreciere a judecătorului ca, de altfel, și celelalte mijloace de probă. Însă, pentru a se putea exercita controlul judiciar, indiferent că primește sau nu concluziile expertului, este necesar ca soluția instanței în această privință să fie motivată.

Expertiza, ca mijloc de probă, are un rol important în economia procesului, în regimul probelor, pentru un proces echitabil în termen optim și previzibil, cât și pentru recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești.

În administrarea acestei probe judecătorul trebuie, pe lângă rolul activ, să manifeste o atenție deosebită constatărilor expertizei și credibilității experților. Nu se poate acorda expertizei o valoare absolută, după cum am arătat, fiind recunoscut și faptul că experiența demonstrează că nu de puține ori constatările tehnice, deși uneori chiar fundamentate, sunt distorsionate integral „de către profesioniști corupți”. Există o evidentă nevoie de întărire și respectare a principiilor etice ce se regăsesc în codurile de etică ale profesiilor dar și a obligațiilor ce decurg din normele de drept comun și legea specială.

Aplicarea normelor care reglementează expertiza tehnică și exercitarea calității de expert necesită o conduită etică și deontologică fără niciun compromis, care trebuie să primeze.

Este de apreciat că printre cele arătate și reținute în lucrarea de față există posibilități evidente de micșorare a termenelor cât și a cheltuielilor ocazionate de administrarea probei cu expertiză, care în puncte de interes major sunt cantonate într-o reglementare învechită și o practică neconformă acesteia.

O mai bună aplicare a normelor de drept procesual privind expertiza poate spori calitatea și celeritatea expertizei, existând însă și nevoia unei îmbunătățiri grabnice a reglementării expertizei ca mijloc de probă.

VALORILE LIBERALE ȘI SUFLETEȘTI ALE DEMOCRAȚIEI ÎN SUA VERSUS EUROPA, DUPĂ ALEXIS DE TOCQUEVILLE

Av. dr. George Vlăescu

Abstract: *This mini-paper presents and briefly analyzes some ideas from Alexis de Tocqueville's book "On Democracy in America", ideas that concern the values and vulnerabilities of 19th century democracy in the United States of America compared to the situation of European peoples.*

A study that highlights the complex relationship between equality, liberty and democracy and hopefully helps us to realize the extent to which this form of social organization (democracy) has stood the test of time, given the almost two centuries of distance.

Keywords: *democracy, equality, freedom, liberalism, liberalism, public opinion, soul, institutions.*

Licențiat în drept în anul 1826 și numit judecător stagiar la Versailles, Alexis de Tocqueville întreprinde după câțiva ani și oarecum forțat de împrejurările politice o călătorie de studiu într-una din țările care avea să devină etalonul lumii civilizate, Statele Unite ale Americii.

Călătoria va da șansa tânărului parizian să descopere, în scurta sa viață, fascinantă „Lume Nouă”, un continent cu instituții și obiceiuri democratice nemaîntâlnite în Europa acelor timpuri, așa cum vor fi imortalizate în monumentala sa operă pe care o publică în două volume, în anii 1836 și 1840 cu titlul „*Democracy in America*”.

Datorită acestei cărți, Tocqueville intră în istorie nu doar ca unul dintre cei mai însemnați liberali de după Revoluția franceză, ci și cu cartea de vizită a celei mai bune cărți scrise vreodată despre democrație.

1. Cultura și civilizația

La nivelul comunităților umane, noțiunile de „cultură” și „civilizație” reprezintă elemente axiologice care n-ar trebui să scape niciunei analize serioase cu privire la democrație sau libertăți. Pentru că la aceste noțiuni se reduce totul. Ele sunt singurele relevante din perspectiva sensului și concreteții orânduirii sociale, a legislației,

a calității traiului uman și de ele depinde literalmente modul în care sunt transpuse în viață drepturile și libertățile membrilor cetății.

Pe de altă parte, cele două noțiuni, deși interferează pe alocuri, nu sunt echivalente. Se pare că așa cum filosofia carteziană distinge spiritul de materie, tot așa cultura (spiritul), la rândul ei, se deosebește de civilizație (rezultat al creației umane¹). Criteriile sunt relativ asemănătoare. Cu toate acestea nu ne vom hazarda în detalierea celor două noțiuni despre care am vorbit și cu alte ocazii, ci vom sublinia doar faptul că prima (cultura) vizează în esență resursele sufletești, precum credințele, tradițiile și obiceiurile omului, în timp ce a doua (civilizația) privește în principiu realizările umane sau, cum spunea C. Rădulescu-Motru, „spoiala”. Două elemente enciclopedice care își vor etala axiologia inclusiv în plan civic și culturologic unde, așa cum spune un autor contemporan, exprimă „(...) nivelul umanității noastre reale și posibile. Ele dezvăluie modul în care libertatea ne poate defini și redefini ca ființe umane”², dar și în sfera mai restrânsă a dreptului. Aici însă lucrurile sunt ceva mai nebuloase. Deoarece științele juridice în general țin de un domeniu care, în ultimele trei sferturi de veac, s-a distanțat treptat de valorile filosofice și culturologice și, spunem noi, rezultatele sunt catastrofale, putându-se vedea la tot pasul.³ Chestiune destul de bizară, mai ales că nimeni nu neagă faptul că, mai presus de legi, standardul de cultură și oarecum cel de civilizație sunt cele care dau măsura reușitei/eșecului autorităților și instituțiilor publice de a promova și ocroti valorile esențiale ale democrației. Vorbim practic de misiunea statului și, aici, ne referim la acea misiune care, după M. Djuvara, constă în *organizarea și aplicarea dreptului* sau, mai explicit, în promovarea libertății, justiției și moralității⁴.

Însă pentru a nu plictisi, deoarece nu este prima oară când vorbim despre „cultură” și „civilizație” ca surse primare ale dreptului și democrației, vom purcede la trecerea prin revistă a acelor valori pe care Alexis de Tocqueville le are în vedere în descrierea societății Statelor Unite ale Americii și a popoarelor Europei din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Valori care ne spun câte ceva despre vremurile de început ale democrației pe cele două continente și care ne ajută să înțelegem ontologia și evoluția acestei forme de organizare socială. Suplimentar, ar putea să ne aducă și un strop de claritate asupra turbulentelor dispute de pe scena politică a lumii contemporane, care, inter alia, scot în evidență pragmatismul american (împins, după unii, la mercantilism) și tradiționalismul mai puțin democratic al țărilor europene.

¹ Probabil că Petre Țuțea nu ar fi fost de acord cu folosirea termenului „creație” cu sensul de activitate/abilitate atribuită omului.

² Ioan F. Pop, *Cultură versus civilizație*, 2016, accesat la 20.02.2025. Disponibil online: <https://www.contributors.ro/cultura-versus-civilizatie/>.

³ Pentru detalii, George Vlăescu, *Cultura, umanioarele și... declinul dreptului*. În: *Revista Universul Juridic Premium*, nr. 1, București, 2024.

⁴ Mircea Djuvara, *Teoria Generală a Dreptului*. Vol. I, București: Editura Librăriei SOCEC&Co, București, 1997, pp. 167, 257.

Mai înainte însă vom încerca să eliminăm pe cât posibil confuzia dintre noțiunea de *libertăți* ale omului (libertăți care au un rol esențial nu doar în operele lui Tocqueville, ci și în studiul democrației în general) și cea de *liberalism*, motiv pentru care vom face un excurs asupra acesteia din urmă.

2. Câteva cuvinte despre liberalism

În general, manualele și dicționarele contemporane ne spun că *liberalismul*⁵ și-a făcut simțită apariția pe măsura accederii burgheziei la viața politică (sec. XIX), legând această noțiune de libertățile individuale, de proprietatea particulară și, în linii mari, de tot ce este opus dirijismului statal. Ba chiar s-a mers mai departe, astfel că liberalismul este zugrăvit într-o lumină spunem noi excesiv de eliberatoare, adică în cheia susținerii afirmării individului și a limitării puterii de stat prin *drept* (demers care ar fi condus la apariția conceptului de *stat de drept*). Din perspectiva realităților sociale, politice și economice însă, lucrurile nu par să fie întocmai.

Sigur că există un sâmbure de adevăr, în sensul că putem vorbi despre un *liberalism* ca doctrină iluministă sau curent politic întemeietoare ale gândirii noastre moderne, focalizate în principiu pe ideea diminuării puterii de stat. Mai exact, pe o teză care nu tolerează intervenția politicilor statale și a legilor în viața și economia privată (o teorie fiziocrată care, mai înainte de Tocqueville, a dat naștere și conceptului de piață economică liberă sau *laissez-faire*) sau, dacă se întâmplă, să fie cât mai mică posibil. Dar se poate discuta și de un *liberalism* ca filosofie, ca una orientată spre teoriile libertăților în general, libertăți ale căror origini ideologice ajung pe firul istoriei până în zorii cvasi-imperceptibili ai antichității. De asemenea, putem vorbi de un *liberalism* ca doctrină politică distinctă de curentul anarhist, antiautoritar și libertin, care, așa cum se prea bine cunoaște, a pledat pentru dispariția statului. În orice caz, ambiguu și inconsecvent, liberalismul ultimelor veacuri a jucat un rol considerabil în destructurarea conservatoarei și megalomanei orânduiri feudale și, ulterior, prin poziționarea sa politică contra *etatismului* – acelui tip de stat care întruchipează totul.

Privind însă realistic fenomenele politice și economice ale secolelor XIX și XX, trebuie să recunoaștem că liberalismul a fost un instrument ideologic discriminator care a urmărit sprijinirea anumitor păături/categorii sociale. Desigur, nu aleatoriu și nici din rațiuni umanitare, fiindcă aghiută nu a fost un exponent al „Crucii Roșii”. Știut fiind și faptul că, economic vorbind, această ideologie a stat la baza capitalismului nereglementat care, mai înainte de „Marele Crah”, a contribuit la exploatarea inumană a forței de muncă și la ascensiunea fără precedent a marilor capitaluri. Suficiente motive pentru care susținătorii liberalismului istoric să nu aibă preocupări

⁵ Este o filosofie politică și morală de origine anglo-saxonă bazată pe drepturile individuale, dar și un curent liberal specific culturilor individualiste.

legate de libertățile omului de rând sau ale populației aservite (majoritare). Ei fiind dedicați intereselor burgheze și negustorilor veroși și ambițioși, adică unei filosofii centrate pe socializarea pierderilor și confiscarea profitului. Iar efectele antidemocratice generate de acest sistem le regăsim mai degrabă la popoarele Europei care, așa cum ne povestește Tocqueville, aveau adânc înrădăcinat în mentalul colectiv despotismul „tradițional”, și nu la „Lumea Nouă”, unde autorul susține că lucrurile stăteau mult diferit.

3. Impresiile lui Tocqueville despre democrație

Analizând mentalitatea societății americane, dar și a popoarelor Europei, Alexis de Tocqueville ne redă un tablou ontologic interactiv a modului de viață și al felului în care este distribuită puterea pe harta celor două continente. Unul care, pe de o parte, ne dezvăluie o societate egalitarsită, caracterizată printr-o dinamică efervescentă a vieții democratice, adică Statele Unite, și altul, dincoace de Atlantic, care ne înfățișează o societate conservatoare, brăzdată secular în caste privilegiate, în straturi și substraturi sociale, unde discriminările sunt parte din normalitate (Europa). Trăsături care, până și după standardele democrației de azi, scot în relief superioritatea democrației de secol XIX de pe teritoriul enigmaticului continent american⁶ față de o Europă care, deși are o stare de spirit democratică, a rămas captivă decadenței și antagonismelor moștenite cultural de la statele centralizate.

În topul principalelor lucruri nemaîntâlnite („dincolo de așteptări”) de tânărul aristocrat în odiseea sa, reținem faptul că societatea americană este clădită pe ideea *egalității de condiții* și a *negării nobilimii* („pe măsură ce studiam societatea americană, descopeream tot mai mult în egalitatea de condiții”⁷), într-un cadru democratic propice spiritului de libertate.

Prin *egalitate de condiții* autorul definește de fapt democrația americană - o noțiune care, așa cum am zis, exclude diferențele de statut și, totodată, tinde la nivelarea condițiilor de trai - fenomen social care tinde să se polarizeze tot mai spectaculos, ca împins de o forță providențială⁸.

Egalitatea este în accepțiunea tânărului aristocrat un principiu călăuzitor al democrației care se constituie în fundamentul acesteia și din care derivă cel al libertății.

La rândul său, libertatea - autorul referindu-se în special la libertatea politică - este un element esențial al societății democratice, pe care o prezintă sub trei forme:

- Libertatea liberalismului politic, garantată împotriva abuzurilor puterii;

⁶ „A voi să oprești democrația ar părea atunci totuna cu a lupta împotriva lui Dumnezeu (...)”, citat după Alexis de Tocqueville, *Despre democrație în America*, Volumul 1. Traducere din franceză de M. Boianțiu și B. Staicu. București: Humanitas, 1992, p. 57.

⁷ Alexis de Tocqueville, op. cit., p. 53.

⁸ Ibidem, p. 44.

- Libertatea republicană, focalizată pe participarea la viața publică și;
- Libertatea morală, cea care se întemeiază pe libertatea spiritului individual.

Cum însă atunci, ca și în zilele noastre, egalitatea și libertatea ținneau de esența democrației, autorul găsește foarte diferit modul de formare a democrației americane, față de încercările eșuate ale țărilor din Europa. Mai exact, în America, spune el, nu a avut loc o revoluție brutală, astfel că democrația a sedus sufletele și nu doar sfera materială, pe când în Europa „*revoluția democratică s-a produs în sfera materială a societății, fără ca în legi, deprinderi și moravuri să intervină acea schimbare care ar fi fost necesară pentru a o face utilă*”⁹.

Unele tendințe de nivelare a societății au existat și în Europa de dinaintea Revoluției franceze, când coroanele regale au încercat să ridice *poporul până la nivelul nobililor*¹⁰, însă toate aceste demersuri au fost dictate politic, artificial, neproducându-se pe cale culturală sau naturală. Astfel că egalitatea de statut nu a reușit să pătrundă în mentalul indivizilor și, deci, nu avea cum să se sedimenteze în gândirea colectivă.

În Statele Unite de pildă, spre deosebire de monarhiile Europei, egalitatea dintre indivizi s-a zămislit naturalmente în cultura tradițională, ajungând de-a lungul timpului până acolo încât adevărata putere (invizibilă) să fie percepută ca aparținând societății. Putere pe care societatea o exercită prin ea însăși și asupra ei înseși, neexistând o altă putere mai mare¹¹. Tocmai prin cultivarea unor asemenea credințe pătrunse în forul cognitiv al individului, *opinia publică* americană a fost întronată ca o uriașă putere nereglementată, de Zeu Suprem.

În alte cuvinte, *opinia publică* a ajuns să reprezinte cea mai fidelă expresie a suveranității poporului, motiv pentru care toate instituțiile americane s-au întemeiat pe această convingere. Ea devine în acest fel un „*principiu generator al moravurilor și ale legilor democrației americane*” care respinge formarea aristocrației sau cel puțin diminuează influențele individuale, eliminând obstacolele din calea intereselor și a pasiunilor poporului¹². Evident că Tocqueville nu a putut întrevade lovitura sistemului financiar-bancar de secol XX care avea să zdruncine din temelii libertățile poporului american¹³, dar care, cel puțin din punct de vedere economic, a întâmpinat reziliența democrației ce apucase să se consolideze de-a lungul veacului precedent. De altfel, tânărul parizian nu a putut preconiza nici apariția normativismul kelsian epurator de valori autentice – care domină și astăzi – și despre care Leisner

⁹ Ibidem, p. 58.

¹⁰ Ibidem, p. 55.

¹¹ Pierre Manent, *Tocqueville și natura democrației*. Traducere M. Tătaru-Cazaban, Ed. Spandugino, 2023, p. 23.

¹² Ibidem, pp. 25-26.

¹³ Este vorba de trecerea Rezervei Federale, care fusese concepută ca bancă centrală de stat, în mâinile unui grup restrâns de bancheri, lucru care a condus la creșterea inegalităților sociale, a fiscalității și în general a distanței față de putere. Pentru detalii George Vlăescu, *Apoftegmele și criminogenia fiscalității versus drepturile omului - Studii interdisciplinare*. Timișoara: Eurostampa, 2024, pp. 38-41.

spunea, pe bună dreptate, că seamănă cu un guvernământ (domnie) al normelor și nu al oamenilor.

Revenind la democrația americană de secol XIX, putem spune că pentru Tocqueville această formă de organizare este o noutate experimentală care-l fascinează și-i trezește dorința de înțelegere. Deși spune că nu intenționează să-i aducă omagii, totuși îl atrage în mod irezistibil și îi recunoaște superioritatea în raport cu statele autoritariste ale Europei. El vede democrația cu virtuți dar și cu limite, atât ca pe o binefacere, cât și ca pe o primejdie pentru umanitate sau mai bine zis ca pe un rău necesar, oricum mai mic decât celelalte forme de organizare socială. Pericolele democrației, în opinia sa, ar fi următoarele:

- Cel al atomizării relațiilor sociale, al izolării fiecăruia de ceilalți. Ceea ce pare să fie un paradox al individualismului, fiindcă indivizii, spune Tocqueville, devin tot mai puternici și mai preocupați de interesele lor încât se repliază în ei înșiși într-un individualism îngust care înăbușă virtuțile publice.

- Acela al tiraniei majorității, o majoritate care, privită din unghiul egalității, conduce societatea (promovează criteriul numărului, al cantității în detrimentul calității).

- Un alt pericol îl reprezintă centralizarea puterii, deoarece fiecare individ, egal în drepturi cu celălalt, se simte neputincios și încearcă să se protejeze supunându-se unei abstracțiuni, *statului*, care astfel devine stăpânul său.

Aceste observații nu sunt chiar noi. Le regăsim desigur și la alți gânditori de marcă, de pildă la Friedrich Hayek, la John Locke, la Rousseau și bineînțeles la cel mai de seamă reprezentant al libertăților individuale, John Stuart Mill. Acesta din urmă susține că libertatea individuală, pe care o consideră ca fiind cea mai de preț, este tot mai amenințată de puterea societății (așa-zisa democrație în care voința majorității se impune asupra individului) și de puterea de stat (prin legi și acte de guvernare)¹⁴.

Abordând lucrurile fenomenologic, Tocqueville postulează ideea potrivit căreia filosofia de viață a oamenilor - pe care europenii au numit-o mai târziu „cultură” - reprezintă cea mai robustă infrastructură a democrației (americane). O filosofie pe care gânditorul francez o subsumează respectării opiniilor, stărilor sufletești și intereselor cetățenilor plini de dorințe și pasiuni și al cărei suport axiologic îl reprezintă chiar starea de egalitate în drepturi și libertăți. Pe de altă parte, același autor reține că popoarele Europei, deși sunt nelipsite de potențial democratic, și-au conservat moștenirea primită de la statele centralizate, bazată în general pe diferențe despotice de statute sociale și privilegii.

Cu toate astea, opinia tocquevilliană scoate în evidență faptul că neajunsurile guvernării pot fi contracarate prin libertate politică, singura care poate limita puterile statului și excesele individuale și, pe de altă parte, pe baza unui echilibru

¹⁴ John Stuart Mill, *Despre libertate*, ediția a III-a. București: Humanitas, 2005, p. 61.

între puterea de stat, respectiv a maselor și libertățile individuale. Echilibru al cărui beneficiar, în numele libertății (garantate prin lege), este chiar individul.

Pentru a distinge democrația de socialism, două concepte tinere, Tocqueville consideră că prima se realizează în libertate, ceea ce implică și respectarea valorilor religioase, în timp ce a doua se realizează în constrângere, în servitute și exclude religia din viața socială.

4. Concluzii

Tocqueville postulează ideea potrivit căreia filosofia de viață a oamenilor - pe care europenii au numit-o mai târziu „cultură” - reprezintă cea mai robustă infrastructură a democrației (americane). O filosofie pe care gânditorul francez o subsumează respectării opiniilor, stărilor sufletești și intereselor cetățenilor plini de dorințe și pasiuni și al cărei suport axiologic îl reprezintă chiar starea de egalitate în drepturi și libertățile. Pe de altă parte, același autor reține că popoarele Europei, deși sunt nelipsite de potențial democratic, și-au conservat moștenirea primită de la statele centralizate, bazată în general pe diferențe despotice de statute sociale și privilegii.

Sintetic, am putea spune că rețeta reușitei democrației, după Tocqueville, trebuie căutată în coordonatele unei culturi adânci, adică ale unor realități seculare ce pot fi sondate din cel puțin două perspective:

- Cea a respectării egalității și a libertăților politice, ambele condiționate de menținerea unui echilibru între puterea de stat, cea a maselor populare și libertățile individuale;

- Și, deosebit de important, ce a *supremației opiniei publice*. Supremație recunoscută fără eforturi de către instituții și legi, fiindcă, așa cum spune Tocqueville, în Statele Unite, spre deosebire de Europa, opinia publică reprezintă o tradițională sursă de drept. Altfel spus, regulile democrației americane (juridice, instituționale și morale) sunt proiectate în siajul vibrațiilor sufletești, al trăirilor și al convingerilor cetățenilor, adică în conformitate cu acele sentimente pe care gânditorul francez le numește simplu *opinie publică*. Este suficient să existe un zvon public pentru ca legile și instituțiile să se conformeze de la sine, fără a se recurge neapărat, spunem noi, la referendumuri, la numărători de voturi sau alte formalități juridice, așa cum se întâmplă în așa-zisele democrații din zilele noastre. Pare-se că această reverență pe care instituțiile o închină opiniei publice reprezintă cea mai subtilă și esențială componentă antropologică a democrației. Poate așa se și explică de ce astăzi, în țările cu tradiții democratice o simplă știre jurnalistică conduce la retrageri sau demisii din funcții publice, în timp ce la popoarele mai puțin avansate se întâmplă rareori asemenea lucruri.

În ceea ce privește situația actuală a democrației de pe cele două continente și chiar a întregii lumi, trebuie să recunoaștem că politicile publice s-au focusat pe

dezvoltarea *civilizației*, în special sub aspect comercial și tehnologic (de aici și trendul specializărilor) și foarte puțin pe *cultură* și *educație civică*. Acest lucru a permis o adâncire crescândă a lipsei de respect instituțional față de *opinia publică* (cu precădere în Europa), dar și față de echilibrul dintre puteri și, cel mai grav, față de libertățile politice, libertăți care își relevă astăzi vulnerabilitățile, putând fi ușor „confiscate” prin jocuri politice și conivențe ale justiției. Or toate aceste fenomene, extrem de periculoase, ne atenționează asupra faptului că suntem prizonierii unui cadru juridic extraneu valorilor democratice fundamentale și culturologice. Altfel spus, ne aflăm în plină criză morală și instituțională.

De aceea, întrebarea care se naște este cum ieșim dintr-o asemenea deconcertare. Sigur că nu avem un răspuns exhaustiv la o asemenea interogație complexă, însă este cert că societatea are nevoie urgentă de o resetare a valorilor, inclusiv din perspective juridice și educaționale. În orice caz, de o abordare care să nu piardă din vedere promovarea respectului față de *opinia publică*. Personal, considerăm că, din perspectiva dreptului, această chestiune ar putea fi soluționată doar prin adoptarea unui alt model conceptual. Altul, evident, decât cel roman, care, așa cum bine știm, a făcut din *forță* și *temere* arhitectonica normei juridice, a unei norme care să slujească unui imperiu și nu democrației. Credem că avem nevoie de un model mai puțin formal, mai echitabil și nu atât de „autoritarist”, cum ar fi de pildă cel al lui Eugen Ehrlich („dreptul viu”). Până atunci însă ne amăgim cu speranța că societatea umană nu va pierde șansa redobândirii libertății și se va articula pe un sistem de norme suple și capabile să pătrundă benevol în forul sufletesc și cognitiv al omului, singurele cărora li se cuvine, în opinia noastră, statutul de *legi*.

BIBLIOGRAFIE:

1. Alexis de Tocqueville, *Despre democrație în America*, Volumul 1. Traducere de M. Boianu și B. Staicu. București: Humanitas, 1992.
2. George Vlăescu, *Cultura, umanioarele și... declinul dreptului*. În: Revista Universul Juridic Premium, nr. 1, București, 2024.
3. George Vlăescu, *Apoftegmele și criminogenia fiscalității versus drepturile omului - Studii interdisciplinare*. Timișoara: Eurostampa, 2024.
4. Ioan F. Pop, *Cultură versus civilizație*, 2016, accesat la 20.02.2025. Disponibil online: <https://www.contributors.ro/cultura-versus-civilizatie/>.
5. John Stuart Mill, *Despre libertate*, ediția a III-a. București: Humanitas, 2005.
6. Mircea Djuvara, *Teoria Generală a Dreptului*. Vol. I, București: Editura Librăriei SOCEC&Co, București, 1997.
7. Pierre Manent, *Tocqueville și natura democrației*. Traducere de M. Tătaru-Cazaban, Ed. Spandugino, 2023.

CONSIDERAȚII REFERITOARE LA STANDARDUL PROBATOR ÎN LUAREA MĂSURILOR PREVENTIVE PRIVATIVE DE LIBERTATE

Av. Ioana Ovedenie

Abstract: *The present work focuses on the analysis of the general conditions for taking preventive measures, in order to clarify the issues that are ambiguous in the contemporary regulation. Starting from the guarantees established conventionally, I highlighted the main interpretations of the ECHR jurisprudence, which can offer a perspective to follow in the national judicial practice. The importance of establishing the legal standard of evidence derives from the need to corroborate the rules restricting human rights and fundamental liberties with the guarantees provided for in favour of the persons concerned by judicial proceedings. Special attention was also paid to the concepts set out in the legislation that show shortcomings in the regulation of a legal definition, in the presence of which subjective assessments would be limited.*

Keywords: preventive measures, evidence, conditions, rights

INTRODUCERE

Chintesența statelor democratice a fost sublimată, în contextul dezvoltării societății contemporane, în garanțiile prevăzute de legislațiile în vigoare atât la nivel național, cât și de standardul comunitar, în virtutea cărora s-a impus respectarea riguroasă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Această prerogativă a favorizat concentrarea întregii activități de legiferare în sensul stabilirii unor norme care să promoveze garantarea drepturilor și a libertăților fundamentale.

Astfel, drepturile și libertățile fundamentale au cunoscut de-a lungul timpului multiple valențe prin care s-au reflectat, în esență, valorile societății, evoluând din sfera conceptelor pur teoretice în materie filosofică și căpătând aplicabilitate în practică prin filtrul garanțiilor impuse de rigorile dreptului.

În urma creării premiselor necesare promovării unei politici penale adaptate la evoluțiile cunoscute în practică, legiuitorul a răspuns în mod efectiv și plenar provocărilor, concentrându-se pe dezvoltarea unor instrumente juridice apte să vegheze și să asigure respectarea acestor drepturi și libertăți fundamentale.

Preocuparea pentru dezvoltarea unei legislații prin care să se elimine intervenția arbitrară a organelor statului în drepturile și libertățile fundamentale ale individului s-a extins din sfera internațională și în reglementările interne.

I. Reglementarea drepturilor și libertăților fundamentale

În vreme ce Convenția Europeană a Drepturilor Omului trasează cadrul normativ primordial de instituire a unui standard minimal obligatoriu de protecție a drepturilor și libertăților individuale¹, Constituția României servește drept mijloc legal suprem prin care se reflectă și consolidează principiile internaționale, afirmând valorile fundamentale umane pe care statul de drept s-a angajat să le susțină în sistemul său juridic.

Regimul european de protecție legală proclamă, prin articolul 5 din Convenție, dreptul la libertate și siguranță, în timp ce în legislația națională, inviolabilitatea libertății individuale și a siguranței persoanei este consacrată de Constituție prin art. 23. În considerarea celor două reglementări, arhitectura textului de lege prevăzut de art. 9 C. pr. pen. apare ca o transpunere a reperelor europene în legislația procesual penală, eliminând, în acest mod, ipoteza provenienței de sorginte constituțională.

Astfel, art. 9 alin. (1) C. pr. pen. prevede, cu valoare de principiu, garantarea dreptului oricărei persoane la libertate și siguranță. Cu toate acestea, alin. (2) al aceluiași text normativ admite posibilitatea restrângerii drepturilor, printr-o măsură privativă (sau restrictivă) de libertate, în mod excepțional și în condiții de legalitate. Prin aceste prevederi derogatorii se suprimă, așadar, caracterul absolut al drepturilor și libertăților enunțate, însă garanțiile instituite prin ansamblul reglementărilor în materie sunt protejate prin formularea, de ordin exhaustiv, a cazurilor legale de restrângere sau privare a libertății.

Motivarea caracterului excepțional al măsurilor preventive rezidă, în accepțiunea ansamblului jurisprudenței Curții de la Strasbourg, în raționamentul potrivit căruia persoanei prezumate nevinovată, vizată de procedurile judiciare penale, nu i se poate imputa comiterea unei infracțiuni până la pronunțarea unei hotărâri penale definitive, bazată pe ansamblul probator în cauză, care, în ipoteza unei soluții de condamnare trebuie să fie apt de a demonstra, dincolo de orice îndoială rezonabilă comiterea infracțiunii de care este acuzată persoana.

Totodată, pentru a asigura limitarea ingerințelor arbitrare în drepturile persoanei, Convenția europeană a drepturilor omului prevede în mod expres și

¹ Zarafiu, Andrei, Iordache Liviu, „*Repere actuale în dinamica măsurilor asigurătorii în materie penală*”, Forum Juridic nr. 1 / 2025.

limitativ, la articolul 5 paragraful 1, cazurile legale în care este posibilă restrângerea dreptului fundamental la libertate și siguranță².

În legislația internă, restrângerea dreptului la libertate este guvernată de dispozițiile art. 53 din Constituție, care prevăd că *restrângerea exercitiului unor drepturi și libertăți poate fi dispusă sub condiția necesității sale într-o societate democratică și de asemenea, măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o*.

II. Considerații generale privind măsurile preventive

Restrângerea drepturilor în cadrul procesului penal se poate realiza doar prin intermediul unor instrumente legale cu caracter adiacent soluționării fondului cauzei penale, denumite măsuri procesuale.

În doctrină³ s-a arătat că măsurile procesuale reprezintă „*instituții de drept procesual penal care constau în anumite privațiuni sau constrângeri personale sau reale, determinate în condițiile și împrejurările în care se desfășoară procesul penal*”.

Într-o altă opinie⁴, s-a considerat că măsura procesuală este „*un mijloc de constrângere prin care organul judiciar asigură îndeplinirea de către părți și celelalte persoane care participă la proces a obligațiilor lor procesuale și garantează executarea pedepsei și repararea pagubei produse prin infracțiune*”. Deși prin această definiție este surprinsă esența conținutului măsurilor preventive, apreciem că, în ceea ce privește garantarea executării pedepsei, doctrina trebuie coroborată cu viziunea Curții europene a drepturilor omului, care admite prin jurisprudența sa ipoteza pronunțării unei soluții de achitare în urma desfășurării procesului penal cu acuzatul sub imperiul unei măsuri preventive (în lipsa acestei perspective, interpretarea pare desuetă).

² În acest sens, art. 5 paragraf 1 din Convenție: „Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: a. dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent; b. dacă a făcut obiectul unei arestări sau dețineri legale pentru nerespectarea unei hotărâri pronunțate de un tribunal, conform legii, ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege; c. dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia (s.n.); d. dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în vederea aducerii sale în fața autorității competente; e. dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond; f. dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane în scopul împiedicării patrunderii ilegale pe teritoriu sau împotriva căreia se afla în curs o procedura de expulzare ori de extradare.

³ Dongoroz, Kahane; Antoniu, Bulai; Iliescu, Stănoiu, Explicații teoretice ale Codului penal român, Partea generală vol. I, Editura Academiei, 1975, p. 308.

⁴ Theodoru, Drept procesual penal român, Partea generală, vol. II, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Drept, Iași, 1974, p. 191.

Măsurile procesuale au, aşadar, natura unor instrumente de constrângere, ce apar din necesitatea îndeplinirii scopului imediat al procesului penal⁵. Astfel, în considerarea necesităţii realizării tragerii la răspundere penală prin exercitarea acţiunii penale, măsurile procesuale îşi găsesc funcţionalitatea prin modalitatea de asigurare a bunei desfăşurări a procesului penal şi garantarea îndeplinirii activităţii organelor judiciare.

Măsurile procesuale au, ca regulă, în acord cu optica Curţii Europene a Drepturilor Omului şi jurisprudenţa naţională, un caracter eventual, fiind angrenate în cadrul procesului penal cu titlu subsidiar, în lipsa temeiurilor care să permită desfăşurarea activităţilor judiciare în condiţiile necesare soluţionării cauzei.

Totodată, prin funcţia pe care o îndeplinesc în cadrul procesului penal, se remarcă şi natura provizorie, ca trăsătură fundamentală a acestor instrumente procesuale. Astfel, măsurile procesuale sunt dispuse pentru o durată determinată în timp şi pot fi revocate la încetarea temeiurilor pentru care au fost dispuse. Mai mult decât atât, la pronunţarea unei hotărâri definitive prin care se pronunţă o soluţie asupra fondului cauzei, aceste măsuri încetează de drept, fiind aplicabile exclusiv în limitele procesului penal. În lipsa unor atare mecanisme, considerăm că desfăşurarea normală a activităţilor judiciare ar fi incertă.

În doctrină⁶, măsurile procesuale au fost clasificate, potrivit criteriului legal, în măsuri preventive şi în alte măsuri procesuale, acestea din urmă incluzând măsurile asigurătorii, măsurile de siguranţă, restituirea lucrurilor şi restabilirea situaţiei anterioare. Se remarcă, aşadar, importanţa pe care legiuitorul o acordă măsurilor de prevenţie prevăzute de Codul de procedură penală în Titlul V, Capitolul I al Părţii generale.

În literatura de specialitate, măsurile preventive au fost privite în ansamblu ca fiind instituţii de drept procesual penal prin care subiectul pasiv al raportului de tragere la răspundere penală este împiedicat să întreprindă anumite activităţi care s-ar răsfrânge negativ asupra desfăşurării procesului penal sau asupra atingerii scopului acestuia⁷.

Trăsătura fundamentală a măsurilor preventive este aceea că îndeplinesc o funcţie de prevenţie, iar nu una sancţionatoare. Această condiţie are puternice implicaţii în derularea procedurilor judiciare, având drept scop practic eliminarea riscului sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni.

Forma normativă actuală a măsurilor de prevenţie este rezultatul unor procese succesive de modificări legislative concentrate pe valorificarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale umane.

⁵ Neagu, Ion, *Tratat de procedură penală*, Editura Pro, 1997, p. 312.

⁶ Iugan, Andrei-Viorel, *Măsurile procesuale*, Editura C.H. Beck, 2023, p. 4.

⁷ Neagu, Ion, *Tratat de procedură penală*, Editura Pro, 1997, p. 314.

În urma modificărilor legislative apărute în anul 2014, legiuitorul a echilibrat raportul dintre măsurile preventive privative de libertate și cele restrictive⁸, consacrând un sistem gradual, care facilitează individualizarea cât mai corectă a gravității faptelor ce fac obiectul acuzației, în vederea îndeplinirii scopului acestor instituții.

Art. 202 alin. (4) C. pr. pen. enunță măsurile preventive privative de libertate, respectiv reținerea, arestul la domiciliu și arestarea preventivă, dar și măsurile preventive restrictive de libertate, acestea fiind controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune.

III. Repere de interpretare a condițiilor generale de luare a măsurilor preventive

1. Noțiunea de „indicii temeinice” din perspectiva standardului probator

Art. 202 din Codul de procedură penală reprezintă sediul general în materia măsurilor preventive, la nivelul acestui articol instituindu-se și condițiile generale de luare a ansamblului măsurilor preventive, fără a distinge, însă, între cele privative și cele restrictive de libertate. Prima dintre condițiile prevăzute de acest text normativ a suscitat controverse doctrinare, prin formularea incertă a cerințelor impuse de lege, măsurile preventive putând fi dispuse dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune.

Această condiție supune atenției, în esență, problematica standardului probator necesar pentru dispunerea, în condiții de legalitate și proporționalitate a măsurilor de prevenție. În vreme ce din perspectiva măsurilor restrictive de libertate, norma poate părea mai flexibilă, măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive impune o strictețe suplimentară în interpretare care se datorează caracterului său deosebit de sever, ce intervine în cadrul procesului penal cu caracter excepțional.

Cu titlu preliminar, subliniem faptul că măsurile preventive, specie a măsurilor procesuale, pot fi dispuse numai într-un cadru procesual definit. Cadrul procesual debutează cu emiterea ordonanței de începere a urmăririi penale *in rem* și are ca limită finală, de regulă, pronunțarea unei hotărâri definitive prin care se soluționează fondul cauzei. În interiorul procesului penal, „înfăptuirea justiției penale depinde, în principal, de sistemul probelor”⁹.

În lumina dispozițiilor art. 97 C. pr. pen, probele constituie elemente de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal. Astfel, subsumarea materialului

⁸ *Idem.*

⁹ Neagu, Ion, *Tratat de procedură penală*, Editura Pro, 1997, p. 257.

probator condiției de legalitate a administrării probelor apare ca cerință *sine qua non* în luarea unei măsuri preventive.

Totodată, se observă faptul că există o legătură indisolubilă între noțiunea de probă și mijloc de probă, acesta din urmă reprezentând mijlocul legal prin care probei i se atribuie capacitatea de a produce efecte în cadrul procesului penal. Mijlocul de probă, însă, nu poate fi disociat de procedeul probator, acesta fiind instrumentul legal prin care se obține mijlocul de probă.

Forma actuală a art. 202 alin. (1) C. pr. pen. înglobează, de asemenea, în conținutul său o reminiscență din vechea reglementare adiacentă probelor, care însă oferea și o definiție legală noțiunii de „indicii temeinice”. Astfel, art. 61¹ din Codul de procedură penală anterior stipula ca indicii temeinice orice date existente în cauză din care să rezulte o presupunere rezonabilă că persoana față de care se efectuează acte premergătoare sau acte de urmărire penală a săvârșit fapta.

Varianța legislativă de a păstra în conținutul normei enunțate noțiunea de indicii temeinice, în pofida suprimării dispoziției cu rol explicativ, a fost aspru criticată în doctrină.

O primă critică adusă în literatura de specialitate a fost aceea că, în contextul modificării și renunțării la definirea acestei terminologii, menținerea noțiunii în forma actuală a art. 202 C. pr. pen. ar deveni caducă¹⁰.

Totodată, în mod corect, s-a subliniat faptul că, în actualul context legislativ, condițiile generale de luare a măsurilor preventive relevă o incongruență în coroborarea dispoziției normate în mod general cu prevederile speciale instituite prin art. 223 alin. (1) C. pr. pen., stipulate în materia dispunerii arestului preventiv, dar care își găsesc aplicabilitate și cu privire la arestul la domiciliu și controlul judiciar pe cauțiune¹¹.

Față de dispozițiile speciale instituite de legiuitor în privința reținerii și a controlului judiciar, care trimit la condițiile generale de luare a măsurilor preventive, se remarcă o formulare legală mai permisivă, ce nu ar restrânge raportarea măsurii preventive exclusiv la materialul probator.

Considerăm, totuși, că, în pofida lipsei unei definiții juridice exprese, vechea reglementare poate oferi încă o traiectorie de interpretare în vederea limitării aprecierilor subiective și neunitare asupra condițiilor generale ale măsurilor preventive. Se remarcă, astfel, faptul că din perspectiva anterioarei variante legislative, indiciile temeinice promovau utilizarea unor informații ce nu se circumscriu esențialmente mijloacelor de probă, ci presupun raționamentul logico-juridic al organelor judiciare.

În încercarea de a oferi o interpretare actuală, care să răspundă problematicei enunțate, opinăm că opțiunea legiuitorului de a menține în forma normată a art. 202

¹⁰ Micu, Bogdan; Slăvoiu, Radu; Zarafiu, Andrei, *Procedură Penală*, București: Editura Hamangiu, 2022, p. 290.

¹¹ Iugan, Andrei-Viorel, *Măsurile procesuale*, Editura C.H. Beck, 2023, pp. 5-6.

alin. (1) C. pr. pen (în vigoare) noțiunea de „indicii temeinice” se poate explica prin aceea că delimitarea dintre standardul probator cerut de lege prin terminologia „probe sau indicii temeinice” față de prevederea „numai (...) probe” se realizează prin procesul de apreciere liberă a acestor elemente. Permisivitatea legislativă de a dispune măsurile preventive pe baza probelor sau a indiciilor temeinice implică o convingere intimă a organului judiciar care se pronunță. Cu toate acestea, formularea imperativă „numai dacă din probe rezultă” obligă judecătorul la formarea unei opinii din poziția unui observator obiectiv, lipsit de conștiința juridică personală.

Potrivit doctrinei¹², conștiința juridică este definită ca „o formă a conștiinței sociale”, aceasta cuprinzând „ideile, sentimentele și volițiunile care au ca obiect dreptul și atitudinea față de drept” și contribuind „la valorificarea exactă a realității obiective înfățișate în cauzele penale prin intermediul probelor”, din perspectiva unei reflecții active a existenței sociale, fundamentată pe cunoaștere și apreciere¹³. În ceea ce privește convingerea organelor judiciare, în literatura de specialitate¹⁴ s-a subliniat importanța existenței probelor, elemente de ordin obiectiv, ce reprezintă un fundament esențial în vederea formării unui grad de certitudine, sentiment ce apare ca rezultat al unui proces psihic privitor la posibila existență a unei infracțiuni. Admitem faptul că dispunerea unei măsuri preventive nu poate fi motivată într-o măsură determinantă pe un alt fundament în afara probelor legal administrate, însă convingerea că în cauză se impune luarea unei măsuri de prevenție care să servească la atingerea scopului procesului penal ar putea fi bazată pe raționamentul logic (indicii temeinice), în acord cu conștiința juridică formată prin prisma experienței organului judiciar. Practic, în accepțiunea interpretării pe care o supunem atenției, organul judiciar își poate fundamenta aprecierea pe materialul probator din cauza, dar determinarea de a produce ingerința în dreptul persoanei poate apărea ca o convingere a conștiinței juridice.

Tot în considerarea condițiilor de luare a măsurilor preventive, se remarcă faptul că opțiunea legislativă relevată de dispozițiile art. 223 alin. (1) C. pr. pen. reprezintă o consecință a rigorilor impuse la nivel unional împotriva arbitrariului relativ la detenția și privarea de libertate a persoanei. Această consecință subliniază poziția excepțională pe care măsurile preventive privative de libertate o ocupă în procesul penal, fiind măsurile cele mai severe.

Delimitarea între măsurile preventive, restrictive ori privative de libertate se realizează prin aprecierea, pe baza probelor, a necesității și proporționalității, prin raportare la sistemul gradual de severitate instituit pe cale legală.

În acest sens, Codul de procedură penală prevede că *„măsurile preventive trebuie să fie proporționale cu gravitatea acuzației aduse persoanei față de care este luată și necesare pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia”*.

¹² A. Nischitz, Conștiința juridică, Editura științifică, 1964, pp. 56-57.

¹³ N. Volonciu, Drept procesual penal, București, Editura didactică și pedagogică, 1972, p. 156.

¹⁴ Theodoru, Drept procesual penal român, Partea generală, vol. II, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Drept, Iași, 1974, pp. 98-99.

Plecând de la dispozițiile referitoare la dreptul la libertate prevăzut de legea fundamentală, putem observa că această condiție subliniază condiția proporționalității cu situația care a determinat-o. În ceea ce privește principiul proporționalității, în Convenția europeană privind drepturile omului cerința de proporționalitate este menționată în chestiuni de încălcare a libertății individuale (art. 5). Există o demarcație fină între lipsirea de libertate în mod legal și ilegal, care este dată tocmai de proporționalitate. Îngrădirea unor drepturi, pentru a fi legală, spuneam că trebuie să fie proporțională, adică situația de fapt a consecințelor resimțite ca urmare a luării unei măsuri preventive să nu depășească scopul pentru care au fost luate aceste măsuri.

În considerarea sistemului gradual de severitate al măsurilor preventive raportat la proporționalitatea aplicării acestora, standardul probator necesar apare, așadar, ca o modalitate de individualizare.

Pe de o parte, reținerea este măsura preventivă privativă de libertate cea mai blândă, care se poate dispune atât de organul de cercetare penală, cât și de procuror, exclusiv în faza de urmărire penală. Particularitatea acestei măsuri preventive rezidă în faptul că poate fi dispusă pe o perioadă de 24 de ore și în cazul suspectului, nu doar a inculpatului.

Relativ la cerințele impuse de lege pentru ca persoana vizată să devină suspect în cauză, legiuitorul enunță necesitatea existenței unor probe din care să rezulte bănuiala rezonabilă că o anumită persoană a săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală și nu există vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) C. pr. pen.

În schimb, art. 15 din același act normativ stipulează că acțiunea penală se pune în mișcare și se exercită când există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există cazuri care să împiedice punerea în mișcare sau exercitarea acesteia, persoana acuzată dobândind calitatea de inculpat.

Este evident faptul că materialul probator care susține dispunerea unei măsuri preventive în sarcina persoanei acuzate nu poate fi inferior celui care determină calitatea de suspect în cazul reținerii. Mai mult decât atât, apreciem că punerea în mișcare a acțiunii penale și exercitarea acesteia impune un standard al probelor superior celui care a generat dobândirea calității de suspect. Așadar, reiese fără putință de tăgadă că în cazul măsurilor preventive care se pot stabili în sarcina inculpatului, probatoriul în cauză nu poate fi mai redus decât cel care a condus la punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale.

Pe de altă parte, la polul opus se află măsura arestului preventiv, care, astfel cum am precizat anterior, dispune de o reglementare specială, superioară, care subsumează standardul probator condițiilor de administrare a probelor, oferind astfel garanțiile impuse de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

2. Nivelul probator impus prin sintagma „suspiciune rezonabilă”

Tot din perspectiva materialului probator trebuie înțeleasă și noțiunea de „suspiciune rezonabilă”, care, în lipsa unei prevederi exprese care să stabilească în mod incontestabil și unitar aplicarea corectă a textului legal prezintă ambiguități de interpretare în practica judiciară.

În acest sens, în vederea consacării unei practici judiciare unitare, Curtea Constituțională, prin Decizia 10/2018¹⁵ a reținut că, deși nu exista o definiție legală a noțiunii de „suspiciune rezonabilă”, Curtea Europeană a Drepturilor Omului trasează prin jurisprudența sa, în linii mari conceptul, reținând că existența unor „suspiciuni rezonabile” că a fost comisă o infracțiune presupune fapte sau informații capabile să convingă un observator obiectiv că persoana urmărită sau judecată penal poate să fi comis infracțiunea.

Această abordare constituie, în fapt, o aplicare a dispozițiilor articolului 5 paragraful 1 din Convenție, care admite că o persoană poate fi privată de libertate atunci când există motive verosimile, credibile că aceasta a săvârșit o infracțiune. Totuși, ceea ce poate fi considerat „rezonabil”, mai spune Curtea, depinde de aspectele particulare ale cauzei. Așadar, conceptul de rezonabil prezintă în continuare o anumită flexibilitate în interpretare.

Considerăm relevantă jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului care promovează luarea măsurilor preventive cu caracter excepțional, regula generală fiind reprezentată de desfășurarea procesului penal fără existența acestora.

Sub nicio formă materialul probator nu ar trebui să analizeze în profunzime fondul cauzei și dincolo de orice îndoială rezonabilă să demonstreze săvârșirea infracțiunii de către persoana inculpatului. Într-o atare situație, nu doar ca s-ar încălca prezumția de nevinovăție consacrată cu valoare de principiu de art. 4 C. pr. pen, ci mai mult decât atât, ar pune în discuție compatibilitatea organului judiciar care se pronunță asupra măsurii preventive.

În sprijinul acestei opinii se învederează *Cauza E.M.B contra României*¹⁶, prin care s-a precizat că există o diferență fundamentală între afirmația că o persoană este bănuită de comiterea unei infracțiuni și afirmația că persoana acuzată a comis acea infracțiune, în lipsa unei soluții definitive de condamnare.

Analiza asupra probelor trebuie realizată, așadar, exclusiv prin prisma îndeplinirii condiției astfel cum este enunțată de art. 202 C. pr. pen, adică cu privire la luarea măsurii de prevenție, ceea ce nu afectează compatibilitatea judecătorului pentru că nu se prejudică fondul cauzei¹⁷.

¹⁵ Decizia nr. 10/2018 este în vigoare din data de 30 martie 2018 și publicată în Monitorul Oficial nr. 284 din 30 martie 2018.

¹⁶ Ghigheci, Cristinel ș.a., Arestarea preventivă și deținerea nelegală. Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate în cauzele împotriva României, Editura Universitară, 2015, p. 9.

¹⁷ Micu, Bogdan; Slăvoiu, Radu; Zarafiu, Andrei, Procedură Penală, București: Editura Hamangiu, 2022, p. 291.

CONCLUZII

Încheiem prin a arăta faptul că legislația actuală în privința condițiilor generale de luare a măsurilor preventive, în ciuda garanțiilor oferite împotriva arbitrariului în materia privării de libertate, nu asigură încă o linie unitară de apreciere a materialului probator sau a determinării unei interpretări obiective în care să se concretizeze noțiunea de „suspiciune”.

Cu toate acestea, atât jurisprudența CEDO, cât și reglementarea internă trasează limite de apreciere, oferind prin aceasta libertatea aprecierii acestor noțiuni și concepte, o libertate necesară având în vedere pluralitatea fenomenelor întâlnite în practică, ce nu se pot suprapune perfect unui tabel al tipicității abstracte.

Referințe bibliografice:

1. Ghigheci, Cristinel; Călin Dragoș; Militaru Ionuț; Vasiescu, Mihaela; Călin, Roxana-Maria; Cîrciumaru, Lavinia; Zaharia, Lucia; Coțoveanu, Paula-Andrada; Mihăiță, Florin; Radu, Cristina; Constantinescu, Victor; Ghergheșanu, Alexandra; Bozeșan, Vasile; Ramașcanu, Beatrice; Lăncrănjan, Alexandra; Balan, Iulian: Arestarea preventivă și deținerea nelegală. Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate în cauzele împotriva României, Editura Universitară, 2015.
2. Iugan, Andrei-Viorel, Măsurile procesuale, Editura C.H. Beck, 2023.
3. Micu, Bogdan; Slăvoiu, Radu; Zarafiu, Andrei, Procedură Penală, București: Editura Hamangiu, 2022.
4. Neagu, Ion, Tratat de procedură penală, Editura Pro, 1997.
5. Zarafiu, Andrei, Arestarea preventivă, Editura C.H. Beck, 2010.
6. Zarafiu, Andrei, Iordache Liviu, „*Repere actuale în dinamica măsurilor asiguratorii în materie penală*”, Forum Juridic nr. 1/2025.
7. Constituția României, revizuită prin Legea nr. 429/2003 (Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758/29.10.2003, renumerotată și republicată în M. Of. nr. 767/31.10.2003).
8. Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală publicată în Monitorul Oficial cu nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările și completările ulterioare.

LEGEA NR. 272/2024: O EXTINDERE A CAZURILOR DE ASISTENȚĂ JURIDICĂ OBLIGATORIE A PERSOANEI VĂTĂMATE ÎN PROCESUL PENAL?

Lect. univ. dr., jud. Bianca-Codruța POPEȚI

Abstract: *The amendment made to art. 14 of Law no. 211/2004 by Law no. 272/2024 created the context of significant procedural problems regarding the legal assistance of certain categories of victims in criminal cases. The main issues concerned the mandatory or optional character of the legal assistance of certain victims, as well as the type of sanction that occurs in case of disregarding the provisions of art. 14 of Law no. 211/2004.*

Following the legislative evolution in the field and, therefore, the dynamics of criminal policy in the sphere of the protection of the rights of victims of crimes, this paper proposes a vision of the two big problems that reflect the new directives adopted in the matter of the right to defense of victims of crimes.

Starting from a historical, grammatical and teleological interpretation of the legal texts that are of interest for the subject under discussion, we appreciate that the amendment made to art. 14 of Law no. 211/2004 by Law no. 272/2024 establishes new cases of mandatory legal assistance of certain victims of crimes, and non-compliance with this provision attracts the sanction of absolute nullity.

Finally, we will briefly refer to the moment from which art. 14 of Law no. 211/2004 applies, as amended by Law no. 272/2004, but also to the types of procedural and procedural documents subjected to the sanction of absolute nullity.

Keywords: *legal assistance, criminal policy, victims of crimes*

1. Introducere

Aplecarea legiuitorului asupra problemei asistenței juridice a persoanei vătămate, în special cea cu caracter obligatoriu, în procesul penal are o istorie recentă, materializându-se în edictarea unor noi dispoziții legale care au generat provocări semnificative pentru practica judiciară. Fără un fundament legislativ european concret, care s-a limitat, în schimb, la trasarea unor linii directe în privința problemei asistenței juridice a persoanei vătămate, având în vedere creșterea alarmantă a fenomenului infracțional din domeniul integrității sexuale și fizice a persoanelor, intervenția legiuitorului reprezenta o nevoie stringentă. Starea de vădită vulnerabilitate a victimelor acestor tipuri de infracțiuni impune garanții procesuale reale și ferme, care nu mai puteau rămâne doar la latitudinea subiectivă a magistratului. Dacă intervenția legislativă a apărut ca firească, modalitatea în care dezideratele urmărite la nivel socio-politic au îmbrăcat haină juridică a creat probleme în practica judiciară.

2. Evoluția cadrului normativ din domeniul asistenței juridice a persoanelor vătămate

La nivel european nu identificăm reguli clare în materia asistenței juridice a persoanelor vătămate în procesul penal, ci obligații cu conținut general, a căror modalitate de exprimare în dreptul intern a căzut tot în sarcina statelor.

Cadrul legislativ european principal este reprezentat de Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității¹, precum și de Decizia-cadru a Consiliului (2001/220/JAI) privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale². Ambele acte normative se limitează la a stabili că statele membre trebuie să se asigure că victimele au acces la asistență juridică în procesul penal, fără a impune anumite standarde minime, a reglementa situații de asistență juridică obligatorie sau alte remedii procesuale din materia dreptului la apărare în componenta sa privitoare la dreptul victimelor de a fi asistate/reprezentate juridic.

Aceste două reglementări europene, din perspectiva caracterului lor lacunar, nu au determinat schimbări substanțiale în dreptul procesual penal. Consecința transpunerii Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității în dreptul penal a constat în publicarea în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 274 din data de 10 aprilie 2019, a Ordonanței de urgență nr. 24/2019 pentru modificarea și completarea Legii nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor. Modificarea legislativă care prezintă interes este reprezentată de faptul că în cadrul art. 14 din Legea nr. 211/2004 s-a prevăzut că persoanele vătămate care au fost subiectul unor anumite categorii de infracțiuni³ sau aveau o anumită relație cu victimele infracțiunilor prevăzute de art. 188, art. 189 din Codul penal, precum și a infracțiunilor intenționate care au avut ca urmare moartea persoanei⁴, puteau beneficia de asistență juridică gratuită, însă doar la cerere. La acel moment Codul de

¹ Articolul 13: „Statele membre se asigură că victimele au acces la asistență juridică, atunci când au calitatea de parte în procedurile penale. Condițiile sau normele procedurale în conformitate cu care victimele pot avea acces la asistență juridică se stabilesc în dreptul intern”.

² Articolul 6: „Fiecare stat membru se asigură că victima are acces în mod gratuit, în cazul în care acest lucru este justificat, la consilierea menționată la articolul 4 alineatul (1) litera (f) punctul (iii) privind rolul acesteia în cursul procedurii și, după caz, la asistența juridică menționată la articolul 4 alineatul (1) litera (f) punctul (ii), atunci când aceasta poate avea calitatea de parte în procedura penală”.

³ „Persoanele asupra cărora a fost săvârșită o tentativă la infracțiunile de omor, omor calificat, prevăzute la art. 188 și 189 din Codul penal, o infracțiune de vătămare corporală, prevăzută la art. 194 din Codul penal, o infracțiune intenționată care a avut ca urmare vătămarea corporală a victimei, o infracțiune de viol, agresiune sexuală, act sexual cu un minor, coruperea sexuală a minorilor, prevăzute la art. 218-221 din Codul penal”.

⁴ Soțul, copiii și persoanele aflate în întreținerea victimelor acestor infracțiuni.

procedură penală nu prevedea caracterul obligatoriu al asistenței juridice a persoanei vătămate decât în situația în care era lipsită de capacitate de exercițiu sau avea capacitate de exercițiu restrânsă, conform art. 93 alin. (4) (practic, persoanele vătămate sub vârsta de 18 ani).

Modificarea adusă prin Ordonanța de urgență nr. 24/2019 nu a fost aptă să ofere persoanelor vătămate, în special celor care au fost subiectul unor infracțiuni grave contra integrității lor fizice sau sexuale, o protecție reală și eficientă a drepturilor procesuale, câtă vreme asistența juridică gratuită era doar o vocație, nu o obligație a organelor judiciare, vocație supusă unor condiții formale excesive pentru o persoană aflată într-o vădită stare vulnerabilitate. Astfel, lecturând art. 16-18 din Legea nr. 211/2004, înainte de modificarea survenită în anul 2024 despre care vom aminti, acordarea asistenței gratuite a persoanelor vătămate în procesul penal presupunea formularea cererii într-un anumit termen, depunerea unor documente justificative și era limitată la două salarii de bază minime brute pe țară, stabilite pentru anul în care victima a formulat cererea de asistență juridică gratuită.

Realitatea practicii judiciare a dovedit că victimele infracțiunilor enumerate la art. 14 alin. (1) din Legea nr. 211/2004 erau persoane cu stări psiho-fizice precare, cu un nivel intelectual scăzut sau care făceau parte din comunități defavorizate. Este evident că situația specială în care se aflau aceste persoane reprezenta un impediment real pentru exercitarea acestui drept conferit de modificările aduse prin Ordonanța de urgență nr. 24/2019.

De altfel, și la nivel european lacunele Deciziei-cadru a Consiliului (2001/220/JAI) privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale au devenit o realitate care a condus la necesitatea unei reconfigurări a cadrului normativ. În consecință, în cadrul reunirii Consiliului Justiție și Afaceri Interne (JAI), desfășurată la Bruxelles, în data de 04.12.2023, un punct important abordat a fost reprezentat de dezbaterile propunerii de modificare a Directivei 2012/29/UE de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului. Discuțiile în cadrul acestei reuniuni s-au purtat pe marginea unui Propunerii de directivă de modificare a Directivei 2012/29/UE de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului⁵. Printre cele cinci probleme fundamentale identificate s-a constatat dificultatea participării victimelor la procedurile penale, fiind identificate drept cauze principale lipsa de consiliere și orientare juridică și a diferențele dintre normele privind statutul victimelor din cadrul acestor proceduri. De altfel, s-a și arătat, printre altele, că „problemele sunt legate de lipsa de claritate și de precizie

⁵ Textul integral al propunerii poate fi regăsit la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023PC0424>.

cu care sunt formulate anumite drepturi în directivă și de marja mare de manevră de care dispun statele membre pentru a le transpune”⁶.

Aceste preocupări de întărire a garanțiilor procesuale recunoscute persoanelor vătămate în procesul penal au determinat, din fericire, modificări legislative importante și în dreptul intern, menționând aici Legea nr. 217/2023 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și a Legii audiovizualului nr. 504/2002, care definește noua politica penală în privința infracțiunilor sexuale îndreptate împotriva minorilor. Însășirea condițiilor de incriminare și a tratamentului sancționator în cazul acestor infracțiuni reprezintă răspunsul statului la fenomenul infracțional îngrijorător care a luat amploare, aspect constatat în practica judiciară penală.

O modificare importantă pe care o aduce Legea nr. 217/2023 vizează caracterul obligatoriu al asistenței juridice gratuite a persoanelor vătămate și în situația în care sunt victimele prevăzute de art. 197, 199, 209-216¹, 218, 218¹, 219, 219¹, 221, 222 și 223 din Codul penal. Așadar, alineatul (4) al art. 93 din Codul penal este completat, pe lângă cazul reprezentat de capacitatea de exercițiu, și de aceste cazuri de asistență juridică obligatorie a persoanelor vătămate.

O parte din aceste infracțiuni enumerate de art. 93 alin. (4) din Codul de procedură penală, modificat prin Legea nr. 217/2023 (viol, agresiune sexuală, act sexual cu un minor, corupere sexuală a minorilor) erau prevăzute și de art. 14 din Legea nr. 211/2003, însă asistența juridică gratuită se acorda doar la cerere, așa cum am arătat anterior.

Se constată, așadar, că asistența juridică obligatorie a anumitor persoane vătămate nu mai este lăsată la latitudinea acestora, așa cum se întâmpla sub imperiul Legii nr. 211/2003, dar nici la latitudinea subiectivă a magistratului. Este adevărat că în proporție covârșitoare, în cazul infracțiunilor contra integrității sexuale, în special, organele judiciare desemnau un avocat din oficiu persoanelor vătămate, în temeiul art. 93 alin. (5) din Codul de procedură penală, însă necesitatea oferii unui standard înalt al respectării dreptului la apărare a impus această schimbare a politicii penale și a determinat reglementarea acestor garanții procesuale.

Nu este greșit să afirmăm și că această schimbare are aptitudinea să întărească încrederea persoanelor vătămate care se află într-o vădită stare de vulnerabilitate din pricina infracțiunilor grave a căror subiect pasiv au fost, în actul de justiție și în denunțarea unor astfel de comportamente infracționale.

Legea nr. 217/2023 pune capăt inechităților procesuale din materia asistenței juridice obligatorii a inculpatului prin raportare la cea a persoanei vătămate. Nu doar că are loc o extindere a cazurilor în care această asistență este obligatorie, extindere preluată chiar în Codul penal, ci are loc și o responsabilizare mai mare a

⁶ Expunerea de motive a Propunerii de modificare.

organelor judiciare în ipoteza nerespectării dispozițiilor art. 93 alin. (4) din Codul de procedură penală.

Legea nr. 217/2023 prevede un nou caz de nulitate absolută, fiind modificat și art. 281 din Codul de procedură penală. Conform art. 281 alin. (1) lit. f) din Codul de procedură penală „asistarea de către avocat a suspectului și a persoanei vătămate, respectiv a inculpatului și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie”. Pentru prima dată nerespectarea dispozițiilor care prevăd cazurile de asistență juridică a persoanelor vătămate este sancționată cu nulitatea absolută, anterior încălcarea fiind analizată doar din perspectiva nulității relative prevăzute de art. 282 din Codul de procedură penală. Or, condiționarea incidenței acestei din urmă sancțiuni procesuale de dovedirea unei vătămări care să nu poată fi înlăturată decât prin desființarea actului nu oferea suficiente garanții în respectarea dreptului la apărare, câtă vreme aceste persoane, de cele mai multe ori, nici nu se prezentau în cadrul procesului penal.

Preocuparea legiuitorului pentru protecția dreptului la apărare al persoanelor vătămate continuă și în anul 2024, prin adoptarea Legii nr. 272/2024 pentru modificarea și completarea Legii nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea informării, sprijinirii și protecției victimelor infracțiunilor.

Acest act normativ aduce modificări substanțiale Legii nr. 211/2004, cel dintâi temei al asistenței juridice gratuite a persoanelor vătămate. Analizând comparativ dispozițiile legale înainte și după modificările aduse prin Legea nr. 272/2024, se poate constata că din cadrul art. 14, care reglementa cazurile de asistență juridică gratuită a anumitor persoane vătămate este eliminată sintagma „la cerere” și, de asemenea, sunt incluse la alin. (1) lit. a) substanțial mai multe infracțiuni⁷. Totodată, legiuitorul abrogă articolul 15 din Legea nr. 211/2004 care, anterior modificării, prevedea termenele în care cererea de acordare a asistenței juridice gratuite se putea formula. Prin urmare, se constată că pentru tipurile de infracțiuni enumerate la art. 14 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 211/2004, modificată prin Legea nr. 272/2024, persoanele vătămate nu mai trebuie să formuleze o cerere și nu mai este condiționată de respectarea unor termene imperative.

⁷ „Persoanele asupra cărora a fost săvârșită o tentativă la infracțiunile de omor, omor calificat, prevăzute la art. 188 și 189 din Codul penal, o infracțiune de vătămare corporală, prevăzută la art. 194 din Codul penal, o infracțiune intenționată care a avut ca urmare vătămarea corporală a victimei, o infracțiune de rele tratamente aplicate minorului, prevăzută la art. 197 din Codul penal, o infracțiune de violență în familie, prevăzută la art. 199 din Codul penal, o infracțiune de lipsire de libertate în mod ilegal prevăzută la art. 205 din Codul penal, o infracțiune de sclavie, trafic de persoane, trafic de minori și de supunere la muncă forțată sau obligatorie prevăzute la art. 209-212 din Codul penal, o infracțiune de viol, viol săvârșit asupra unui minor, agresiune sexuală, agresiune sexuală săvârșită asupra unui minor, determinare sau înlesnire a întreținerii de acte sexuale sau de natură sexuală între minori, corupere sexuală a minorilor, racolare a minorilor în scopuri sexuale și de hărțuire sexuală prevăzute la art. 218-223 din Codul penal, o infracțiune de tortură prevăzută la art. 282 din Codul penal, o infracțiune de pornografie infantilă prevăzută la art. 374 din Codul penal”.

3. Noi cazuri de asistență juridică obligatorie a anumitor persoane vătămate?

Legea nr. 272/2024 provoacă discuții importante în practica judiciară, căci modalitatea în care modifică Legea nr. 211/2004 a creat neclarități cu privire la o eventuală extindere a cazurilor de asistență juridică obligatorie a anumitor persoane vătămate. Eliminarea sintagmei „la cerere” din cadrul art. 14 din Legea nr. 211/2004 (anterior modificării) și abrogarea art. 15 din același act normativ fundamentează opinia în acord cu care operează o astfel de extindere a cazurilor de asistență juridică obligatorie a persoanelor vătămate. Pe de altă parte, Legea nr. 272/2024 nu abrogă și art. 17 din Legea nr. 211/2004, doar parțial, cu privire la litera c), care reglementează documentele justificative care justifică cererea de acordare a asistenței juridice gratuite, competența instanțelor de judecată de a soluționa o astfel de cerere și termenele de soluționare. Se poate susține că există o contradicție, câtă vreme art. 14 nu mai prevede sintagma „la cerere”, însă conținutul cererii și actele justificative sunt reglementate la art. 17, care nu a fost abrogat în întregime și care păstrează aceste prevederi.

Opinăm în sensul că art. 17 din Legea nr. 211/2004, modificat prin Legea nr. 272/2004 nu se referă, de fapt, la art. 14, ci la art. 15 din actul normativ, articol care dreptul unor alte persoane vătămate decât cele descrise la art. 14 alin. (1) de a solicita asistența juridică gratuită (cele care nu au fost subiectul pasiv al infracțiunilor expres enumerate sau nu au avut calitatea de membrii de familie ai persoanelor decedate prin săvârșirea infracțiunilor de omor, omor calificat, prevăzute la art. 188 și 189 din Codul penal, precum și a infracțiunilor intenționate care au avut ca urmare moartea persoanei).

Interpretarea gramaticală vine în sprijinul acestei opinii, câtă vreme legiuitorul elimină din cadrul art. 14 sintagma „la cerere”. Apare ca fiind nefirească această modificare, câtă vreme cererea ar fi reglementată, totuși, la art. 17.

Un alt argument care vine în sprijinul acestei optici este reprezentat și de interpretarea sistematică, dată de tehnica legislativă. Înainte de modificarea legislativă adusă prin Legea nr. 272/2004, art. 14 și 15 din Legea nr. 211/2004 prevedeau că asistența juridică gratuită se acordă persoanelor vătămate doar în baza unei cereri. În succesiunea acestor dispoziții au fost reglementate art. 16 și 17 care stabileau termenele în care se putea formula cererea, forma, conținutul și documentele care trebuiau să însoțească cererea, dar și procedura de soluționare. Așadar, această modalitate de poziționare a textelor de lege dovedește că art. 17 din Legea nr. 211/2004 se referea atât la art. 14, cât și la art. 15. Ulterior Legii nr. 272/2024, art. 17 din Legea nr. 211/2004 a rămas în vigoare, dar art. 14 a suferit modificări care nu mai sunt compatibile cu varianta inițială. Prin urmare, putem susține că art. 17 se referă doar la articolul care îl precedă, respectiv doar art. 15 (art. 16 fiind abrogat), căci doar acesta condiționează acordarea asistenței juridice gratuite persoanelor vătămate de formularea și depunerea unei cereri.

Față de toate aceste considerente, putem concluzia că art. 14 din Legea nr. 211/2004, modificată prin Legea nr. 272/2004 instituie cazuri suplimentare de asistență juridică obligatorie a unor categorii de persoane vătămate, având în vedere maniera imperativă în care este reglementată dispoziția legală, dar și a eliminării obligației formulării unei cereri. Acest caracter imperativ scoate problema asistenței juridice tratate din sfera subiectivă și arbitrară a organelor judiciare. Sunt eliminate, așa cum am dovedit anterior, toate elementele și condițiile care justificau implicarea organelor judiciare în procesul decizional al acordării unui avocat din oficiu, iar singurul standard rămas este descris în termeni restrictivi, materializat în sintagma „se acordă”.

4. Sancțiunea nerespectării art. 14 din Legea nr. 211/2004, modificată prin Legea nr. 272/2004

O altă problemă importantă și cu consecințe procesuale însemnate vizează tipul de sancțiune care intervine în situația în care persoanelor vătămate prevăzute de art. 14 din Legea nr. 211/2004, modificată prin Legea nr. 272/2004, nu li se acordă avocat din oficiu⁸.

Discuțiile sunt circumstanțiate, desigur, de sancțiunea nulității, câtă vreme ne-am afla în ipoteza unei încălcări exprese a unei dispoziții legale care prevede obligativitatea asigurării asistenței juridice gratuite și obligatorii (în opinia noastră) a persoanelor vătămate ce reprezintă subiecții pasivi ai unor anumite infracțiuni grave.

S-ar putea argumenta că am fi în prezența unui caz de nulitate relativă, conform art. 282 din Codul de procedură penală, câtă vreme aceste cazuri de asistență obligatorie sunt prevăzute în Legea nr. 211/2004, iar nu în Codul de procedură penală, care a și fost modificat în anul 2023. Cei care ar îmbrățișa această opinie ar putea susține că legiuitorul nu a înțeles să extindă cazurile de la art. 93 alin. (4) din Codul de procedură penală, astfel că nu a înțeles să acorde aceeași importanță juridică celor două reglementări. În ipoteza sancțiunii nulității relative, condiționarea dovedirii unei vătămări ar reprezenta o nouă provocare pentru persoanele vătămate.

Alternativa acestei opinii este dată de sancțiunea nulității absolute, opinie pe care o îmbrățișăm, putând identifica chiar un caz expres, respectiv cel de la art. 281 alin. (1) lit. f) din Codul de procedură penală. Acest caz de nulitate absolută vizează tocmai încălcarea dispozițiilor legate de asistența juridică obligatorie a persoanei

⁸ Ne referim aici la persoanele vătămate care au fost subiectul pasiv al celorlalte infracțiuni prevăzute de art. 14 din Legea nr. 211/2004, modificată prin Legea nr. 272/2004, care nu se regăsesc în cadrul art. 93 alin. (4) din Codul penal, căci există o suprapunere de infracțiuni, iar cu privire la cele prevăzute de art. 93 alin. (4) din Codul penal legiuitorul a prevăzut deja incidența nulității absolute, conform art. 281 alin. (1) lit. f) din Codul de procedură penală.

vătămate. Prin urmare, dacă acceptăm ideea că art. 14 din Legea nr. 211/2004, modificată prin Legea nr. 272/2024 instituie noi cazuri de asistență juridică obligatorie a persoanelor vătămate, singura sancțiune care poate interveni este cea prevăzută de art. 281 alin. (1) lit. f) din Codul de procedură penală. Împrejurarea că extinderea acestor cazuri a avut loc prin altă lege, iar nu prin modificarea Codului de procedură penală, nu poate constitui un argument suficient, câtă vreme art. 14 reprezintă o normă procesual penală care are aceeași forță juridică cu cea a art. 93 alin. (4) din Codul de procedură penală. Cele două norme nu sunt în contradicție, ci, dimpotrivă, se completează. Art. 14 din Legea nr. 211/2004-modificată prin Legea nr. 272/2024 este o normă de procedură penală în acord cu art. 1 din Codul de procedură penală. Mai mult, potrivit art. 2 din Codul de procedură penală „procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege”. Prin urmare, art. 14 din legea anterior menționat constituie o astfel de dispoziție legale care jalonează procesul penal.

Un alt argument care vine în sprijinul incidenței cazului de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) din Codul de procedură penală este reprezentat de scopul urmărit prin modificarea art. 14 din Legea nr. 211/2004 sau chiar de consecințele încălcării acestei dispoziții pentru persoanele vătămate. Politica penală, chiar europeană, a înțeles să acorde o atenție sporită persoanelor vătămate, în special celor care se află în situații extrem de vulnerabile. Art. 14 din Legea nr. 211/2004-modificată prin Legea nr. 272/2024 se referă la infracțiuni prin care se aduce atingere unor valori sociale apreciate ca fiind fundamentale într-un stat democratic. Aceste infracțiuni se referă la persoane vătămate care suferă ingerințe grave în drepturi esențiale, precum viața, integritatea psihică, fizică, sexuală etc. Pe lângă calitatea de subiect pasiv al acestor infracțiuni ce presupun destabilizări semnificative ale dezvoltării lor psihice, emoționale și/sau fizice, parte din persoanele vătămate vizate de art. 14 s-au aflat deja în situații extrem de vulnerabile datorate stării de minoritate, de pildă. Prin urmare, capacitatea acestor persoane de a-și formula și prezenta o apărare efectivă în fața organelor judiciare este una semnificativ redusă, chiar iluzorie și pur teoretică. Condiția personală precară în care se găsesc aceste categorii de persoane vătămate este un real inhibitor pentru dorința de a se angrena într-un proces penal, care presupune un contact cu inculpatul, proceduri stufoase și care presupun o dilatare temporală.

În considerarea importanței valorilor sociale care se încalcă și a stării lor de vădită vulnerabilitate, opinăm că orice nerespectare a oricărui caz de asistență juridică obligatorie trebuie privit din perspectiva nulității absolute, conform art. 281 alin. (1) din Codul de procedură penală, cu toate consecințele procesuale care derivă din incidența acesteia.

5. Efectele procesuale concrete ale nulității absolute și momentul de la care trebuie să se producă

Apreciem că asistența juridică obligatorie instituită de art. 14 din Legea nr. 211/2004, modificată prin Legea nr. 272/2024, dar și de art. 93 alin. (4) din Codul de procedură penală, trebuie asigurată persoanelor vătămate încă din cursul urmăririi penale, după momentul începerii urmăririi penale *in rem* sau anterior, în situația în care aceasta este audiată conform art. 111 alin. (9) și (10) Cod procedură penală, căci această declarație constituie un mijloc de probă. Câtă vreme nu suntem în prezența unei dispoziții care să prevadă expres o anumită etapă procesuală, cum este cazul art. 90 lit. c) din Codul de procedură penală, este obligatorie numirea unui avocat din oficiu persoanelor vătămate prevăzute de art. 93 alin. (4) din Codul de procedură penală și art. 14 din Legea nr. 211/2004-modificată prin Legea nr. 272/2024 încă de la debutul cercetărilor penale, pentru asigurarea unei apărări efective și eficiente.

În situația în care asistența obligatorie nu este asigurată din acest moment procesual, opinăm că sancțiunea nulității absolute va opera cu privire la toate actele procesuale efectuate, dar și cele procedurale, cu consecința excluderii firești a probelor, căci în situația contrară s-ar goli de conținut prevederile legale citate și dreptul la apărare.

Sancțiunea nulității absolute nu este condiționată de dovedirea unei vătămări, întrucât, raportat la situațiile speciale în care se află persoanele vătămate, aceasta este evidentă. Nu s-ar putea susține că doar actele care au legătură cu persoană vătămată ar fi lovite de nulitate absolută sau doar probele care se administrează cu participarea acesteia vor fi excluse, câtă vreme, în cursul urmăririi penale actele procesuale care preced emiterea rechizitoriului se referă doar la inculpat (continuarea urmăririi penale *in personam* și punerea în mișcare a acțiunii penale, cu eventualele extinderi).

Totodată, nu s-ar putea susține că nu ar trebui excluse declarațiile de martori sau chiar cele ale suspectului/inculpatului, câtă vreme este anihilat complet dreptul persoanei vătămate de a fi reprezentată de avocatul din oficiu la administrarea acestor probe. Prin urmare, sancțiunea nulității absolute nu s-ar aplica niciodată faptic, ci doar teoretic, ceea ce contravine naturii juridice a acestei sancțiuni procesuale.

În mod similar, nerespectarea caracterului obligatoriu al asistenței juridice a persoanelor vătămate art. 93 alin. (4) din Codul de procedură penală și art. 14 din Legea nr. 211/2004-modificată prin Legea nr. 272/2024 viciază întregul proces penal desfășurat în fața instanțelor de judecată.

Un al efect al constatării nulității absolute a actelor procedurale și procesuale va viza, în opinia noastră, neregularitatea rechizitoriului. Aptitudinea rechizitoriului de investi instanța de judecată se analizează nu doar din perspectiva criteriilor formale, extrinseci, dar și a celor de fond, care sunt independente de legalitatea actelor procesuale și procedurale întocmite. Or actul de sesizare a instanței nu poate avea la bază acte care sunt lovite de sancțiunea nulității absolute.

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. MOLDOVA ȘI UCRAINA)

REFLECȚII JURIDICE REFERITOARE LA CONSACRAREA PRINCIPIILOR CARE AR GUVERNA PROCEDURA CONTRAVENȚIONALĂ LA APLICAREA PRINCIPIULUI PREZUMȚIEI VINOVĂȚIEI ȘI AL CARACTERULUI OBIECTIV AL RĂSPUNDERII PENTRU CONTRAVENȚII DE MEDIU (ECOLOGICE)

Conf. univ. dr. Igor TROFIMOV

Abstract: *This research examines the legal framework applicable to the infringement procedure in the field of environmental protection, emphasizing the application of the presumption of guilt and strict liability. The prospects for integrating these principles into national offences legislation are analyzed in the light of international regulations, in particular Article 6, paragraph 2 of the European Convention on Human Rights, which enshrines the presumption of innocence.*

At the same time, the study provides a set of strong arguments according to which, in the case of environmental offences, strict liability would allow the sanctioning of harmful acts without the need to prove the intention or fault of the offender, thus ensuring a more effective protection of the environment.

It also provides a justified approach to the precautionary principle and its role in the context of preventing environmental (ecological) damage, with clear legal proposals for its application.

Keywords: *infringement procedure, environmental offence, principle of presumption of guilt, liability for infringement*

Introducere

În procesul evoluției societății, faptele ilicite de natură să prejudicieze mediul capătă o formă mult mai complexă, de natură să pună la îndoială cadrul juridic existent. În condiția în care mediul este poluat continuu, sursă constituind mijloacele utilizate în procesul avansării economice fără de care existența omului ar fi precară, atunci când toți indivizii utilizează tehnici admise de legislație, dar care constituie sursă de poluare, formele răspunderii aplicate în prezent sunt insuficiente¹.

¹ Gugulan E., *Perspectiva consacrării caracterului obiectiv pentru răspunderea contravențională și penală pentru daunele cauzate regnului animal.* https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/173-178_

Făcând o retrospectivă a principiilor răspunderii contravenționale, determinăm că în codul contravențional se stabilește o regulă general aplicabilă: persoana este supusă răspunderii numai pentru fapte săvârșite.

Drept consecință, este supusă răspunderii contravenționale numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea contravențională. Potrivit opiniilor doctrinare, acest principiu enunță o regulă de „*aur*” a răspunderii contravenționale, și anume că este o răspundere subiectivă – bazată pe vinovăție².

Luând în considerare fenomenul poluării colective, legislația în vigoare întâmpină dificultăți serioase la capitolul aplicării răspunderii de mediu.

În acest context, vom încerca să analizăm acest aspect ținând cont de problema individualizării subiectului responsabil de cauzarea daunelor de mediu, având ca reper scopul și caracterul răspunderii obiective.

Metode și materialele aplicate

În cadrul cercetării sunt utilizate mai multe metode de cercetare, după cum urmează: analiza juridică, metoda comparativă, metoda deductivă, analiza analitică. De astfel, studiul examinează cadrul legislativ aplicabil procedurilor contravenționale pentru contravențiile de mediu, este realizată o analiză comparativă privind principiul prezumției vinovăției și natura juridică a răspunderii obiective, evidențiindu-se diferențele dintre aplicarea acestora în dreptul contravențional și în dreptul penal. Sunt prezentate argumente doctrinare privind natura răspunderii contravenționale pentru faptele de mediu, discutându-se perspectiva aplicării răspunderii obiective.

Scopul lucrării

Scopul principal al studiului se fundamentează pe analiza și justificarea necesității consacrării unor principii fundamentale în procedura contravențională privind protecția mediului, fiind realizată legătura de cauzalitate dintre „prezumția vinovăției” și „răspunderea obiectivă”.

Rezultatele obținute și discuții

Deși în literatura de specialitate chestiunea referitoare la prezumția de nevinovăție și caracterul subiectiv în răspunderea penală și contravențională este un

25.pdf Nr. 5(187) / 2016 / ISSN 1811-0770. Disponibil online, 23 February, 2023. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională din 08 decembrie 2022, p. 175.

² Trofimov Ig., Crețu A., *Drept procesual contravențional*, Editura Cartea Militară, Chișinău, 2017, p. 39.

subiect axiomatic³, totuși suntem de părerea că pentru daune de mediu, acest „superstițiu” poate fi supus unei revizui.

Întâi de toate, aceasta reprezintă o logică a existenței umane, dar și o oportunitate de a ne alinia la bunele practici existente în țările experimentate la acest capitol. Trebuie să recunoaștem că primii pași deja au fost făcuți atât la nivel de reglementări legislative, cât și la nivel conceptual-științific⁴.

În mod firesc, aplicarea unui concept nou de procedură contravențională, în cazul contravențiilor de mediu (ecologice), cere aplicarea unor reguli generale, dar bine definite. Aceste reguli se regăsesc în lista de principii care guvernează o astfel de procedură.

Din șirul lor putem determina următoarele:

a) Principiul specialității în procedura contravențională pentru contravențiile de mediu (ecologice)

În cazul în care procedura și condițiile răspunderii contravenționale vor fi reglementate de un act legislativ distinct de *Codul contravențional al Republicii Moldova*⁵, acest principiu va indica asupra faptului că în cazurile de comitere a contravențiilor de mediu (ecologice) raporturile de procedură contravențională vor fi reglementate, de această lege și de Codul contravențional. Acțiunea Codului contravențional se va extinde asupra raporturilor de procedură contravențională în cazul contravențiilor de mediu (ecologice) în măsura în care nu va fi reglementată de această lege. Prin prisma acestui principiu, ne permitem să afirmăm că toate principiile, toate reglementările care formează conținutul Codului contravențional sunt aplicabile procedurii contravenționale în cazurile examinării contravențiilor de mediu (ecologice). Limita aplicării principiilor și regulilor prevăzute de Codul contravențional sunt determinate de faptul dacă în această lege vor fi prevăzute reguli-excepție⁶.

În ipoteza în care procedura și condițiile răspunderii contravenționale în bază de prezumție a vinovăției sau celei obiective, vor fi reglementate doar de Codul

³ Paraschiv D.Ș., *Current Aspects Regarding International and National Liability for Acts that Affect the Right to a Healthy Environment*. In: AGORA International Journal of Juridical Sciences, nr. 1/2013. pp. 124-129.

⁴ Trofimov Ig., Gugulan E., *The justification for establishing the presumption of guilt in the procedure for environmental (ecological) offences*. p.323-329. Volum coordonat de Corina Adriana Dumitrescu „Statul de drept între realitate și deziderat: în memoriam Momcilo Liburici”. Editura Universul Juridic, București, 2025. p. 324. ISBN 978-606-39-1611-3

⁵ *Cod contravențional al Republicii Moldova* nr. 218 din 24.10.2008. Publicat: 17.03.2017 în Monitorul Oficial nr. 78-84. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144731&lang=ro#.

⁶ Trofimov Ig., Crețu A., Gugulan E., Savva A., *Perspectiva aplicării principiului prezumției de vinovăție și consacrării caracterului obiectiv al răspunderii pentru contravențiile de mediu*. Studiu monografic, Departamentul Editorial-poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2023. p. 50. ISBN 978-9975-170-07-9.

contravențional, regula va fi una similară celei enunțate mai sus, însă se va raporta doar la norme generale și norme speciale de procedură.

b) Principiul prezumției vinovăției

Acest principiu prevede aplicarea următoarei reguli – persoana prin fapta contravențională a căreia s-a produs un prejudiciu mediului este prezumată a fi vinovată în comiterea acestei contravenții atât timp cât făptuitorul nu va dovedi nevinovăția sa, în modul prevăzut de lege, într-un proces judiciar public, în cadrul căruia îi vor fi asigurate toate garanțiile necesare apărării sale, și va fi constatată printr-o hotărâre judecătorească. Concluziile despre nevinovăția făptuitorului în comiterea contravenției nu poate fi întemeiată pe presupuneri. Toate dubiile în probarea lipsei vinovăției făptuitorului, care nu pot fi înlăturate, în condițiile legii, se interpretează în defavoarea bănuțului, învinuțului, inculpatului.

În sensul în care noi vorbim despre aplicarea principiului prezumției vinovăției, apare în mod firesc întrebarea: care este posibilitatea aplicării acestui principiu în raport cu prevederile articolului 6, paragraful 2 din CEDO⁷, având în vedere că acest act stabilește condiția potrivit căreia orice persoană acuzată de infracțiune este prezumată nevinovată până când vinovăția sa este legal stabilită?

Recunoaștem că anume acest fapt va prezenta principala dificultate în acceptarea poziției conceptuale referitor la consacrarea principiului prezumției vinovăției pentru contravențiile de mediu.

În opinia noastră, soluția întru limpezirea acestei situații se va exprima în realizarea a două mari categorii de acte.

Primul din ele reprezintă, după cum am menționat anterior, distingerea unei forme de răspundere aparte, cum este cea contravențională pentru daunele de mediu. Cel de-al doilea pas, dar nu mai puțin important, ar fi anunțarea în corespundere cu prevederile articolelor 56 și 57 al CEDO a unei rezerve în aplicarea Convenției raportat la faptele cauzatoare de daune mediului. Legiuitorul poate, în interesul vital al societății noastre, să declare rezervă în ce privește aplicarea prevederilor articolului 6, paragraful 2 din CEDO.

c) Principiul răspunderii obiective pentru contravențiile de mediu⁸

Acest principiu, deși nu este discutat în mediul științific la capitolul contravenții, este unul asupra căruia este accentuată atenția în materia dreptului mediului, reprezentând un subiect important de discuții⁹. Acest principiu constă în consacrarea

⁷ Convenția europeană a Drepturilor Omului din Roma, 4.XI.1950. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron.

⁸ Trofimov Ig., Crețu A., Gugulan E., Savva A., *Perspectiva aplicării principiului prezumției de vinovăție și consacrării caracterului obiectiv al răspunderii pentru contravențiile de mediu*. Studiu monografic, Departamentul Editorial-poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2023. p. 52. ISBN 978-9975-170-07-9.

⁹ Lupan E., *Dreptul mediului*. București: „Lumina Lex”, 2001.

caracterului obiectiv al răspunderii contravenționale pentru daunele de mediu. În virtutea caracterului obiectiv al răspunderii, în procesul de examinare a cazurilor de comitere a contravențiilor de mediu (ecologice) nu se va mai cere constatarea elementului subiectiv al componenței de contravenție și anume a vinovăției făptuitorului.

Având în vedere că răspunderea obiectivă nu cere drept condiție prezența vinovăției făptuitorului, prin urmare, apare o întrebare firească referitor la calitatea de subiect de răspundere a făptuitorului. Acest subiect este unul care preocupă dreptul contravențional atât material cât și procesual. Aceasta deoarece răspunderea obiectivă contravențională în acest caz se referă doar la cazurile de dăunare a mediului și doar la acele categorii de persoane care comit faptele în cauză.

Prin urmare, odată ce doctrina dreptului contravențional leagă, de regulă, calitatea de subiect al răspunderii cu aptitudinea sa de a înțelege natura faptei sale, precum și consecințele acesteia, chestiune care foarte des se confundă cu vinovăția, atunci noi ne vom permite să afirmăm că într-adevăr, calitatea de subiect al procedurii contravenționale în cazurile daunelor de mediu va fi orice persoană care posedă discernământ, însă chestiunea cu privire la atitudinea psihică față de faptă și consecințele faptei nu vor reprezenta obiectul examinării.

Altfel spus, trebuie să menționăm că agentul constatatator cu certitudine va avea ca sarcină identificarea prezenței sau lipsei discernământului la făptuitor, însă nu va examina chestiunea referitor la atitudinea acestuia față de fapta sa și consecințele acesteia – vinovăția.

În așa fel, vom deduce că la aplicarea răspunderii contravenționale în cazul răspunderii obiective contravenționale pentru daunele de mediu, se va lua în calcul următoarele condiții: prezența faptei ilicite, prezența la făptuitor a capacității de a răspunde – discernământul, prezența obiectului de atentare și prezența raportului de cauzalitate între faptă și eventuala daună care a fost pricinuită sau valoare care a fost periclitată.

O întrebare nu mai puțin importantă este cea legată de faptul care este aplicabilitatea principiului prezumției de vinovăție în cadrul răspunderii contravenționale obiective. Suntem de părerea că aplicarea principiului răspunderii contravenționale obiective pentru daunele de mediu prin sine exclude posibilitatea de a mai vorbi despre prezumția de vinovăție sau de nevinovăție. În cadrul răspunderii obiective, în general, problema vinovăției nu este luată în calcul. Altfel spus, la răspunderea obiectivă, chestiunea cu privire la vinovăție în procesul contravențional nu se mai abordează.

Aceasta, credem, în mare măsură va putea exclude discuția referitor la limitele aplicării prevederilor articolului 6 al CEDO¹⁰, care condiționează chestiunea stabilirii

¹⁰ Convenția europeană a Drepturilor Omului din Roma, 4.XI.1950. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron

vinovăției prin aplicarea principiului prezumției nevinovăției și stabilirea sarcinii de dovedire a vinovăției pentru autoritățile publice.

În așa fel, dacă legiuitorul va accepta aplicarea principiului răspunderii contravenționale obiective pentru daunele de mediu, aceasta ar exclude posibilitatea aplicării prevederilor articolului 6 al CEDO raportat la condiția de vinovăție, deoarece în genere vinovăția nu va reprezenta o condiție pentru răspundere.

Mai rămâne să atenționăm asupra faptului că, deși aplicarea principiului prezumției vinovăției în procedura contravențională pentru faptele cauzatoare de daună mediului, la fel reprezintă o chestiune de perspectivă în contextul protejării mediului, totuși optăm pentru aplicarea principiului răspunderii contravenționale obiective pentru daunele de mediu. Aplicarea acestuia ar exclude necesitatea aplicării principiului prezumției de vinovăție, precum și a celui al prezumției de nevinovăție. În același timp, nu ar fi necesară aplicarea de către Republica Moldova a rezervelor la CEDO.

d) Principiul precauției¹¹

Acest principiu reprezintă strigătul de luptă al celor care, cu bună sau cu rea-credință, se opun includerii problemei mediului pe prima scară a valorilor de importanță vitală, de teamă că aceasta va deveni o barieră în calea progresului tehnic și, va limita profiturile, nelimitate până acum. În realitate, principiul precauției este la fel de vechi ca și lumea. Este bine cunoscută expresia că cine se confruntă cu o incertitudine, preferă să manifeste prudență. Ignorarea acestei reguli și, în special, la capitolul protecției mediului ar reprezenta refuzul unei societăți sau a omului, în parte, de a recunoaște lucruri firești. Iar, în consecință, aceasta ar reprezenta o expunere conștientă la pericol.

Acest principiu presupune un standard de bun-simț al comportamentului. În multe țări, principiul în cauză este ridicat la nivel de principiu constituțional. Ne referim la *Carta pentru mediu a Franței*¹², din 2004, unde în articolul 5 al acesteia se stabilește că: „atunci când producerea unui prejudiciu, chiar dacă este incert în condițiile respective de cunoaștere științifică, ar putea afecta în mod grav și ireversibil mediul, autoritățile publice, prin aplicarea **principiului precauției**, în domeniul atribuțiilor ce le revin, veghează la punerea în practică a procedurilor de evaluare a riscurilor și la adoptarea de măsuri provizorii și proporționale pentru a evita producerea prejudiciului”.

¹¹ Trofimov Ig., Crețu A., Gugulan E., Savva A., *Perspectiva aplicării principiului prezumției de vinovăție și consacrării caracterului obiectiv al răspunderii pentru contravențiile de mediu*. Studiu monografic, Departamentul Editorial-poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2023. p.54. ISBN 978-9975-170-07-9

¹² Muraru I., *Constituția Republicii Franceze. În: Codex constituțional. Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*. pp. 631- 674. Disponibil: <https://constitutii.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/02/franta.pdf>.

În Republica Moldova, principiul precauției este consacrat destul de vag prin conținutul reglementărilor din *Legea privind protecția mediului înconjurător*, presupune o perspectivă destul de mare. Astfel, legiuitorul recunoaște dreptul cetățeanului de a beneficia de un mecanism efectiv de prevenire a eventualelor daune de mediu ca rezultat al activităților economice preconizate, care au ca obiectiv utilizarea factorilor de mediu. Același principiu consacră dreptul cetățenilor de a participa la adoptarea deciziilor legate de autorizarea activităților de utilizare a factorilor de mediu.

Într-un mod mai clar, totuși, acest principiu își are reglementarea în articolul 3 al *Legii privind evaluarea impactului asupra mediului*¹³, deși se limitează doar la compartimentul „evaluarea de impact”.

Astfel, potrivit acestor reglementări, „principiul precauției prevede că soluționarea problemelor legate de impactul negativ asupra mediului trebuie să înceapă până la primirea, în volum deplin, a dovezilor științifice despre impactul negativ asupra mediului al activității planificate. Dacă există motive întemeiate cu privire la impactul negativ asupra mediului al activității planificate, trebuie luate măsuri de precauție, iar în cazul unui impact semnificativ și ireversibil, activitatea respectivă urmează a fi interzisă”.

În ce privește posibilitatea consacrării principiului precauției în raporturile de drept contravențional, considerăm că, formularea conținutului acestuia poate întâmpina anumite dificultăți. Astfel, dacă în majoritatea actelor reglementatoare, atât din Republica Moldova, cât și din țările europene, enunțarea conținutului principiului precauției este strict legat de evitarea prejudiciului, atunci în raporturile de drept contravențional, prejudiciul reprezintă o chestiune subsecventă, care are importanță doar în legătură cu încadrarea juridică a faptei.

Prin urmare, dacă varianta obișnuită de expunere a conținutului principiului precauției presupune manifestarea de precauție în legătură cu un prejudiciu concret asupra mediului, atunci în raporturile contravenționale este imposibil să legăm cerința de manifestare a precauției nu doar în ce privește cauzarea prejudiciului.

Aici însăși acțiunea care are drept efect producerea prejudiciului reprezintă obiectul manifestării precauției. Într-o altă explicație, am spune că dacă pentru chestiunea legată de răspunderea de dreptul mediului principiul precauției presupune că beneficiarul de folosință de mediu este obligat să manifeste suficientă diligență, astfel încât să nu se producă prejudiciul, atunci în dreptul contravențional beneficiarul de folosință de mediu este obligat să manifeste suficientă diligență, astfel încât să nu se comită o faptă în care s-ar crea pericolul producerii prejudiciului.

¹³ *Legea privind evaluarea impactului asupra mediului* nr. 86 din 29.05.2014. Publicat: 08.11.2023 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 414-417. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139828&lang=ro#.

O altă problemă legată de implementarea acestui principiu ar fi modificarea concepției referitoare la contravenția de mediu (ecologică). Astfel, dacă majoritatea contravențiilor de mediu (ecologice) astăzi reprezintă componente materiale, atunci, odată cu implementarea acestui principiu, toate componentele de contravenții de mediu (ecologice) sau cel puțin majoritatea din acestea, urmează a fi componente formale. Calificativul „*dacă s-au produs daune...*”, în mod logic, nu mai poate fi raportat la o precauție.

O problemă nu mai puțin importantă la capitolul formulării conținutului principiului precauției în dreptul contravențional este legată de faptul că în formularea clasică a principiului, sarcina de manifestare a precauției, de regulă, se atribuie statului. Aceasta presupune obligația statului de a întreprinde anumite acte pentru prevenirea daunei de mediu¹⁴.

În opinia noastră, la capitolul legat de contravențiile de mediu, sarcina de a întreprinde acțiuni de prevenire a daunelor de mediu va reveni tuturor persoanelor fizice și juridice, care, de fapt, sunt beneficiari ai folosinței de mediu. Prin urmare, spectrul subiecților la care se atribuie această sarcină va fi unul mult mai vast.

În final, o problemă foarte importantă este legată de previzibilitatea prejudiciului ce poate fi cauzat prin acțiunea calificată drept contravenție.

În acest caz, facem referință anume la acele reglementări care caracterizează principiul precauției, și anume că atunci când producerea unui prejudiciu, chiar dacă este incert în condițiile respective de cunoaștere științifică, ar putea afecta în mod grav și ireversibil mediul, atunci acesta implică aplicarea **precauției**. Astfel, doar dacă știința demonstrează, și se cunoaște cert că actul realizat nu va provoca dauna, doar atunci acesta poate fi îndreptățit.

În această ordine de idei, am putea vorbi de cazuri de exonerare de la răspundere contravențională a persoanei care, deși a comis fapta, a cauzat dauna, dar care s-a dirigit de o concluzie științifică certă, unanim acceptată, dar care peste timp s-a dovedit a fi eronată.

În același sens, acolo unde știința nu și-a valorificat „vocea” în a constata corectitudinea actului, riscul urmează a fi evaluat pe baza faptelor dovedite.

Astfel, în jurisprudența Organizației Mondiale a Comerțului, în conflictul dintre SUA și Comunitatea Europeană în cazul împotriva directivei UE din 29 aprilie 1996 de interzicere în administrarea de hormoni la animalele de fermă, s-a constatat că Comunitatea Europeană nu putea să se bazeze pe principiul precauției pentru a justifica această restricție, ci doar pe riscul dovedit și nu pe incertitudinea științifică¹⁵.

¹⁴ Nastas A., Cernomoreș S., *Criminologie*. Tratat. Editura PRO Universitaria, București, 2023. p. 228. ISBN 978-606-26-1562-8

¹⁵ Romi R., G. Bossis. *Droit international et européen de l'environnement*. Montchrestien, 2005, p. 49.

Concluzii

În așa fel, în raporturile de drept contravențional cu referire la contravențiile de mediu, principiul precauției se va propune a fi formulat în următoarea redacție: „...atunci când comiterea unei fapte ar presupune producerea unui prejudiciu mediului, chiar dacă acesta este incert în condițiile respective de cunoaștere științifică, indiferent de faptul dacă acesta ar putea afecta sau nu în mod grav și ireversibil mediul, persoanele fizice și juridice, prin aplicarea **principiului precauției**, inclusiv și autoritățile publice în domeniul atribuțiilor ce le revin, trebuie să ia măsuri de precauție, astfel încât actul sau activitatea preconizată să nu fie realizată”.

Așadar, deși acest principiu în dreptul contravențional se va deosebi substanțial de conținutul celui formulat în dreptul mediului, considerăm că caracterul acestuia, dar și rezultatul pe care îl va realiza, vor fi unul comun.

Bibliografie:

1. *Cod contravențional al Republicii Moldova* nr. 218 din 24.10.2008. Publicat: 17.03.2017 în Monitorul Oficial nr. 78-84. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=144731&lang=ro#
2. *Convenția europeană a Drepturilor Omului* din Roma, 4.XI.1950. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ro
3. Gugulan E., *Perspectiva consacrării caracterului obiectiv pentru răspunderea contravențională și penală pentru daunele cauzate regnului animal*. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/173-178_25.pdf Nr. 5(187) / 2016 / ISSN 1811-0770. Disponibil online 23 February, 2023. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională din 08 decembrie 2022
4. *Legea privind evaluarea impactului asupra mediului* nr. 86 din 29.05.2014. Publicat: 08.11.2023 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 414-417. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139828&lang=ro#
5. Lupan E., *Dreptul mediului*. București: „Lumina Lex”, 2001.
6. Muraru I., *Constituția Republicii Franceze*. În: *Codex constituțional. Constituțiile statelor membre ale Uniunii Europene*. p.631- 674. Disponibil: <https://constitutii.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/02/franta.pdf>
7. Nastas A., Cernomoreț S., *Criminologie*. Tratat. Editura PRO Universitaria, București, 2023. ISBN 978-606-26-1562-8
8. Paraschiv D.Ș., *Current Aspects Regarding International and National Liability for Acts that Affect the Right to a Healthy Environment*. In: AGORA International Journal of Juridical Sciences, nr. 1/2013. p. 124-129.
9. Romi R., G. Bossis. *Droit international et européen de l'environnement*. Montchrestien, 2005

10. Trofimov Ig., Crețu A., *Drept procesual contravențional*, Editura Cartea Militară, Chișinău, 2017. ISBN 978-9975-3163-1-6

11. Trofimov Ig., Crețu A., Gugulan E., Savva A., *Perspectiva aplicării principiului prezumției de vinovăție și consacrării caracterului obiectiv al răspunderii pentru contravențiile de mediu*. Studiu monografic, Departamentul Editorial-poligrafic al Academiei „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2023. p.72. ISBN 978-9975-170-07-9

12. Trofimov Ig., Gugulan E., *The justification for establishing the presumption of guilt in the procedure for environmental (ecological) offences*. p.323-329. Volum coordonat de Corina Adriana Dumitrescu „Statul de drept între realitate și deziderat: în memoriam Momcilo Liburici. Editura Universul Juridic, București, 2025. ISBN 978-606-39-1611-3

INDIVIDUALIZAREA PEDEPSELOR: FUNDAMENTE JURIDICE ȘI RELEVANȚA ÎN JUSTIȚIE

Marcela BĂȚ,
Conf. dr. Andrei NASTAS

Abstract: *Individualized sentencing is an important principle in criminal law and plays an essential role in the effective implementation of criminal justice policy. In order to ensure the correct and uniform application of this principle by the courts, the Plenum of the Supreme Court of Justice adopted Decision No. 8 of 11 November 2013 on the individualization of criminal penalties. According to this decision, the courts must set a fair sentence within the limits set by the Criminal Code, depending on the offence committed. There are three main stages in the individual sentencing process: drafting criminal law, applying sanctions by the courts and enforcing sentences. Each of these stages is associated with a specific type of individualization, referred to in the literature as: 1) legal individualization; 2) judicial individualization; 3) administrative individualization. Administrative individualization is regulated by a specific legislative framework, including the Criminal Code and the Criminal Enforcement Code of the Republic of Moldova. In cases involving minors, the court must take into account their special needs and the diversity of measures provided by law. This is in line with the principles set out in the United Nations Minimum Rules for Minors, known as the Beijing Rules. Court decisions relating to minors must be proportionate to the circumstances and seriousness of the offence, taking into account the welfare of the minor as a determining criterion.*

Keywords: *individualization, sentencing, circumstances, law, guilty, sentencing, minor*

Acțiunile antisociale care contravin practicii de apărare socială, realizată în conformitate cu normele legislative naționale penale, nu implică în general repetarea aceluiași operații banale de către fiecare actor al faptei prejudiciabile. Multitudinea de circumstanțe, trăsături și efecte contribuie la definirea unor factori personalizatori ai infracțiunilor, ceea ce, în consecință, duce la individualizarea pedepsei în urma săvârșirii faptei contrare legislației penale. Această idee dirijatoare, în aplicarea corectă a normelor judiciare, are rolul de a facilita procesul judiciar și de a evidenția nivelul de pericol economic, social și politic asociat cu acțiunile potențialului deținut, care au provocat daune intereselor protejate de lege.

Așadar, în studiile științifice și academice realizate de persoane specializate în aceste domenii, individualizarea pedepsei, care va fi ulterior clarificată în conformitate cu surse bibliografice de încredere, reprezintă o operațiune de ajustare a sancțiunii în raport cu elementele specifice fiecărei infracțiuni. Efectuarea acestei individualizări asigură desfășurarea eficientă a scopului de a constata o sancțiune echitabilă pentru a evita stabilirea unei pedepse care lezează drepturile acuzatului

sau care să corespunde gravității consecințelor încălcării intereselor terților sau ale celor publice. Individualizarea pedepselor este un aspect esențial al dreptului penal, iar în Codul penal al Republicii Moldova, Capitolul VIII abordează acest subiect prin reglementări care vizează modul în care se determină și se aplică sancțiunile în funcție de circumstanțele fiecărui caz în parte.

Această individualizare permite instanțelor de judecată să țină cont de particularitățile fiecărei infracțiuni, precum și de persoana infractorului, inclusiv de antecedentele penale, motivațiile și impactul faptei asupra victimelor. Prin aceste reglementări, se urmărește nu doar asigurarea unei justiții echitabile, ci și promovarea reabilitării infractorilor, prevenirea recidivei și protejarea societății. De asemenea, studiul aprofundat al acestor prevederi este important pentru practicienii din domeniul juridic, deoarece le oferă instrumentele necesare pentru argumentare eficientă și pentru a contribui la o aplicare corectă a legii.

Individualizarea pedepsei reprezintă un principiu esențial în dreptul penal, având în același timp un rol crucial în implementarea efectivă a politicii penale. Pentru a asigura o aplicare corectă și uniformă a acestui principiu de către instanțele judecătorești, Plenul Curții Supreme de Justiție a adoptat, pe 11 noiembrie 2013, Hotărârea nr. 8 cu privire la unele chestiuni, ce vizează individualizarea pedepsei penale. *„(1) Se explică instanțelor de judecată că, potrivit criteriilor generale de individualizare a pedepsei (art.75 C. pen.), instanța de judecată stabilește pedeapsa echitabilă în limitele fixate în articolul corespunzător din Partea specială a Codului penal, care prevede răspundere pentru infracțiunea săvârșită”.*¹

Individualizarea pedepselor constituie o problemă de o complexitate remarcabilă, la soluționarea căreia contribuie, într-o succesiune bine definită, legiuitorul, judecătorul și administrația penitenciară. Legiuitorul are responsabilitatea de a contura într-o manieră abstractă cadrul normativ ce reglementează răspunderea penală, având în vedere imperativul apărării sociale și diversitatea situațiilor ce pot apărea în practica judiciară. Acesta evaluează, în limitele posibilităților, gradul de pericol social asociat fiecărui tip specific de infracțiune și răspunderea penală pe care aceasta o implică. Judecătorului îi revine sarcina esențială de a realiza o evaluare concretă, în funcție de circumstanțele particulare ale unei infracțiuni specifice și de profilul infractorului implicat. Această evaluare presupune o analiză detaliată a gravității infracțiunii comise și a pericolului social concret pe care acesta îl prezintă, integrându-se astfel în aprecierile generale formulate de legiuitor.

În final, administrația penitenciară, colaborând cu autoritățile judiciare atunci când este necesar, are datoria de a adapta regimul de detenție la particularitățile individuale ale condamnatului. Aceasta poate interveni pentru a modifica în mod favorabil decizia judecătorului, suspendând executarea pedepsei în situațiile în care, având în vedere progresele în procesul de reabilitare al condamnatului, continuarea detenției nu mai este justificată din punct de vedere social și legal. Această triadă

¹ Hotărârea Plenului CSJ, p. 1.

instituțională reflectă un sistem complex și interdependent, menit să asigure o aplicare echitabilă și proporțională a justiției penale².

În cadrul doctrinei penale, se impune o distincție fundamentală între diversele etape ale procesului de individualizare a pedepselor, aceasta desfășurându-se pe parcursul a trei faze distincte: elaborarea legislativă a normelor penale, aplicarea judiciară a sancțiunilor și, în final, executarea efectivă a acestora. Fiecare dintre aceste etape este asociată cu un tip specific de individualizare a pedepselor, recunoscut în literatura de specialitate sub următoarele denumiri:

- 1) individualizarea legală;
- 2) individualizarea judiciară (sau judecătorească);
- 3) individualizarea administrativă³.

Individualizarea legală a pedepselor se realizează de către legiuitor în momentul conceperii normelor penale, prin stabilirea tipurilor de sancțiuni aplicabile, precum și a limitelor acestora, având în vedere posibilitatea de modificare în funcție de circumstanțele agravante sau atenuante care pot influența gravitatea pedepsei. În mod concret, această formă de individualizare se concretizează în următoarele aspecte:

1) Definirea unui cadru general pentru sancțiuni, inclusiv natura și limitele specifice ale fiecărei categorii de pedeapsă, astfel încât să se alinieze la principiile fundamentale ce guvernează aplicarea dreptului penal;

2) Stabilirea pedepsei corespunzătoare fiecărei infracțiuni, având în vedere gradul prejudiciului asociat acesteia, evaluat prin prisma importanței valorii sociale protejate și a vătămării suferite de aceasta;

3) Reglementarea cadrelor și a mecanismelor legale prin care se vor desfășura celelalte forme de individualizare, atât judiciară cât și administrativă.

Această structură complexă asigură o abordare nu doar sistematică, ci și nuanțată, având ca scop final eficientizarea răspunderii penale și adaptarea sancțiunilor la particularitățile fiecărui caz în parte.

Individualizarea judiciară a pedepsei, un proces esențial în cadrul sistemului de justiție penală, este efectuată de către instanța de judecată și se concretizează prin aplicarea unei sancțiuni specifice infractorului, în funcție de particularitățile faptei comise. Aceasta implică o analiză detaliată a gradului de prejudiciabilitate al infracțiunii, a pericolozității individului care a săvârșit-o, precum și a circumstanțelor atenuante sau agravante ce pot influența severitatea pedepsei. Astfel, individualizarea judiciară se desfășoară în cadrul limitelor stabilite prin individualizarea legală, având însă o dimensiune mai complexă; în timp ce individualizarea legală urmărește exclusiv prevenirea generală a criminalității, individualizarea judiciară îmbină această funcție cu prevenirea specială, având ca scop atât constrângerea, cât și reeducarea infractorului prin intermediul pedepsei aplicate.

² Șt. Daneș, V. Papadopol, op. cit., p. 79.

³ S. Cernomoret, A. Nastas, *Individualizarea pedepsei și interesele victimei*, p. 3.

Pe de altă parte, conceptul de individualizare administrativă se referă la procesul realizat de organele administrative în etapa de executare a pedepsei cu închisoarea. Această formă de individualizare se desfășoară în limitele stabilite de individualizarea legală și judiciară, având în vedere gravitatea sancțiunii impuse, starea de recidivă a condamnatului, precum și comportamentul acestuia în timpul detenției. Este important de menționat că individualizarea administrativă nu se limitează exclusiv la regimul de executare al pedepsei; ea include și aspecte legate de durata efectivă a executării acesteia, care poate fi ajustată la propunerea organelor administrative prin intermediul măsurilor precum grațierea sau eliberarea condiționată⁴.

În acest context, individualizarea administrativă este reglementată de cadrul legislativ specific, inclusiv Codul penal al Republicii Moldova și Codul de executare al Republicii Moldova, adoptat pe 24 decembrie 2004, care stabilesc normele și procedurile necesare pentru asigurarea unei executări echitabile și eficiente a pedepselor.

„Executarea hotărârilor cu caracter penal se efectuează în baza principiilor legalității, democrației, umanismului, respectării drepturilor, libertăților și demnității umane, egalității condamnaților în fața legii, diferențierii, individualizării și planificării executării pedepselor penale, aplicării raționale a mijloacelor de corijare a condamnaților și stimulării comportamentului respectuos față de lege”⁵.

Prin mijloacele de individualizare, legea acordă judecătorilor diverse opțiuni pentru a determina tipul, durata și modalitatea de executare a pedepsei, personalizându-le pentru fiecare caz concret. Aceste mijloace oferă o marjă de apreciere judecătorilor. Judecătorii pot alege între pedepse alternative prevăzute de lege, pot fixa cuantumul pedepsei principale în intervalul minim-maxim stabilit, reduce pedeapsa sub minimul legal în prezența circumstanțelor atenuante și aplica pedepse complementare alături de pedeapsa principală, în conformitate cu dispozițiile legale. De asemenea, au o gamă largă de opțiuni în ceea ce privește modalitatea de executare a pedepselor, inclusiv suspendarea condiționată a executării, executarea pedepsei într-o închisoare militară pentru militari condamnați etc.

Cu toate acestea, alegerea mijloacelor de individualizare nu este arbitrară. Judecătorii sunt obligați să se ghideze după criterii specifice stabilite de lege. Aceste criterii de individualizare a pedepselor sunt categorii de informații pe care instanța trebuie să le ia în considerare în procesul de individualizare judiciară. Individualizarea pedepsei este un proces intern, personalizat pentru judecător, dar nu este subiectiv sau arbitrar. Dimpotrivă, trebuie să fie rezultatul unei examinări obiective a tuturor probelor, analizate în conformitate cu reguli și criterii stabilite cu precizie. Aceste criterii cuprind:

⁴ S. Botnaru, A. Șavga, M. Grama, *Drept penal. Partea generală*, p. 454.

⁵ Codul de executare al Republicii Moldova, art. 167.

1. Limitele de pedeapsă din Partea generală a Codului penal

Codul penal stabilește limitele de pedeapsă în partea sa generală. Aceste limite sunt specifice pentru fiecare infracțiune și reprezintă intervalul minim-maxim în care instanța poate stabili pedeapsa. Limitele de pedeapsă reflectă gravitatea infracțiunii concrete.

2. Dispozițiile din Partea generală a Codului penal

Pe lângă limitele de pedeapsă, Partea generală a Codului penal conține și alte dispoziții relevante pentru individualizarea pedepsei. Aceste dispoziții includ: regulile privind aplicarea legii penale în timp și spațiu, scopul pedepsei, sistemul de pedepse și caracteristicile fiecărui tip de pedeapsă și condițiile răspunderii penale. Aceste dispoziții legale ghidează instanțele în procesul de individualizare a pedepselor, asigurând o aplicare consecventă și echitabilă a legii penale.

3. Gravitatea infracțiunii

Gravitatea infracțiunii săvârșite este determinată de instanța de judecată, având în vedere caracterul și gradul prejudiciabil. Aceste două componente, caracterul prejudiciabil, ce reprezintă un semn calitativ, și gradul prejudiciabil, care reflectă o dimensiune cantitativă, sunt esențiale în procesul de individualizare a pedepsei. Astfel, caracterul prejudiciabil al infracțiunii se stabilește în funcție de obiectul de atentare și de importanța socială a acestuia. Spre exemplu, infracțiuni de genul omorului se deosebesc de furt, având în vedere că prima categorie vizează viața unei persoane, iar cea de-a doua se referă la proprietate, ceea ce determină un accent pe dimensiunea calitativă a prejudiciului. Pe de altă parte, gradul prejudiciabil este corelat cu amploarea daunei cauzate, natura acesteia, forma vinovăției, dar și metoda prin care infracțiunea a fost comisă. De exemplu, un jaf însoțit de violență va avea un grad de prejudiciabilitate superior comparativ cu un jaf fără aplicarea violenței. Aceste elemente sunt interconectate, caracterul infracțiunii influențând în mod direct evaluarea gradului prejudiciabil.

4. Motivul infracțiunii

În ceea ce privește motivul infracțiunii, acesta se prezintă ca fiind impulsul intern ce conduce la comiterea faptei. Motivul este esențial pentru a aprecia normalitatea psihică a făptuitorului; astfel, o infracțiune comisă fără motivație poate indica anormalitate psihică și va necesita o cercetare mai detaliată a responsabilității. Motivul, prin complexitatea sa, joacă un rol crucial în stabilirea gradului de pericolozitate al infractorului și în adaptarea condamnării.

Astfel, analizele asupra motivului comportamental și asupra circumstanțelor specifice fiecărei infracțiuni sunt fundamentale pentru evaluarea adecvată a gravității și a stricteții pedepsei, oferind instanțelor o bază solidă pentru judecarea cazului și luarea unei decizii corecte.

5. Persoana celui vinovat.

Persoana celui vinovat joacă un rol crucial în procesul de individualizare a pedepselor. Este esențial ca pedeapsa impusă să fie adaptată nu doar la fapta comisă, ci și la caracteristicile individuale ale infractorului. Realitatea contemporană demonstrează că aceeași pedeapsă poate produce efecte educative diferite în funcție de fiecare individ. În timp ce unii pot experimenta transformări profunde ale conștiinței și comportamentului, alții pot resimți doar un efect temporar, generat de teama de repercusiuni. Există, de asemenea, unii infractori pentru care pedeapsa nu are niciun impact semnificativ, ceea ce evidențiază importanța considerării gradului de pericolozitate și a capacității de reeducare a fiecărei persoane.

O abordare holistică a personalității vinovatului necesită o analiză detaliată a factorilor psihofizici, incluzând dezvoltarea acestuia, condițiile de viață, mediul social și familial, precum și comportamentul său anterior și ulterior infracțiunii. Investigația din partea instanței ar trebui să fie minuțioasă, având în vedere datele relevante pentru a fundamenta o decizie justă asupra pedepsei aplicate.

6. Circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea.

În plus, circumstanțele cauzei care pot atenua sau agrava răspunderea penală sunt deosebit de relevante. Reglementările din art. 76 și 77 din Codul Penal al Republicii Moldova subliniază condiții ce pot influența gradul prejudiciabil al infracțiunii și pericolozitatea infractorului. Aceste circumstanțe pot include stări anterioare, concomitente sau ulterioare comiterii faptei, care sunt fie implicite, fie expres reglementate de legea penală. Astfel, instanța trebuie să țină cont de toate elementele contextuale care ar putea justifica o reducere sau o întărire a responsabilității penale.

În ceea ce privește influența pedepsei asupra corectării și reeducării vinovatului, instanța este obligată să stabilească o pedeapsă echitabilă, care nu doar să impună un răspuns la comportamentul infractorului, ci să contribuie semnificativ la procesul său de corectare și reintegrare în societate. Pedeapsa aplicată trebuie să îndeplinească funcția de descurajare a recidivei și să faciliteze dezvoltarea abilităților necesare pentru conformarea la normele legale. Așadar, dacă o pedeapsă mai ușoară este capabilă să îndeplinească aceste obiective, aplicarea unei sancțiuni mai severe nu este justificată din punct de vedere rațional.

7. Influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului

Influența pedepsei asupra corectării și reeducării vinovatului este un aspect esențial al sistemului de justiție penală. Instanța de judecată are responsabilitatea de a stabili o pedeapsă echitabilă, care nu doar să reflecte gravitatea faptei, ci și să contribuie la scopul fundamental al pedepsei – acela de a corecta și reeduca vinovatul. Pedeapsa aplicată trebuie să îndeplinească funcții corecte și preventive, având în vedere particularitățile personale ale condamnatului.

Scopul corectării și reeducării presupune că pedeapsa, fie că este vorba despre categoria acesteia sau de termen, să aibă un impact pozitiv asupra comportamentului viitor al vinovatului. Aceasta ar trebui să încurajeze reintegrarea sa în societate, dezvoltându-i abilități și atitudini care să promoveze respectul față de lege și ordinea de drept. Se subliniază că, dacă o pedeapsă mai blândă poate atinge acest obiectiv, se va considera că aplicarea unei pedepse mai severe nu este rațională și, prin urmare, nu trebuie utilizată.

8. Condițiile de viață ale familiei celui vinovat

Când se evaluează pedeapsa, un factor crucial este condiția de viață a familiei vinovatului. Această dimensiune poate avea atât o influență pozitivă, cât și negativă. De exemplu, un făptuitor care este unica persoană aptă de muncă în familie, având în îngrijire copii minori sau persoane cu dizabilități, poate beneficia de o considerare specială în stabilirea pedepsei, în timp ce comportamentele simptomatice negative, cum ar fi abuzul de alcool sau violența domestică, vor necesita o evaluare mai severă. Astfel, instanța trebuie să ia în considerare contextul familial al vinovatului, care poate influența semnificativ decizia privind pedeapsa aplicată. Criteriile generale de individualizare a pedepsei sunt esențiale și trebuie aplicate uniform, atât la stabilirea pedepselor principale, cât și a celor complementare. Această abordare asigură o judecată echitabilă și rațională, cu respect față de fiecare detaliu specific al cazului. Ele au un caracter obligatoriu, necesitând analiza tuturor criteriilor relevante, nu doar selectarea unora dintre ele. Un tratament just al fiecărui caz va contribui nu doar la respectarea drepturilor individului, ci și la menținerea siguranței și ordinii în societate.⁶

În procesul de individualizare a pedepsei, în special în cadrul individualizării judiciare, circumstanțele atenuante și agravante joacă un rol semnificativ. Aceste circumstanțe reprezintă stări, împrejurări sau calități care pot fi legate de natura infracțiunii sau de caracteristicile infractorului, având influență asupra evaluării gravității faptei și asupra pericolozității acestuia.

Circumstanțele sunt clasificate în două mari categorii: atenuante și agravante, în funcție de impactul lor asupra gradului de pericol social generat de infracțiune. Este important de menționat că clasificarea circumstanțelor variază în funcție de criteriile stabilite prin legea penală. Circumstanțele legale, prevăzute expres în legislație, sunt obligatorii pentru instanță. Acestea sunt împărțite în circumstanțe legale atenuante, reglementate la art. 76 din Codul Penal al Republicii Moldova, *„La stabilirea pedepsei, instanța de judecată nu consideră drept atenuantă circumstanța care este prevăzută de lege ca element constitutiv al infracțiunii”*, și circumstanțe legale agravante, menționate la art. 77, *„(2) Dacă circumstanțele menționate la alin.(1) sunt prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea specială a prezentului cod în calitate de semne ale acestor*

⁶ Ghid cu privire la aplicarea pedepsei, p. 12.

*componențe de infracțiuni, ele nu pot fi concomitent considerate drept circumstanțe agravante*⁷. Ele pot fi, la rândul lor, generale, aplicându-se în cazul oricărei infracțiuni din Partea specială a Codului penal, sau speciale, aplicabile doar în situații precizate în normele de incriminare respective. În cazul în care o situație de fapt se încadrează simultan în ambele tipuri de circumstanțe, se va considera circumstanța specială. Circumstanțele judiciare, pe de altă parte, nu sunt stipulate de lege și sunt supuse aprecierii judecătorului, instanța având libertatea de a le considera sau nu în cadrul procesului de individualizare a pedepsei. Aceste circumstanțe se pot recunoaște și aplica în mod facultativ, oferind judecătorilor o flexibilitate în deciziile de condamnare.

Din punct de vedere al obiectului pe care îl caracterizează, circumstanțele se împart în personale (sau subiective), legate de infractor și capacitatea sa, și reale (sau obiective), care se referă la fapta comisă și impactul său asupra societății. În plus, circumstanțele pot fi clasificate în funcție de cunoștințele infractorului despre ele, ceea ce duce la distincția între circumstanțe cunoscute și necunoscute acestuia. De asemenea, în literatura de specialitate, circumstanțele pot fi analizate în raport cu momentul în care acestea se situează în timp față de comiterea infracțiunii, având astfel o clasificare în circumstanțe anterioare, concomitente sau subsecvente. Această clasificare subliniază complexitatea procesului de evaluare a pedepselor, în care instanța are datoria de a lua în considerare toate aceste elemente pentru a asigura o justiție adecvată și echitabilă.

Criteriile generale de individualizare a pedepsei constituie un fundament esențial pentru derularea procesului judiciar, stabilind reguli clare prin care instanța de judecată trebuie să acționeze la aplicarea pedepselor. Aceste reguli stipulează că pedeapsa trebuie să fie impusă în limitele sancțiunii fixate în Partea specială a Codului Penal, având la bază fapta incriminată. Totuși, această regulă are o excepție importantă, care permite instanțelor să impună o pedeapsă mai blândă decât cea prevăzută de lege. Această excepție este benefică mai ales în situațiile în care chiar și minimul pedepsei stabilite prin lege se dovedește a fi excesiv de sever, având în vedere circumstanțele specifice ale cazului concret. Articolul 79 din Codul Penal al Republicii Moldova reglementează în mod expres această posibilitate, oferind instanțelor flexibilitatea necesară pentru a adapta pedeapsa la condițiile particulare ale infracțiunii și ale persoanei infractorului. Această abordare subliniază importanța unei justiții nu doar punitive, ci și corective, având scopul de a favoriza reabilitarea și reintegrarea infractorului în societate, în loc de a impune sancțiuni rigide care nu iau în considerare contextul individual al fiecărui caz. Astfel, legislația penală a Republicii Moldova oferă cadrul necesar prin care instanțele pot acționa cu discernământ, realizând un echilibru între necesitatea de a sancționa comportamentele infracționale și dorința de a promova o reeducare eficientă a vinovaților.

⁷ Codul penal al Republicii Moldova.

Potrivit prevederilor alin. (1) al acestui articol, *„ținând cont de circumstanțele excepționale ale cauzei legate de scopul și de motivele faptei, de rolul vinovatului în săvârșirea infracțiunii, de comportarea lui în timpul și după consumarea infracțiunii, de alte circumstanțe care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, precum și de contribuția activă a participantului la o infracțiune săvârșită în grup la descoperirea acesteia, instanța de judecată poate aplica o pedeapsă sub limita minimă, prevăzută de legea penală pentru infracțiunea respectivă, sau una mai blândă, de altă categorie, ori poate să nu aplice pedeapsa complementară obligatorie”*.

În contextul circumstanțelor agravante și atenuante, individualizarea pedepsei minorului devine o necesitate imperativă, având în vedere particularitățile dezvoltării acestuia și influența factorilor socio-emoționali asupra comportamentului său infracțional. La individualizarea pedepsei în cazul minorilor, instanța trebuie să ia în considerare nevoile speciale și variate ale acestora, precum și diversitatea măsurilor prevăzute de lege pentru aplicarea pedepsei, având în vedere că o astfel de abordare este în concordanță cu principiile stabilite în Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite pentru minori, cunoscute sub denumirea de Regulile de la Beijing. Punctul 17 din Ansamblul de reguli minime reglementează principiile directe care guvernează judecata și luarea hotărârii.

Astfel, instanțele la adoptarea hotărârii în privința minorilor trebuie să se inspire din următoarele principii:

a) *hotărârea trebuie să fie întotdeauna proporțională, nu numai cu împrejurările și gravitatea delictului, ci și cu circumstanțele și nevoile delinquentului ca și cu cele ale societății;*

b) *nu vor fi aduse restricții libertății personale a minorului – și acestea limitate la un minim necesar - decât după examinarea minuțioasă a cauzei;*

c) *privarea de libertate va fi impusă minorului numai dacă acesta este considerat vinovat de un delict săvârșit prin promovarea de daune împotriva altei persoane sau pentru recidivă, dacă nu există altă soluție convenabilă;*

d) *bunăstarea minorului trebuie să constituie criteriul hotărâtor în examinarea cauzei lui⁸.*

CONCLUZII

Individualizarea pedepsei pentru minori este o necesitate imperativă, care reflectă nu doar responsabilitatea socială, ci și angajamentul față de colegii în reabilitarea tinerilor delinvenți. Prin aplicarea acestor principii și criterii, instanțele judecătorești contribuie la o justiție mai echitabilă și mai eficientă, care să răspundă nevoilor specifice ale minorilor implicați în acte infracționale.

⁸ ONU Ansamblul regulilor minime, p.12.

Această abordare nu doar că respectă drepturile minorilor, dar promovează și reintegrarea lor în societate. Individualizarea pedepsei este un principiu fundamental în dreptul penal, esențial pentru aplicarea echitabilă și proporțională a justiției. Aceasta implică un proces complex care se desfășoară în trei etape distincte: individualizarea legală, individualizarea judiciară și individualizarea administrativă. Fiecare etapă are roluri specifice, contribuind la adaptarea sancțiunilor la particularitățile fiecărui caz. Individualizarea legală este realizată de legiuitor, care stabilește cadrul normativ și limitele de pedeapsă pentru diferite infracțiuni, având în vedere gradul de pericol social. Individualizarea judiciară, efectuată de instanțe, implică evaluarea concretă a circumstanțelor fiecărei infracțiuni și a profilului infractorului, integrând criterii precum gravitatea faptei și motivele acesteia. În final, individualizarea administrativă se ocupă cu adaptarea regimului de detenție și a condițiilor de executare a pedepsei, având în vedere comportamentul condamnatului și progresele în reabilitare.

Acest sistem interdependent asigură o justiție penală care nu doar sancționează, ci și corectează, având ca scop reintegrarea infractorului în societate. Judecătorii dispun de o marjă de apreciere în stabilirea pedepselor, dar trebuie să se ghideze după criterii legale clare, asigurând astfel o aplicare uniformă și rațională a legii. Astfel, individualizarea pedepsei este esențială pentru menținerea echilibrului între responsabilitatea penală și drepturile individuale, contribuind la o societate mai sigură și mai justă.

Bibliografie:

- 1) Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443 din 24-12-2004
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122067&lang=ro (accesat la 11.12.2024);
- 2) Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18-04-2002
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121991&lang=ro (accesat la 12.01.2024);
- 3) Daneș Șt., Papadopol V. *Individualizarea judiciară a pedepselor*, București, 1985, ISBN: 973-86393-0-1 (accesat la 09.12.2024);
- 4) *Ghid cu privire la aplicarea pedepsei*, Chișinău, 2014
<https://crjm.org/wp-content/uploads/2015/01/Ghid-cu-privire-la-aplicarea-pedepsei.pdf>;
- 5) Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale*,
https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=127 (accesat la 09.12.2024);

6) Rezoluția adoptată de Adunarea Generală la 17 decembrie 2015 *Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților*,

https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/07/ansamblu_reguli_mnp.pdf (accesat la 15.12.2024);

7) S. Botnaru, A. Șavga, M. Grama *Drept penal. Partea generală*, Chișinău, 2016, ISBN: 978-9975-53-612-7 (accesat la 11.02.2024);

8) S. Cernomoreț, A. Nastas *Individualizarea pedepsei și interesele victimei* https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-190-197_0.pdf (accesat la 09.11.2024).

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

• ABSTRACT

In March 2025, several normative acts were published in the Official Journal, among which we mention: Measures for the proper organization and conduct of the elections for the President of Romania in 2025 (GD no. 10/2025), Order of the Minister of Education and Research (OMEC) no. 3463/2025 on the structure of the school year 2025-2026, GEO no. 16/2025 on the establishment of some measures at the level of the central public administration, Order of the Deputy Prime Minister, Minister of Finance, and of the Minister of Culture (OMF/OMC) no. 2680/361/2024 on the establishment of the indexed amount to be granted in the form of cultural vouchers for the first semester of 2025.

Moreover, in March, several normative acts were amended, among which: Criminal Code, Fiscal Code, Forestry Code, GEO no. 59/2000 on the Status of Forestry Personnel, approved with amendments and additions by Law no. 427/2001, GEO no. 103/2024 on the reorganization of some public institutions in the field of environment, water and forests, and for amending and supplementing some normative acts; GEO no. 34/2013 on the organization, administration and exploitation of permanent pastures and for amending and supplementing the Land Law no. 18/1991, Law no. 119/1996 on civil status documents, GEO no. 97/2005 on the registration, domicile, residence and identity documents of Romanian citizens.

Last but not least, the Official Gazette of May also published the ECHR judgment of 23 April 2024 in Cases Z. and F. v. Romania

COD PENAL – MODIFICĂRI (LEGEA NR. 19/2025)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificador	Sumar
Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. 510 din 24 iulie 2009, cu modif. și compl. ult.)	Legea nr. 19/2025 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 230 din 14 martie 2025)	– modifică: art. 285 alin. (4). – introduce: art. 285 alin. (3 [^] 1).

În M. Of. nr. 230 din data de 14 martie 2025 s-a publicat **Legea nr. 19/2025 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal.**

Vă prezentăm, în continuare, modificările aduse actului normativ.

Art. 285 alin. (3¹)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 285, după alineatul (3) se introduce un nou alineat, alin. (3¹)**, cu următorul cuprins:

„(3¹) Se consideră evadare și fapta persoanei condamnate la pedeapsa detențiunii pe viață sau la pedeapsa închisorii de a nu se prezenta la organul de poliție în vederea punerii în executare a mandatului de executare a pedepsei în termen de 7 zile de la data la care a rămas definitivă hotărârea prin care s-a dispus executarea pedepsei”.

Art. 285 alin. (4)

Vechea reglementare

„(4) *Pedeapsa aplicată pentru infracțiunea de evadare se adaugă la restul rămas neexecutat din pedeapsă la data evadării*”.

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 285, alineatul (4) se modifică** și va avea următorul cuprins:

„(4) În situațiile prevăzute la alin. (1), (2), alin. (3) lit. a) și b) și alin. (3¹), pedeapsa aplicată pentru infracțiunea de evadare se adaugă la pedeapsa rămasă neexecutată la data evadării”.

Alte reglementări

Art. II

În cazul hotărârilor care au rămas definitive anterior intrării în vigoare a prezentei legi, termenul de 7 zile prevăzut la art. 285 alin. (31) din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare, curge de la data intrării în vigoare a prezentei legi.

Art. III

Structurile Ministerului Afacerilor Interne care pun în executare ordinul de dare în urmărire potrivit art. 522 alin. (1) din Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, cu modificările și completările ulterioare, la expirarea termenelor prevăzute de art. 285 alin. (3¹) din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare, și de art. II din prezenta lege, sesizează organele de urmărire penală competente să efectueze urmărirea penală cu privire la infracțiunea prevăzută de art. 285 alin. (3¹) din Legea nr. 286/2009, cu modificările și completările ulterioare.

COD FISCAL – MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 11/2025)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 227/2015-privind Codul fiscal (M. Of. 688 din 10 septembrie 2015, cu modif. și compl. ult.)	O.U.G. nr. 11/2025 pentru modificarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. nr. 225 din 13 martie 2025)	- modifică: art. 101. - abrogă: art. 101¹.

În M. Of. nr. 225 din data de 13 martie 2025 s-a publicat **O.U.G. nr. 11/2025 pentru modificarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal.**

Vă prezentăm, în continuare, modificările aduse actului normativ.

Art. 101

Vechea reglementare

„Art. 101 – Calculul impozitului pe venitul din pensii și termenul de plată

(1) Orice plătitor de venituri din pensii are obligația de a calcula lunar impozitul, potrivit prevederilor prezentului articol, la data efectuării plății pensiei, de a-l reține și de a-l plăti la bugetul de stat până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei pentru care se face plata pensiei. Impozitul reținut este impozit final.

(2) Impozitul lunar se determină de fiecare plătitor de venit din pensii, astfel:

a) pentru venitul lunar din pensii determinat ca urmare a aplicării principiului contributivității, indiferent de nivelul acestuia, din care se deduce plafonul de venit neimpozabil lunar de 2.000 de lei, se aplică o cotă de impunere de 10%;

b) pentru venitul lunar din pensii care are atât componentă contributivă, cât și componentă necontributivă, din care se deduce plafonul de venit neimpozabil lunar de 2.000 de lei, pentru partea contributivă se aplică dispozițiile lit. a), respectiv o cotă de impunere de 10%, iar pentru partea necontributivă se aplică progresiv următoarele cote de impunere:

(i) 10%, pentru partea mai mică decât nivelul câștigului salarial mediu net sau egală cu acesta;

(ii) 15%, pentru partea cuprinsă între nivelul câștigului salarial mediu net și nivelul câștigului salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat sau egală cu acesta;

(iii) 20%, pentru partea ce depășește nivelul câștigului salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat;

c) pentru venitul lunar din pensii care are doar componentă necontributivă, din care se deduce plafonul de venit neimpozabil lunar de 2.000 de lei, se aplică progresiv următoarele cote de impunere:

(i) 10%, pentru partea mai mică decât nivelul câștigului salarial mediu net sau egală cu acesta;

(ii) 15%, pentru partea cuprinsă între nivelul câștigului salarial mediu net și nivelul câștigului salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat sau egală cu acesta;

(iii) 20%, pentru partea ce depășește nivelul câștigului salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat.

(3) Determinarea câștigului salarial mediu net prevăzut în prezentul articol se stabilește prin deducerea din câștigul salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat a contribuțiilor sociale obligatorii prevăzute la art. 2 alin. (2) lit. a) și b) și a impozitului pe venit.

(4) În cazul unei pensii care nu este plătită lunar, impozitul ce trebuie reținut se stabilește prin împărțirea pensiei plătite la fiecare din lunile cărora le este aferentă pensia.

(5) Drepturile de pensie restante se defalcă pe lunile la care se referă, în vederea calculării impozitului datorat, reținerii și plății acestuia, în conformitate cu reglementările legale în vigoare la data plății.

(6) Veniturile din pensiile de urmaș vor fi individualizate în funcție de numărul acestora, iar impozitarea se va face în raport cu drepturile cuvenite fiecărui urmaș, conform prevederilor alin. (2).

(7) În cazul veniturilor din pensii și/sau al diferențelor de venituri din pensii stabilite pentru perioade anterioare, conform legii, impozitul se calculează asupra venitului impozabil lunar, prin aplicarea prevederilor alin. (2), se reține la data efectuării plății, în conformitate cu reglementările legale în vigoare la data plății, și se plătește până la data de 25 a lunii următoare celei în care s-au plătit. Diferențele de venituri din pensii, primite de la același plătitor și stabilite pentru perioadele anterioare, se impozitează separat față de drepturile de pensie ale lunii curente.

(8) În cazul veniturilor din pensii și/sau al diferențelor de venituri din pensii, precum și al sumelor reprezentând actualizarea acestora cu indicii de inflație, stabilite în baza hotărârilor judecătorești rămase definitive și irevocabile/hotărârilor judecătorești definitive și executorii, impozitul se calculează separat față de impozitul aferent drepturilor lunii curente, prin aplicarea prevederilor alin. (2), impozitul reținut fiind impozit final. Impozitul se reține la data efectuării plății, în conformitate cu reglementările legale în vigoare la data plății veniturilor respective. Impozitul astfel reținut se plătește până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care s-au plătit veniturile”.

Noua reglementare

„Art. 101: Calculul impozitului pe venitul din pensii și termenul de plată

(1) Orice plătitor de venituri din pensii are obligația de a calcula lunar impozitul, potrivit prevederilor prezentului articol, la data efectuării plății pensiei, de a-l reține și de a-l plăti la bugetul de stat până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei pentru care se face plata pensiei. Impozitul reținut este impozit final.

(2) Impozitul se calculează prin aplicarea cotei de impunere de 10% asupra venitului impozabil lunar din pensii determinat potrivit art. 100.

(3) În cazul unei pensii care nu este plătită lunar, impozitul ce trebuie reținut se stabilește prin împărțirea pensiei plătite la fiecare dintre lunile cărora le este aferentă pensia.

(4) Drepturile de pensie restante ca urmare a acordării/revizuirii/recalculării/actualizării pensiei se defalcă pe lunile la care se referă, în vederea calculării/recalcularii, după caz, a impozitului datorat, reținerii și plății acestuia, în conformitate cu reglementările legale în vigoare în luna pentru care se acordă drepturile. Impozitul se reține la data efectuării plății și se plătește până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care s-au plătit veniturile. Diferențele de venituri din pensii, primite de la același plătitor și stabilite pentru perioadele anterioare, se impozitează separat față de drepturile de pensie ale lunii curente.

(5) Veniturile din pensiile de urmaș se individualizează în funcție de numărul acestora, iar impozitarea se face în raport cu drepturile cuvenite fiecărui urmaș.

(6) În cazul veniturilor din pensii și/sau al diferențelor de venituri din pensii, dobânzilor acordate în legătură cu acestea, precum și al sumelor reprezentând actualizarea acestora cu indicii de inflație, stabilite în baza hotărârilor judecătorești rămase definitive și irevocabile/hotărârilor judecătorești definitive și executorii, impozitul se calculează separat față de impozitul aferent drepturilor lunii curente, prin aplicarea prevederilor alin. (2), impozitul reținut fiind impozit final. Impozitul se reține la data efectuării plății, în conformitate cu reglementările legale în vigoare la data plății veniturilor respective. Impozitul astfel reținut se plătește până la data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care s-au plătit veniturile”.

COD SILVIC ȘI ALTE ACTE NORMATIVE - MODIFICĂRI
(O.U.G. NR. 14/2025)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
O.U.G. nr. 59/2000 privind Statutul personalului silvic, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 427/2001 (M. Of. 238 din 30 mai 2000, cu modif. și compl. ult.) O.U.G. nr. 103/2024 privind reorganizarea unor instituții publice din domeniul mediului, apelor și pădurilor, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. 870 din 29 august 2024, cu modif. ult.) Legea nr. 331/2024 privind Codul silvic (M. Of. 9 ianuarie 2025, cu modif. ult.)	O.U.G. nr. 14/2025 privind modificarea și completarea unor acte normative în domeniul silviculturii și protecției mediului (M. Of. nr. 231 din 14 martie 2025)	O.U.G. nr. 59/2000: - <i>modifică</i>: art. 33 alin. (1). - <i>introduce</i>: art. 25^{^1}. - <i>abrogă</i>: art. 46 alin. (4). O.U.G. nr. 103/2024: - <i>modifică</i>: art. 2 alin. (8). Cod silvic: - <i>introduce</i>: art. 63 alin. (5^{^1}). - <i>modifică</i>: art. 90 alin. (1).

În M. Of. nr. 231 din data de 14 martie 2025 s-a publicat **O.U.G. nr. 14/2025 privind modificarea și completarea unor acte normative în domeniul silviculturii și protecției mediului.**

Vă prezentăm, în continuare, modificările aduse actului normativ.

O.U.G. nr. 59/2000**Art. 25^{^1}****Noua reglementare**

Potrivit noii reglementări, după **articolul 25 se introduce un nou articol, art. 25^{^1}**, cu următorul cuprins:

„Art. 25^{^1}

(1) Prin excepție de la art. 25, personalul silvic, angajat al Regiei Autonome «Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat», care nu deține locuință personală în localitatea în care își desfășoară activitatea, beneficiază de canton, cu destinația de locuință de serviciu, cu titlu gratuit. În cazul în care acest lucru nu este posibil, personalul silvic din cadrul Regiei Autonome «Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat» beneficiază de acoperirea totală a costului de transport la și de la locul de muncă, respectiv a biletelor sau a abonamentelor de transport în comun sau de transport cu mașinile regiei, acolo unde nu există transport în comun.

(2) Contractul de comodat pentru canton se încheie în formă autentică, devenind anexă la contractul individual de muncă”.

Art. 33 alin. (1)**Vechea reglementare**

„Articolul 33

(1) Personalul silvic prevăzut la art. 4 alin. (1) are dreptul să primească, anual, gratuit, un volum de 6 mc lemn fasonat de foc. Contravaloarea lemnului, la nivelul ultimului preț al lemnului fasonat de foc, stabilit de Institutul Național de Statistică, se suportă de angajator și se prevede în bugetul de venituri și cheltuieli”.

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 33, alineatul (1) se modifică** și va avea următorul cuprins:

„Art. 33

(1) Personalul silvic prevăzut la art. 4 alin. (1) are dreptul să primească, anual, gratuit, un volum de 6 mc lemn fasonat de foc dacă venitul lunar net din salariul aferent lunii anterioare acordării acestuia este mai mic decât salariul mediu brut pe economie. Contravaloarea lemnului fasonat de foc se stabilește folosind media valorilor lemnului de foc din Lista prețurilor de referință, pe specii și sortimente stabilite anual, pentru materialele lemnoase care nu se găsesc sau care nu pot fi identificate, stabilită de autoritatea publică centrală pentru silvicultură, în baza art. 152 alin. (6) din Legea nr. 331/2024 privind Codul silvic, cu modificările ulterioare, se suportă de angajator și se prevede în bugetul de venituri și cheltuieli”.

Cod silvic**Art. 63 alin. (5¹)****Noua reglementare**

Potrivit noii reglementări, la **articolul 63, după alineatul (5) se introduce un nou alineat, alin. (5¹)**, cu următorul cuprins:

„(5¹) Amenajamentele silvice pentru care conferința I de amenajare a pădurilor a fost organizată anterior datei de 31 decembrie 2024 se aprobă pentru o perioadă de 10 ani, cu excepția celor întocmite pentru pădurile de plop și salcie, care se elaborează pentru o perioadă de 5 ani”.

HOTĂRÂREA CEDO DIN 23 APRILIE 2024 ÎN CAUZA Z. ȘI F. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

Hotărârea CEDO din 23 aprilie 2024 în Cauza Z. și F. împotriva României (Cererea nr. 42.917/16)

În M. Of. nr. 204 din data de 10 martie 2025 s-a publicat **Hotărârea CEDO din 23 aprilie 2024 în Cauza Z. și F. împotriva României (Cererea nr. 42.917/16)**.

1. Reclamanții au susținut că drepturile protejate de art. 3, art. 6 § 1, art. 8 și art. 14 din Convenție și de art. 1 din Protocolul nr. 12 la Convenție le-au fost încălcate prin achitarea a doi ofițeri de armată anterior condamnați pentru infracțiuni legate de Holocaust, în cadrul unor procese care nu au fost dezvăluite nici lor, în calitate de victime ale Holocaustului, nici publicului.

2. Reclamanții s-au născut în 1927 și, respectiv, 1929 și locuiesc în București. Au fost reprezentați de doamna G. Iorgulescu, directorul executiv al Centrului de Resurse Juridice („CRJ”), organizație neguvernamentală română din București.

3. Guvernul a fost reprezentat de agentul guvernamental, cel mai recent doamna S.M. Teodoroiu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

4. Faptele cauzei se pot rezuma după cum urmează.

I. Contextul istoric și judecarea în Romania a crimelor de război după Cel de-Al Doilea Război Mondial

5. În septembrie 1940, prim-ministrul României Ion Antonescu a încheiat o alianță cu mișcarea politică românească de extremă dreaptă cu agendă antisemită incluzând adoptarea unei legislații antisemite care a dus, inter alia, la exproprierea bunurilor ce aparțineau românilor de origine etnică evreiască și la strămutarea internă a populației evreiești. La 22 iunie 1941, prin decizia prim-ministrului Antonescu, România a intrat în Al Doilea Război Mondial de partea Germaniei, pentru a-și elibera teritoriile ocupate de Uniunea Sovietică în iunie 1940 ca urmare a Pactului Molotov-Ribbentrop încheiat în 1939. Această decizie a fost urmată de deportări ale evreilor în Transnistria (regiune din afara granițelor României, dar aflată sub administrația Guvernului României în perioada 1941-1944) și de trei pogromuri, implicând violențe în masă împotriva comunităților evreiești. Cel mai important a avut loc la Iași (oraș din regiunea Moldova, în nord-estul României) la sfârșitul lunii iunie/începutul lunii iulie 1941 și a dus la uciderea a mai mult de 13.000 de evrei, inclusiv copii.

6. Potrivit declarației sale, primul reclamant, care era în vârstă de 14 ani în iunie 1941 și locuia în Iași, este un supraviețuitor al pogromului de la Iași. A fost martor la uciderea tatălui său, a unchiului, a bunicului și a celui mai bun prieten. A fost apoi luat din locuința sa din Iași, urcat într-un „tren al morții” într-un vagon alături de 140 de persoane și plasat în ghetoul evreiesc din orașul Podu Iloaiei (în nordul regiunii Moldova). A fost eliberat după câteva luni și s-a întors acasă orfan. În raportul emis de Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România (*infra*, pct. 19), se arată că scopul pogromului de la Iași era să curețe orașul de evrei: mulți dintre aceștia au fost uciși pe străzile orașului la 28 și 29 iunie 1941, alții au fost încărcați cu forța în vagoane de marfă cu scânduri bătute peste ferestre și au călătorit mai multe zile în condiții de neimaginat. Mulți au murit și alții au fost grav afectați de căldură și de lipsa de aer, de apă, hrană și de asistență medicală. Acele trenuri au ajuns la destinațiile lor – ghetourile Podu Iloaiei și Călărași – având doar o cincime dintre pasageri în viață și au fost ulterior supranumite „trenuri ale morții”.

7. Conform celei de-a doua reclamante, care avea 11 ani în 1941, aceasta a fost luată de la domiciliul său din Cernăuți (oraș din Bucovina de Nord – regiune cu o comunitate evreiască semnificativă și care a aparținut României în anii 1918-1940 și 1941-1944) și plasată într-un ghetou în așteptarea deportării în lagărele de concentrare din Transnistria. Acolo a avut acces limitat la hrană, a îndurat condiții precare de igienă, a suferit degerături la picioare și a fost obligată să poarte pe haine steaua galbenă a lui David. După un an în ghetou, a scăpat de deportare ascunzându-se în casa rudelor timp de trei ani, trăind cu frică, fără să iasă din casă și fără acces la educație.

8. În 1945, după semnarea acordului de armistițiu prin care s-a recunoscut înfrângerea României în Cel de-Al Doilea Război Mondial (*infra*, pct. 32) și după ce Partidul Comunist a intrat în guvernul României, au fost stabilite două tribunale ale poporului în temeiul Legii nr. 312/1945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război (*infra*, pct. 33). Tribunalele au judecat drept criminali de război persoanele răspunzătoare, printre altele, pentru masacrele populației evreiești. Au fost administrate și examinate probe în raport cu aproximativ 2.700 de cauze privind aproape 4.000 de persoane suspectate de crime de război de către o comisie ai cărei membri au fost numiți prin decret regal la propunerea ministrului justiției (funcție deținută de Partidul Comunist) și care includea procurori civili și militari. În aproape jumătate dintre cauzele examinate, comisia a constatat existența unor probe suficiente pentru trimiterea în judecată a persoanelor suspectate. În baza acestor procese, fostul prim-ministru Antonescu a fost condamnat la moarte la 17 mai 1946 și executat o lună mai târziu. Activitatea tribunalelor speciale s-a încheiat în iunie 1946, deși unele sentințe au fost pronunțate ulterior.

(...)

14. Prin Hotărârea din 24 ianuarie 1957, Tribunalul Militar București a examinat din nou cauza și a modificat încadrarea juridică a actelor săvârșite de R.D. în infracțiunea de activitate intensă împotriva clasei muncitoare și a mișcării revoluționare, prevăzută la art. 193¹ alin. (1) din Codul penal (*infra*, pct. 35), deoarece persoanele care au fost arestate și plasate în ghetouri și lagăre de concentrare prin dispozițiile sale au fost membri ai clasei muncitoare. R.D. a fost găsit vinovat de comiterea infracțiunii respective și condamnat la 5 ani de închisoare și confiscarea totală a averii. S-a considerat că pedeapsa intra sub incidența decretului de grațiere (*supra*, pct. 12). R.D. a susținut în propria apărare că nu a avut cunoștință sau implicare în nicio acțiune împotriva populației evreiești. Hotărârea a fost pronunțată de un complet compus dintr-un judecător militar și doi asesori populari (*supra*, pct. 11) – unul dintre aceștia era membru al armatei. Un procuror militar a fost prezent pe durata procesului. Instanța a motivat soluția adoptată astfel:

„Încă înaintea începerii războiului antisovietic inculpatul [D.R.] a pregătit o serie de lucrări în vederea asigurării siguranței spatelui trupelor care urmau să lupte. Odată cu începerea războiului, inculpatul, R.D., în colaborare cu organele SSI și ale siguranței, a dispus luarea unor măsuri de arestare a elementelor ce activau în mișcarea revoluționară, partidul comunist. Pentru aceasta a contribuit la înființarea de ghetouri și lagăre pentru evrei și la plasarea în lagăre a comuniștilor.

Inculpatul a mai ordonat organelor din subordine să cerceteze persoane suspecte și să curețe spatele frontului de elementele care erau considerate periculoase pentru siguranța trupelor.

Inculpatul personal a ordonat plasarea în lagăre a unui mare număr de evrei.

Inculpatul recunoaște numai în parte faptele care i se pun în sarcină, dar ele se dovedesc cu declarațiile martorilor (...) și cu materialele aflate în fotocopie și în copie (...) la dosar.

Nu s-a putut stabili cu precizie dacă inculpatul R.D. a avut vreo contribuție la organizarea masacrelor evreilor din Iași, care a constituit un act de diversiune al autorităților germane și române, pentru a abate atenția de la ecoul insucceselor avute de trupele germano-române pe frontul antisovietic.

Tribunalul a reținut ca dovedit că inculpatul R.D., începând din februarie 1941, a îndeplinit funcția de șef al secției a II-a informații și contrainformații în M.St.M. și apoi în Marele Cartier General eșalonul I al armatei române.

S-a mai reținut ca dovedit că acest inculpat, împreună cu alte organe de stat (SSI, Siguranța etc.), a întreprins o serie de măsuri împotriva comuniștilor și a celor considerați periculoși pentru siguranța trupelor și mersul războiului. Astfel el a dispus plasarea în lagăre a unui mare număr de evrei și, de asemenea, cercetarea și trimiterea în judecată a persoanelor bănuite că desfășoară activitate comunistă sau că au fost atașate regimului sovietic între iunie 1940 și iunie 1941”.

II. Rejudecări după căderea regimului comunist

15. După căderea regimului comunist, între 1990 și 2000, procurorul general a formulat mai multe recursuri în anulare (*infra*, pct. 37), prin care a solicitat achitarea celor condamnați pentru crime de război (*infra*, pct. 30).

16. În acest context, la 30 martie 1998 și 10 mai 1999, în urma exercitării recursurilor în anulare de către procurorul general (care susținea că faptele pentru care au fost condamnați R.D. și G.P. nu includeau elemente constitutive ale unei infracțiuni întrucât cei doi bărbați nu au fost implicați în măsurile împotriva populației evreiești), Curtea Supremă de Justiție a anulat hotărârile din 1953, 1954 (*supra*, pct. 11) și 1957 (*supra*, pct. 14), a redeschis procesele și i-a achitat pe R.D. și G.P. În baza aceluiași înscrisuri și declarații ale martorilor precum cele examinate anterior de instanțe, CSJ a constatat, în decizia din 30 martie 1998, că – în privința deportării evreilor – R.D. doar a respectat ordinele primite de la ofițerii de rang superior de la Cartierul General al Armatei României, expediind aceste ordine pe teren. Instanța a considerat că ordinele respective s-au bazat pe liste (de nume) alcătuite de Serviciul Special de Informații din România și de jandarmerie și că au fost de fapt duse la îndeplinire de trupele germane. Cu privire la un recurs în anulare separat formulat de procurorul general la cererea succesorilor lui G.P., aceeași instanță a constatat, la 10 mai 1999, că Secția a II-a a Marelui Stat Major – în care G.P. își exercitase activitatea – nu a fost implicată nici în masacrul de la Iași, nici în deportarea și plasarea evreilor în ghetouri (o declarație a unui martor menționând că respectivele activități au fost organizate și realizate doar de trupele germane). În consecință, în ambele cazuri, observând absența oricăror probe care să arate implicarea directă, CSJ a hotărât că cei doi inculpați pur și simplu și-au îndeplinit îndatoririle militare și că acțiunile lor nu ar putea fi considerate infracțiuni în temeiul cadrului legal aplicabil la data condamnării lor. Măsurile de confiscare au fost ridicate cu privire la ambii inculpați.

17. Conform redactării hotărârilor sus-menționate, procesele au fost publice în prezența reprezentanților legali *ex officio* în numele inculpaților, ambii decedați, și a procurorului. Se poate vedea din documentele de la dosar că înscrisurile din procesele din 1953 și 1957 au fost păstrate de serviciile secrete și au fost trimise instanței de rejudecare. Guvernul a susținut că, în urma soluționării celor două recursuri în anulare, dosarele judiciare respective au fost plasate în arhivele serviciilor secrete. În 2004, aceleași dosare ale cauzei au fost trimise pentru depozitare la CNSAS (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității – poliția secretă din perioada comunistă).

(...)

Cu privire la aplicarea art. 8 și art. 14 din Convenție

(a) Argumentele părților

106. Guvernul a susținut că, în 1953 și 1957, R.D. și G.P. au fost condamnați nu doar pentru crime de război motivate etnic asupra evreilor, ci și pentru alte

infrapecuni, precum urmărirea penală nedreaptă a comuniștilor. Prin urmare, rejudecările post-comuniste pot fi considerate ca privind infrapecuni motivate etnic doar cu privire la participarea lui G.P. la deportarea evreilor din Bucovina în Transnistria. Având în vedere că alte victime posibile, precum activiștii comuniști care la rândul lor au putut fi vizați de rejudecări, au fost tratate similar cu reclamanții, Guvernul a susținut că nu exista nicio dovadă că reclamanții au fost tratați diferit în baza originii etnice. Guvernul a mai susținut că nu existau probe în dosarele instanțelor naționale pentru a susține afirmația că a existat discriminare împotriva reclamanților pe motivul originii lor etnice în procesele din 1998 și 1999. Pe baza acestor argumente, a concluzionat că art. 8 coroborat cu art. 14 nu se aplica în prezenta cauză.

107. Reclamanții au susținut că au fost direct afectați de achitarea lui R.D. și G.P. și de maniera secretă în care a avut loc achitarea. Au susținut că prin conduita lor autoritățile demonstau lipsă de respect și de considerație față de supraviețuitorii Holocaustului și aceasta constituia o încercare de a rescrie fapte istorice la limită cu negarea Holocaustului. Această situație a afectat viața privată și integritatea psihică a reclamanților, provocându-le o suferință emoțională extremă. În plus, făcând trimitere la Cauza Lewit (citată anterior, pct. 46), reclamanții au susținut că supraviețuitorii Holocaustului au fost anterior considerați de Curte drept un grup social (eterogen). Prin urmare, achitarea persoanelor condamnate pentru infrapecuni în legătură cu Holocaustul, necomunicată publicului, și refuzul autorităților de a le permite accesul la dosarele cauzei le-a afectat viața privată și i-a discriminat ca membri ai acestui grup.

(b) Motivarea Curții

(i) Aplicabilitatea art. 8

108. Curtea reține că reclamanții din prezenta cauză s-au plâns cu privire la acțiunile statului, mai precis de decizia autorităților de a redeschide procesele, de a achita funcționarii statului anterior condamnați pentru crime legate de Holocaust, de neinformarea de către autorități a publicului și a reclamanților despre aceste decizii și de neacordarea accesului la dosarele din aceste procese. Aprecierea dacă într-o astfel de cauză se ridică sau nu o problemă de viață privată în temeiul art. 8 din Convenție este un aspect care intră în competența Curții *ratione materiae* și trebuie examinat ca o problemă de admisibilitate [a se vedea, *mutatis mutandis*, Denisov împotriva Ucrainei (MC), nr. 76.639/11, pct. 92-93, 25 septembrie 2018].

(Alfa) Principii generale

109. „Viață privată” în sensul art. 8 § 1 din Convenție este un concept larg care nu se pretează unei definiții exhaustive. S-a stabilit că acoperă integritatea morală a unei persoane și că poate cuprinde zona de interacțiune a acesteia cu alte persoane, chiar într-un context public (a se vedea Behar și Gutman împotriva Bulgariei, nr. 29.335/13, pct. 54, 16 februarie 2021). Prin urmare, poate să cuprindă mai multe

aspecte ale identității fizice și sociale a persoanei. Art. 8 protejează, în plus, dreptul la dezvoltarea personală și dreptul de a stabili și de a dezvolta relații cu alte ființe umane și cu lumea exterioară (a se vedea Denisov, citată anterior, pct. 95).

110. Abordarea generală a Curții privind aplicabilitatea art. 8 în cauze în care se susține că „viața privată” a unei persoane a fost afectată negativ de o declarație sau de un act este că, în asemenea cazuri, efectele declarației sau ale actului trebuie să depășească un „prag de gravitate” (a se vedea Denisov, citată anterior, pct. 112-114). Această abordare a fost aplicată în cauze ridicând probleme foarte diferite în care Curtea a constatat că, pentru ca art. 8 să intre în discuție, fie (i) trebuie să existe probe convingătoare că o pretinsă nerespectare de către stat (de exemplu, de a oferi membrilor minorității rome acces la apă potabilă – a se vedea Hudorovic și alții împotriva Sloveniei, nr. 24.816/14 și 25.140/14, pct. 115 și 157, 10 martie 2020) a erodat efectiv drepturile de bază ale reclamantilor în temeiul respectivei dispoziții, fie (ii) atacul asupra unei persoane trebuie să atingă un anumit nivel de gravitate și să aducă atingere exercitării de către persoană a dreptului la respectarea vieții private (de exemplu, într-o cauză privind declarații homofobe – a se vedea Beizaras și Levickas împotriva Lituaniei, nr. 41.288/15, pct. 109, 14 ianuarie 2020). Aprecierea nivelului minim este relativă și depinde de toate circumstanțele cauzei, precum intensitatea și durata evenimentului negativ respectiv și efectele sale fizice sau psihice asupra sănătății sau a calității vieții persoanei, iar măsura în litigiu trebuie să afecteze grav viața privată a reclamantului. În această privință, Curtea reamintește că pragul de gravitate ocupă un loc important în cauze în care existența unei probleme de viață privată este examinată în conformitate cu abordarea bazată pe consecințe și că o trăsătură intrinsecă a acestei abordări este că reclamantul trebuie să prezinte probe convingătoare care să demonstreze că pragul de gravitate a fost atins (a se vedea Denisov, citată anterior, pct. 111, 113 și 114).

(...)

138. Curtea reamintește că, deși scopul esențial al art. 8 din Convenție este de a apăra persoanele împotriva amestecului arbitrar al autorităților publice, pot exista în plus, pe lângă acest angajament negativ fundamental, și obligații pozitive inerente respectării efective a vieții private sau de familie și a domiciliului. Răspunderea statului poate fi angajată ca urmare a actelor care au urmări directe suficiente asupra drepturilor garantate de Convenție. În stabilirea faptului dacă această răspundere este efectiv angajată, trebuie să se țină seama de conduita ulterioară a statului respectiv [a se vedea Moldovan și alții împotriva României (nr. 2), nr. 41.138/98 și 64.320/98, pct. 95, CEDO 2005-VII, și Paketova și alții împotriva Bulgariei, nr. 17.808/19 și 36.972/19, pct. 148-49, 4 octombrie 2022].

139. Indiferent de abordarea analitică adoptată – obligație pozitivă sau ingerință -, principiile aplicabile cu privire la justificarea în temeiul art. 8 § 2 sunt similare în linii mari. În ambele contexte trebuie să se ia în considerare justul echilibru care trebuie păstrat între interesele concurente ale individului și cele ale

întregii comunități. În ambele contexte, statul beneficiază de o anumită marjă de apreciere în ceea ce privește stabilirea măsurilor care trebuie luate pentru a asigura respectarea Convenției. Marja de apreciere acordată autorităților se restrânge în cazul în care dreptul în litigiu este esențial pentru ca persoana să beneficieze efectiv de drepturi intime sau fundamentale. Acesta este cazul în special pentru drepturile de la art. 8, care sunt drepturi de importanță centrală pentru identitatea, autodefinirea, integritatea fizică și morală a persoanei, menținerea relațiilor cu alte persoane și un loc stabil și sigur în comunitate (a se vedea, între multe alte hotărâri, *Paketova și alții*, citată anterior, pct. 150).

140. Rolul Curții nu este de a se substitui pe sine autorităților naționale relevante în stabilirea celor mai adecvate metode pentru protejarea persoanelor împotriva atacurilor asupra integrității lor personale, ci mai degrabă de a examina, în temeiul Convenției, deciziile pe care autoritățile respective le-au luat în exercitarea puterii lor de apreciere. Cerința ingerinței „necesare într-o societate democratică”, prevăzută la art. 8 § 2, ridică atât o problemă de procedură, cât și una de fond (*ibidem*, pct. 151). O ingerință se consideră „necesară într-o societate democratică” într-un scop legitim dacă răspunde unei „nevoi sociale stringente” și, în special, dacă este proporțională cu scopul legitim urmărit. Cu toate că autorităților naționale le revine să efectueze evaluarea inițială a necesității, evaluarea finală dacă motivele invocate pentru ingerință sunt relevante și suficiente se supune controlului de conformitate al Curții cu privire la cerințele Convenției (a se vedea, printre alte hotărâri, *A.-M.V. împotriva Finlandei*, nr. 53.251/13, pct. 81, 23 martie 2017).

141. În ceea ce privește noțiunile de „viață privată” și autonomie personală, inclusiv identitatea etnică, în sensul art. 8 din Convenție, Curtea face referire la principiile generale enunțate în cauze privind declarațiile publice cu caracter antisemit din punctul de vedere al reclamantilor evrei care se plâng că viața lor privată a fost afectată negativ de declarațiile respective. Prin urmare, în *Cauza Lewit* (citată anterior, pct. 82), reiterând că, în temeiul obligațiilor pozitive și negative ale statului în sensul art. 8, este de luat în considerare justul echilibru care trebuie păstrat între interesele concurente ale individului și cele ale comunității ca întreg și că, în ambele contexte, statul beneficiază de o anumită marjă de apreciere, Curtea a constatat, în continuare, că instanțele naționale nu au efectuat exercițiul menționat de asigurare a echilibrului și, prin urmare, nu au respectat obligația procedurală ce le revine în temeiul art. 8 din Convenție. Într-o cauză recentă, Curtea a reținut că asemenea declarații care aplică stereotipuri negative asupra unui grup etnic minoritar, în cazul în care ating un anumit nivel de gravitate, ar putea fi văzute ca afectând viața privată a membrilor individuali ai grupului și că există, prin urmare, obligația pozitivă de a le acorda despăgubiri cu privire la acele declarații (a se vedea *Behar și Gutman*, citată anterior, pct. 99). Curtea a considerat, în această cauză, că, refuzând să le acorde reclamantilor despăgubiri cu privire la declarațiile antisemite discriminatorii, autoritățile naționale nu au răspuns adecvat la discriminarea din

motive de origine etnică a reclamantilor și nu și-au îndeplinit obligația pozitivă de a asigura respectarea vieții private a reclamantilor, încălcând art. 8 din Convenție coroborat cu art. 14 (ibidem, pct. 106).

142. Cu privire la art. 14 din Convenție, Curtea reafirmă că discriminarea din cauza originii etnice reale sau percepute a unei persoane constituie o formă de discriminare rasială, adică un tip de discriminare deosebit de grav, și, având în vedere consecințele sale periculoase, necesită o vigilență specială și o reacție fermă din partea autorităților. Din acest motiv, autoritățile trebuie să folosească toate mijloacele de care dispun pentru a combate rasismul, consolidând astfel viziunea democratică a unei societăți în care diversitatea nu este percepută ca o amenințare, ci ca o sursă de îmbogățire (a se vedea *Timişev împotriva Rusiei*, nr. 55.762/00 și 55.974/00, pct. 56, CEDO 2005-XII). Responsabilitatea autorităților, în temeiul art. 14, de a asigura respectarea fără discriminare pentru o valoare fundamentală poate, de asemenea, să intre în acțiune atunci când, în contextul art. 8, sunt puse în discuție posibile atitudini rasiste care ar duce la stigmatizarea persoanei în cauză. Cu atât mai mult în cazul în care atitudinile respective nu sunt manifestate de persoane particulare, ci de agenți ai statului (a se vedea *Muhammad împotriva Spaniei*, nr. 34.085/17, pct. 67, 18 octombrie 2022).

143. Curtea a admis, de asemenea, în cauze anterioare că o diferență de tratament poate lua forma unor efecte negative disproporționate ale unei politici sau măsuri generale care, deși formulată în termeni neutri, discriminează un grup (a se vedea, de exemplu, *Hugh Jordan împotriva Regatului Unit*, nr. 24.746/94, pct. 154, 4 mai 2001).

(...)

154. În concluzie, Curtea constată că autoritățile nu au adus niciodată în mod oficial achitățile în atenția publicului (*supra*, pct. 123-126). Reclamantii au aflat din întâmplare despre acestea, mulți ani după ce avuseseră loc. Mai mult, hotărârile pronunțate ca rezultat al rejudecărilor din 1998 și 1999 nu au fost accesibile publicului, iar reclamantilor le-a fost refuzat inițial accesul la hotărârile respective. Curtea consideră că aceste elemente, împreună cu constatările și motivarea oferită de Curtea Supremă de Justiție pentru deciziile sale de reabilitare (*supra*, pct. 148-150), au putut în mod legitim să provoace reclamantilor sentimente de umilire și vulnerabilitate și le-au cauzat traume psihice.

155. Considerentele de mai sus sunt suficiente pentru a-i permite Curții să concluzioneze că, în lumina cauzei în ansamblu, autoritățile naționale nu au prezentat motive relevante și suficiente pentru acțiunile lor care au dus la revizuirea unor condamnări istorice pentru infracțiuni legate de Holocaust în lipsa unor noi probe și prin reinterpretarea faptelor stabilite istoric și prin negarea răspunderii funcționarilor statului pentru Holocaust (în contradicție cu principiile dreptului internațional). Prin urmare, acțiunile autorităților au fost excesive și nu sunt justificate ca „necesare într-o societate democratică”.

156. În consecință, a existat o încălcare a art. 8 din Convenție coroborat cu art. 14.

Hotărârea Curții:

1. declară, cu majoritate, admisibil capătul de cerere în temeiul art. 8 coroborat cu art. 14 din Convenție și inadmisibile celelalte capete de cerere;

2. hotărăște, în unanimitate, că a fost încălcat art. 8 coroborat cu art. 14 din Convenție;

3. hotărăște, în unanimitate,

(a) că statul pârât trebuie să plătească reclamanților 8.500 EUR (opt mii cinci sute euro), plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamanți, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, sumă care trebuie convertită în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății, pentru cheltuielile de judecată;

(b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale.

*

OPINIE PARȚIAL DISIDENTĂ

1. Deși am votat pentru constatarea încălcării art. 8 coroborat cu art. 14 din Convenție, nu pot fi de acord cu majoritatea atunci când aceasta susține că Curtea nu are jurisdicție *ratione temporis* pentru a analiza cererea în temeiul art. 3. După părerea mea, Curtea este competentă în esență, deoarece faptele contestate în cerere, și anume redeschiderea proceselor și achitățile ulterioare ale făptuitorilor, au avut loc în 1998 și 1999, după mai mulți ani de la intrarea în vigoare a Convenției pentru România (20 iunie 1994). Nu pot face speculații despre faptul dacă Curtea ar fi constatat o încălcare a art. 3 în cazul în care ar fi evaluat fondul unei astfel de cereri. Ce doresc să subliniez aici este doar că Curtea ar fi trebuit să-și afirme competența temporală în problema respectivă.

2. În acest context, contrar opiniei majorității, consider că constatările Curții din Janowiec și alții împotriva Rusiei [MC], nr. 55.508/07 și 29.520/09, CEDO 2013] nu au relevanță în speță. Cele două teste pe care Curtea le-a dezvoltat sau le-a clarificat în cauză – testul „legătura reală” și testul „valori ale Convenției” – nu sunt potrivite aici. Mai multe argumente pot fi prezentate în această privință.

STRUCTURA ANULUI ȘCOLAR 2025-2026 (OMEC NR. 3463/2025)

De Redacția Pro Lege

Actul public în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul ministrului educației și cercetării (OMEC) nr. 3463/2025 privind structura anului școlar 2025-2026 (M. Of. nr. 206 din 10 martie 2025)	<i>Având în vedere:</i> – art. 115 alin. (2) lit. r) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023; – Referatul de aprobare nr. 531/DGEPÎP/din 10.02.2025 referitor la proiectul de ordin al ministrului educației și cercetării privind structura anului școlar 2025-2026; În baza: – art. 7 alin. (1) din O.U.G. nr. 153/2024 privind stabilirea unor măsuri la nivelul administrației publice centrale; – art. 13 alin. (3) din H.G. nr. 731/2024 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Cercetării.	<i>Anul școlar 2025-2026 începe la data de 1 septembrie 2025, se încheie la data de 31 august 2026 și are o durată de 36 de săptămâni de cursuri. Cursurile anului școlar 2025-2026 încep la data de 8 septembrie 2025.</i>

În M. Of. nr. 206 din data de 10 martie 2025 s-a publicat **Ordinul ministrului educației și cercetării (OMEC) nr. 3463/2025 privind structura anului școlar 2025-2026**.

Art. 1

(1) Anul școlar 2025-2026 începe la data de 1 septembrie 2025, se încheie la data de 31 august 2026 și are o durată de 36 de săptămâni de cursuri. Cursurile anului școlar 2025-2026 încep la data de 8 septembrie 2025.

(2) Prin excepție de la prevederile alin. (1), se stabilesc următoarele:

a) pentru clasele a XII-a zi, a XIII-a seral și frecvență redusă, anul școlar are o durată de 34 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 5 iunie 2026;

b) pentru clasa a VIII-a, anul școlar are o durată de 35 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 12 iunie 2026;

c) pentru clasele din învățământul liceal – filiera tehnologică, cu excepția claselor prevăzute la lit. a), și pentru clasele din învățământul profesional, anul școlar are o durată de 37 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 26 iunie 2026;

d) pentru clasele din învățământul postliceal, durata cursurilor este cea stabilită prin planurile-cadru de învățământ în vigoare.

Art. 2

(1) Anul școlar 2025-2026 se structurează, pe intervale de cursuri și intervale de vacanță, astfel:

a) intervale de cursuri:

– de luni, 8 septembrie 2025, până vineri, 24 octombrie 2025;

– de luni, 3 noiembrie 2025, până vineri, 19 decembrie 2025;

– de joi, 8 ianuarie 2026, până vineri, 6 februarie 2026, respectiv vineri, 13 februarie 2026, sau vineri, 20 februarie 2026, după caz, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, în urma consultărilor cu beneficiarii primari ai educației, cu părinții/reprezentanții legali ai acestora și cu cadrele didactice, realizate la nivelul unităților de învățământ;

– de luni, 16 februarie 2026, respectiv luni, 23 februarie 2026, sau luni, 2 martie 2026, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, după caz, până vineri, 3 aprilie 2026;

– de miercuri, 15 aprilie 2026, până vineri, 19 iunie 2026;

b) intervale de vacanță:

– de sâmbătă, 25 octombrie 2025, până duminică, 2 noiembrie 2025;

– de sâmbătă, 20 decembrie, 2025 până miercuri, 7 ianuarie 2026;

– o săptămână, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, în perioada 9 februarie-1 martie 2026;

– de sâmbătă, 4 aprilie 2026, până marți, 14 aprilie 2026;

– de sâmbătă, 20 iunie 2026, până duminică, 6 septembrie 2026.

(2) Fiecare unitate de învățământ comunică beneficiarilor primari ai educației și părinților/reprezentanților legali ai acestora, până la data de 1 aprilie 2025, structura detaliată a anului școlar, cu includerea deciziilor pentru elementele flexibile ale acesteia.

Art. 3

În ziua de 5 octombrie – Ziua internațională a educației și în zilele nelucrătoare/de sărbătoare legală prevăzute de lege și de contractul colectiv de muncă aplicabil nu se organizează cursuri.

Art. 4

(1) Programul național „Școala altfel” și Programul „Săptămâna verde” se desfășoară în perioada 8 septembrie 2025-3 aprilie 2026, în intervale de câte 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ. Derularea celor două programe se planifică în intervale de cursuri diferite.

(2) La clasele din învățământul liceal – filiera tehnologică și din învățământul profesional, în perioadele dedicate programelor „Școala altfel” și „Săptămâna verde” se organizează activități de instruire practică, urmărind și scopul acestor programe.

(3) La clasele din învățământul postliceal, în perioadele dedicate programelor „Școala altfel” și „Săptămâna verde” se organizează activități de instruire practică.

Art. 5

În situația suspendării cursurilor conform regulamentului-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar, măsurile privind parcurgerea integrală a programei școlare prin modalități alternative stabilite de consiliul de administrație al unității de învățământ nu se dispun în perioada vacanțelor școlare.

Art. 6

Calendarul examenelor/evaluărilor naționale, al examenelor de absolvire, respectiv de certificare/atestare a calificării profesionale/a competențelor, precum și calendarul admiterii în clasa a IX-a se aprobă prin ordine distincte ale ministrului educației și cercetării.

Art. 7

(1) În situații deosebite, bine fundamentate, în funcție de condițiile climaterice locale speciale și de specificul școlii, inspectoratele școlare pot aproba, cu avizul Ministerului Educației și Cercetării, la cererea conducerii unităților de învățământ, modificări ale structurii anului școlar stabilite prin prezentul ordin.

(2) Pentru unitățile de învățământ militar preuniversitar din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională, în funcție de specificul școlii și de specificul specializării/armei, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției și alte instituții cu atribuții în domeniile apărării, ordinii publice și securității naționale pot aproba, cu avizul Ministerului Educației și Cercetării, la cererea conducerii unităților de învățământ, modificări ale structurii anului școlar stabilite prin prezentul ordin.

(3) Solicitarea de modificare a structurii anului școlar pentru situațiile menționate la alin. (1) se face după consultarea consiliului reprezentativ al părinților din unitatea/unitățile de învățământ respectivă/respective.

(4) Aprobarea modificării structurii anului școlar, menționată la alin. (1) și (2), se acordă în condițiile asigurării parcurgerii integrale a programei școlare, precum și a posibilității ca toți elevii să participe, fără restricții, la examenele și evaluările naționale.

Art. 8

Direcțiile de specialitate din cadrul Ministerului Educației și Cercetării, inspectoratele școlare și unitățile de învățământ preuniversitar duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

MĂSURI PENTRU BUNA ORGANIZARE ȘI DESFĂȘURARE A ALEGERILOR PENTRU PREȘEDINTELE ROMÂNIEI DIN ANUL 2025 (H.G. NR. 10/2025)

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Hotărârea Guvernului (H.G.) nr. 10/2025 privind unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025 (M. Of. nr. 235 din 17 martie 2025)	Având în vedere: – H.G. nr. 4/2025 privind stabilirea datei alegerilor pentru Președintele României din anul 2025; Văzând: – art. 1, art. 2 alin. (1), art. 4 alin. (1), art. 5, art. 7, art. 19 alin. (3) și (4) și art. 21 din O.U.G. nr. 1/2025 privind unele măsuri pentru organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Președintele României din anul 2025 și alegerilor locale parțiale din anul 2025; Ținând cont de: – art. 10, art. 21 alin. (2), art. 23 alin. (2)-(6), art. 441 alin. (1) lit. b) și ale art. 54 alin. (1) din Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României, rep.; Luând în considerare: – art. 23 alin. (6) lit. d), art. 51 alin. (6), art. 103 alin. (1) lit. i) și m), art. 110 alin. (5),	Se stabilesc unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025.

	(7), (9) și (10) și ale art. 120 alin. (1) din Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente; Văzând: – art. 9 alin. (11), art. 17 și ale art. 212 din Legea nr. 288/2015 privind votul prin corespondență, precum și modificarea și completarea Legii nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente În considerarea: – art. 22 din Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative. În temeiul: – art. 23 alin. (6) lit. d), art. 104 alin. (1) și (2) și al art. 110 alin. (2) din Legea nr. 208/2015.	
--	---	--

În M. Of. nr. 235 din data de 17 martie 2025 s-a publicat **Hotărârea Guvernului (H.G.) nr. 10/2025 privind unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025.**

Redăm, în continuare, principalele prevederi ale hotărârii:

Art. 1

La alegerile pentru Președintele României din anul 2025 se aplică, în mod corespunzător, dispozițiile următoarelor acte normative, în măsura în care acestea nu contravin prevederilor prezentei hotărâri:

a) Normele metodologice privind funcționarea Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal, selecția, desemnarea și atribuțiile operatorilor de calculator ai birourilor electorale ale secțiilor de votare, verificarea corelațiilor din procesele-verbale de consemnare a rezultatelor votării, precum și condițiile de înregistrare audiovideo a operațiunilor efectuate de către membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare pentru numărarea voturilor, aprobate prin Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 36/2019, cu modificările și completările ulterioare, denumite în continuare Normele metodologice;

b) Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 16/2016 privind condițiile de aducere la cunoștință publică a delimitării și a numerotării secțiilor de votare din țară, precum și a sediilor acestora;

c) Metodologia privind tragerea computerizată la sorți a președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară și a locțiitorilor acestora, aprobată prin Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 17/2016;

d) Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 44/2016 privind setul de condiții minimale pe care trebuie să le îndeplinească locațiile în care funcționează secțiile de votare, precum și dotarea minimală a acestora, cu modificările ulterioare.

Art. 2

(1) La alegerile pentru Președintele României din anul 2025, primarii asigură accesibilitatea localurilor de vot și iau măsurile necesare pentru a asigura accesul la secțiile de votare al persoanelor cu dizabilități și al persoanelor cu mobilitate redusă.

(2) Prin secții de votare care asigură accesul la vot al alegătorilor prevăzuți la alin. (1) se înțelege secțiile de votare care îndeplinesc următoarele criterii minimale:

a) imobilul în care este amplasat localul de vot beneficiază de cale liberă de acces pietonală;

b) imobilul beneficiază de rampă specială pentru accesul persoanelor cu handicap locomotor;

c) localul de vot este situat la parterul clădirii ori clădirea în care se află localul de vot este dotată cu lift, servoscări, scări rulante sau plan rulant;

d) accesul în localul de vot se realizează ușor, fără obstacole sau trepte pe coridorul de acces;

e) ușile au o deschidere de minimum 90 de cm;

f) localul de vot este iluminat adecvat.

(3) Primarii întocmesc situația secțiilor de votare care îndeplinesc criteriile prevăzute la alin. (2), pe care o aduc la cunoștința publică prin orice mijloace.

(4) În cel mult 10 zile de la data aducerii la cunoștința publică a delimitării, numerotării și a sediilor secțiilor de votare, primarii comunică Autorității Electorale Permanente, în format electronic, situația secțiilor care asigură accesul persoanelor prevăzute la alin. (1), conform modelului care va fi publicat pe pagina de internet a acesteia.

Art. 3

Se aprobă modelul notei logistice prevăzute la art. 23 alin. (6) lit. d) din Legea nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare, care va fi folosit la alegerile pentru Președintele României din anul 2025, prevăzut în anexa nr. 1.

Art. 4

(1) La alegerile pentru Președintele României din anul 2025, sunt/este interzise/interzisă montarea și/sau punerea în funcțiune a dispozitivelor de monitorizare video în interiorul încăperilor în care sunt organizate secțiile de votare din țară, altele decât terminalele informatice aferente Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal, denumit în continuare SIMPV.

(2) La alegerile pentru Președintele României din anul 2025, în vederea asigurării condițiilor necesare pentru exercitarea drepturilor electorale, la secțiile de votare din țară este interzisă scoaterea din funcțiune sau blocarea accesului la acele instalații care au fost evidențiate la acordarea avizului conform prevăzut de art. 20 alin. (3) din Legea nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare, cu intenția ca participanții la procesul electoral să nu poată beneficia de acestea.

(...)

Art. 17

La alegerile pentru Președintele României din anul 2025, în cazurile semnalate de SIMPV cu privire la persoanele omise din listele electorale permanente din țară, președintele biroului electoral al secției de votare are obligația de a contacta Direcția Generală pentru Evidența Persoanelor din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, prin intermediul Centrului de preluare a apelurilor prevăzut de Normele metodologice.

Art. 18

(1) Prin derogare de la prevederile art. 291 și 33 din Normele metodologice, la alegerile pentru Președintele României din anul 2025, la încheierea fiecărei zile a votării în străinătate, președintele biroului electoral al secției de votare din străinătate generează în ADV listele electorale suplimentare din străinătate ce conțin numele și prenumele, codurile numerice personale și semnăturile alegătorilor validați online și offline.

(2) Listele electorale suplimentare în format.pdf prevăzute de alin. (1) sunt semnate pe terminalul informatic, în ADV, de către președintele biroului electoral al secției de votare din străinătate.

(...)

Art. 24

Anexele nr. 1-11 fac parte integrantă din prezenta hotărâre.

Anexe

ANEXA nr. 1: Modelul notei logistice privind îndeplinirea condițiilor pentru funcționarea secțiilor de votare din străinătate la alegerile pentru Președintele României din anul 2025

ANEXA nr. 2: Modelul cererii pentru desemnarea în calitate de președinte al biroului electoral al secției de votare din străinătate sau de locțiitor al acestuia la alegerile pentru Președintele României din anul 2025

ANEXA nr. 3: Modelul declarației de acceptare formulate de către persoana propusă ca reprezentant al formațiunii politice în biroul electoral al secției de votare din străinătate la alegerile pentru Președintele României din anul 2025

ANEXA nr. 4: Modelul listei reprezentanților formațiunilor politice în birourile electorale ale secțiilor de votare din străinătate la alegerile pentru Președintele României din anul 2025

ANEXA nr. 5: Modelul declarației pe propria răspundere privind îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege pentru desemnarea ca membru în biroul electoral al secției de votare din străinătate la alegerile pentru Președintele României din anul 2025

ANEXA nr. 6: Formularul web care se completează online de către persoanele care vor participa la sesiunile de instruire organizate în vederea dobândirii calității de membru-operator de calculator al biroului electoral al secției de votare din străinătate la alegerile pentru Președintele României din anul 2025

ANEXA nr. 7: Modelul procesului-verbal privind atribuirea calității de membru-operator de calculator al biroului electoral al secției de votare din străinătate care va fi utilizat la alegerile pentru Președintele României din anul 2025

ANEXA nr. 8: MODELUL registrului special pentru înregistrarea plicurilor exterioare conținând documentele de vot prin corespondență la alegerile pentru Președintele României din anul 2025

ANEXA nr. 9: MODELUL dovezii scrise a recepționării plicurilor exterioare conținând documentele de vot prin corespondență la alegerile pentru Președintele României din anul 2025
ANEXA nr. 10: Modelul procesului-verbal de predare-primire a plicurilor exterioare conținând documentele de vot prin corespondență la alegerile pentru Președintele României din anul 2025 și a registrului special în care acestea au fost înregistrate

ANEXA nr. 11: Modelul procesului-verbal prevăzut la art. 44¹ alin. (1) lit. b) din Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României

STABILIREA UNOR MĂSURI LA NIVELUL ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE (O.U.G. NR. 16/2025)

De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Sumar
O.U.G. nr. 16/2025 privind stabilirea unor măsuri la nivelul administrației publice centrale (M. Of. nr. 246 din data de 20 martie 2025)	<i>Se stabilește numărul maxim al secretarilor de stat și subsecretarilor de stat pentru fiecare minister din lista Guvernului aprobată de Parlament și al secretarilor generali și secretarilor generali adjuncți.</i>

În M. Of. nr. 246 din data de 20 martie 2025 s-a publicat **O.U.G. nr. 16/2025 privind stabilirea unor măsuri la nivelul administrației publice centrale.**

Redăm, în continuare, prevederile ordonanței.

Art. 1

Numărul maxim al secretarilor de stat și subsecretarilor de stat pentru fiecare minister din lista Guvernului aprobată de Parlament este prevăzut în anexa care face parte integrantă din prezenta ordonanță de urgență.

Art. 2

Ministerele prevăzute în lista aprobată de Parlament au un secretar general, ajutat de unul sau doi secretari generali adjuncți, după caz, înalți funcționari publici, numiți în condițiile legii, conform anexei care face parte integrantă din prezenta ordonanță de urgență.

Art. 3

În termen de 15 zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, Guvernul va adopta hotărârile privind organizarea și funcționarea ministe-
relor, care vor cuprinde măsurile prevăzute la art. 1 și 2.

Anexă

ANEXĂ: NUMĂRUL MAXIM al secretarilor de stat și subsecretarilor de stat pentru fiecare minister din lista Guvernului aprobată de Parlament și al secretarilor generali și secretarilor generali adjuncți

Ministerul	Secretari de stat	Subsecretari de stat	Secretar general	Secretar general adjunct
Ministerul Afacerilor Interne	4	3	1	2
Ministerul Finanțelor	4	1	1	2
Ministerul Transporturilor și Infrastructurii	4		1	2
Ministerul Justiției	3		1	1
Ministerul Apărării Naționale	2		1	1
Ministerul Economiei, Digitalizării, Antreprenoriatului și Turismului	4	1	1	2
Ministerul Sănătății	3		1	1
Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației	4	2	1	1
Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale	4	1	1	1
Ministerul Muncii, Familiei, Tineretului și Solidarității Sociale	4	1	1	2
Ministerul Culturii	2	2	1	1
Ministerul Educației și Cercetării	4	2	1	1
Ministerul Afacerilor Externe	3	1	1	1
Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene	5	1	1	2
Ministerul Energiei	3		1	1
Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor	3		1	2

**O.U.G. NR. 34/2013 PRIVIND ORGANIZAREA,
ADMINISTRAREA ȘI EXPLOATAREA PAJIȘTILOR
PERMANENTE ȘI LEGEA FONDULUI FUNCJAR –
MODIFICĂRI (LEGEA NR. 32/2025)**

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificador	Sumar
O.U.G. nr. 34/2013 privind organizarea, administrarea și exploatarea pajiștilor permanente și pentru modificarea și completarea Legii fondului funciar nr. 18/1991 (M. Of. 267 din 13 mai 2013, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 86/2014)	Legea nr. 32/2025 pentru modificarea art. 10 alin. (1) din O.U.G. nr. 34/2013 privind organizarea, administrarea și exploatarea pajiștilor permanente și pentru modificarea și completarea Legii fondului funciar nr. 18/1991 (M. Of. nr. 265 din 26 martie 2025)	– <i>modifică: art. 10 alin. (1).</i>

În M. Of. nr. 265 din data de 26 martie 2025 s-a publicat **Legea nr. 32/2025 pentru modificarea art. 10 alin. (1) din O.U.G. nr. 34/2013 privind organizarea, administrarea și exploatarea pajiștilor permanente și pentru modificarea și completarea Legii fondului funciar nr. 18/1991.**

Vă prezentăm, în continuare, modificările aduse actului normativ.

Art. 10 alin. (1)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 10 alineatul (1)** se modifică și va avea următorul cuprins:

„Art. 10

(1) În vederea accesării fondurilor europene aferente plăților pe suprafață, utilizatorii de pajiști, persoane fizice și juridice, în calitate de proprietari și/sau deținători legali ai dreptului de utilizare a terenului, au obligația ca anual să asigure încărcătura minimă de 0,3 UVM/ha în perioada de pășunat”.

Alte reglementări

Aplicarea amenajamentelor pastorale prevăzute de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 34/2013 privind organizarea, administrarea și exploatarea pajiștilor permanente și pentru modificarea și completarea Legii fondului funciar nr. 18/1991, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 86/2014, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu modificarea adusă prin prezenta lege, este obligatorie începând cu data de 1 ianuarie 2026.

LEGEA NR. 119/1996 CU PRIVIRE LA ACTELE DE STARE CIVILĂ – MODIFICĂRI (O.U.G. NR. 17/2025)

De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă (M. Of. 339 din 18 mai 2012, cu modif. și compl. ult.) O.U.G. nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români (rep. M. Of. 719 din 12 octombrie 2011, cu modif. și comîăăpl. ult.)	O.U.G. nr. 17/2025 pentru modificarea și completarea Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, precum și a O.U.G. nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români (M. Of. nr. 272 din 27 martie 2025)	Legea nr. 119/1996: – introduce: art. 2 alin. (8 [^] 1), art. 3 alin. (2) lit. e), art. 3 alin. (5 [^] 1) și alin. (9), art. 41 alin. (8 [^] 1) și (8 [^] 2), art. 73 alin. (4). – modifică: art. 41 [^] 6, 41 [^] 12-41 [^] 16, 41 [^] 18. – abrogă: art. 3 alin. (3). O.U.G. nr. 97/2005: – modifică: art. 14 alin. (3) și (5), art. 17 alin. (2) lit. h), art. 17 alin. (3), (5) și (5 [^] 2), art. 17 [^] 2 alin. (1), art. 28 alin. (1) partea introductivă. – introduce: art. 17 alin. (5 [^] 3), art. 28 [^] 1. – abrogă: art. 14 alin. (7).

În M. Of. nr. 272 din data de 27 martie 2025 s-a publicat **O.U.G. nr. 17/2025 pentru modificarea și completarea Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, precum și a O.U.G. nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români**.

Vă prezentăm, în continuare, principalele modificări aduse actelelor normative.

Legea nr. 119/1996

Art. 2 alin. (8[^]1)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 2, după alineatul (8) se introduce un nou alineat, alin. (8[^]1)**, cu următorul cuprins:

„(8¹) Începând cu data prevăzută la alin. (4), respectiv la alin. (4³), activitățile de stare civilă se realizează exclusiv în SIIEASC și orice activitate de întocmire a actelor de stare civilă în registrele fizice sau în orice altă aplicație sau alt sistem informatic existente și funcționale la nivel local/județean încetează”.

Art. 41 alin. (8¹) și (8²)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 41, după alineatul (8) se introduc două noi alineate, alin. (8¹) și (8²)**, cu următorul cuprins:

„(8¹) În situațiile prevăzute la alin. (6)-(8), dacă titularul a decedat înainte de transcrierea în registrele de stare civilă române a certificatului de naștere, ofițerul de stare civilă competent poate transcrie în registrele de stare civilă, din oficiu, cu titlu gratuit, certificatele de naștere eliberate de autoritățile străine, la sesizarea ofițerului de stare civilă competent să transcrie certificatul de deces. În situația în care acesta din urmă este competent să transcrie și certificatul de naștere, procedează mai întâi la transcrierea certificatului de naștere și ulterior transcrie certificatul de deces.

(8²) Transcrierea certificatului de naștere în situația prevăzută la alin. (8¹) se face în baza certificatului sau extrasului de stare civilă eliberat de autoritățile străine, a referatului întocmit din oficiu de către ofițerul de stare civilă competent, precum și a celorlalte documente prevăzute de lege pentru procedura transcrierii prezentate de către solicitantul transcrierii certificatului de deces”.

O.U.G nr. 97/2005

Art. 2 alin. (8¹)

Noua reglementare

Potrivit noii reglementări, la **articolul 17, după alineatul (5²) se introduce un nou alineat, alin. (5³)**, cu următorul cuprins:

„(5³) În format electronic se înscriu:

- a) datele din formatul tipărit;
- b) prenumele părinților titularului;
- c) locul nașterii titularului;
- d) certificate pentru autentificare sau semnătură electronică și, după caz, certificate pentru semnătură electronică calificată, astfel cum acestea sunt definite de legislația din domeniu;
- e) datele biometrice ale titularului, constând în imaginea facială și, după caz, imaginile impresiunilor papilare a două degete;
- f) adresa de domiciliu din România a titularului sau, după caz, mențiunea «fără domiciliu în România»;
- g) adresa de reședință din România a titularului”.

Art. 2 alin. (8[^]1)

Noua reglementare Potrivit noii reglementări, **după articolul 28 se introduce un nou articol, art. 28[^]1**, cu următorul cuprins: „Art. 28[^]1

(1) Cetățeanul român care locuiește în străinătate poate solicita eliberarea cărții electronice de identitate fără domiciliu în România.

(2) Pentru obținerea cărții electronice de identitate, cetățeanul care locuiește în străinătate trebuie să prezinte un pașaport simplu electronic sau un pașaport simplu temporar cu menționarea țării de domiciliu, aflat în termen de valabilitate, ori documente eliberate de autoritățile străine, în original, din care să rezulte că locuiește în acea țară, împreună cu traducerea autorizată în limba română, după caz, și să dețină un cont validat în Platforma HUB de servicii de la nivelul Ministerului Afacerilor Interne.

(3) Prin excepție de la alin. (2), condiția deținerii unui cont validat în Platforma HUB de servicii de la nivelul Ministerului Afacerilor Interne nu se aplică în cazul cetățenilor români care nu au împlinit vârsta de 18 ani.

(4) Informațiile cuprinse în documentele eliberate de autoritățile străine prezentate de cetățean se colectează și se stochează în mapa electronică.

(5) Procedura de eliberare a cărții electronice de identitate fără domiciliu în România și documentele care trebuie prezentate de solicitant se stabilesc prin normele metodologice de aplicare unitară a prevederilor prezentei ordonanțe de urgență”.

Alte reglementări**Art. III**

(1) Cetățeanului român care solicită eliberarea unei cărți electronice de identitate fără domiciliu în România și care nu deține un cont validat în Platforma HUB de servicii de la nivelul Ministerului Afacerilor Interne i se creează și i se validează contul în Platforma HUB la momentul prezentării pentru depunerea cererii, în baza unei adrese de poștă electronică și a unui număr de telefon personale sau, în cazul cetățenilor români care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială, a unei adrese de poștă electronică și a unui număr de telefon ale reprezentantului legal.

(2) Procedura de creare și de validare a conturilor în Platforma HUB de servicii de la nivelul Ministerului Afacerilor Interne în situația prevăzută la alin. (1) se stabilește prin ordin al ministrului afacerilor interne.

(3) Pentru cetățenii români aflați în situația prevăzută la alin. (1), condiția deținerii unui cont validat în Platforma HUB de servicii de la nivelul Ministerului Afacerilor Interne, prevăzută la art. 281 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2005, republicată, cu modificările și completările ulterioare, inclusiv cu cele aduse prin prezenta ordonanță de urgență, se aplică de la data stabilită prin ordinul ministrului afacerilor interne prevăzut la alin. (2). Până la data respectivă, la momentul prezentării pentru depunerea cererii, cetățeanul român sau

reprezentantul legal al cetățeanului român care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială furnizează o adresă de poștă electronică și un număr de telefon personale, în vederea creării și validării ulterioare a contului potrivit alin. (1).

(4) Procedura de comunicare a corespondenței transmise, prin intermediul Platformei HUB de servicii de la nivelul Ministerului Afacerilor Interne, de către autoritățile și instituțiile publice către titularii cărților electronice de identitate fără domiciliu în România se consideră îndeplinită la 5 zile de la data la care corespondența este disponibilă în cont.

Art. IV

(1) În termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, Guvernul modifică și/sau completează în mod corespunzător Hotărârea Guvernului nr. 295/2021 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare unitară a dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, precum și pentru stabilirea formei și conținutului actelor de identitate, ale dovezii de reședință și ale cărții de imobil, cu modificările ulterioare, și Hotărârea Guvernului nr. 255/2024 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare unitară a dispozițiilor în materie de stare civilă, cu modificările ulterioare.

(2) În termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, ministrul afacerilor interne emite ordinul prevăzut la art. III alin. (2).

Art. V

Cererile pentru eliberarea cărților electronice de identitate și cererile pentru schimbarea pe cale administrativă a numelui, depuse la autoritățile competente și nesoluționate până la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, se soluționează potrivit dispozițiilor legale aplicabile la data depunerii cererii.

**STABILIREA VALORII SUMEI INDEXATE CARE SE ACORDĂ
SUB FORMĂ DE TICHETE CULTURALE
PENTRU SEMESTRUL I AL ANULUI 2025
(OMF/OMC NR. 2680/361/2025)**

De Redacția Pro Lege

Actul public în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul viceprim-ministrului, ministrul finanțelor, și al ministrului culturii (OMF/OMC) nr. 2680/361/2024 privind stabilirea valorii sumei indexate care se acordă sub formă de tichete culturale pentru semestrul I al anului 2025 (M. Of. nr. 244 din 20 martie 2025)	<i>Având în vedere:</i> – art. 32 din Legea nr. 165/2018 privind acordarea biletelor de valoare; – art. 33 din Normele metodologice de aplicare a Legii nr. 165/2018 privind acordarea biletelor de valoare, aprobate prin H.G. nr. 1.045/2018; <i>În temeiul:</i> – art. 10 alin. (4) din H.G. nr. 34/2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Finanțelor; – art. 11 alin. (4) din H.G. nr. 90/2010 privind organizarea și funcționarea Ministerului Culturii.	<i>Pentru semestrul I al anului 2025, valoarea sumei care se acordă lunar, respectiv ocazional, sub formă de tichete culturale, este de maximum 220 lei/lună, respectiv de maximum 450 lei/eveniment.</i>

În M. Of. nr. 244 din data de 20 martie 2025 s-a publicat **Ordinul viceprim-ministrului, ministrul finanțelor, și al ministrului culturii (OMF/OMC)**

nr. 2680/361/2024 privind stabilirea valorii sumei indexate care se acordă sub formă de tichete culturale pentru semestrul I al anului 2025.

Art. 1

(1) Pentru semestrul I al anului 2025, valoarea sumei care se acordă lunar, respectiv ocazional, sub formă de tichete culturale, stabilită potrivit prevederilor art. 33 din Normele metodologice de aplicare a Legii nr. 165/2018 privind acordarea biletelor de valoare, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1.045/2018, cu modificările ulterioare, este de maximum 220 lei/lună, respectiv de maximum 450 lei/eveniment.

(2) Valorile nominale stabilite la alin. (1) se aplică și pentru primele 2 luni ale semestrului II al anului 2025, respectiv august 2025 și septembrie 2025.

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

• ABSTRACT

RIL

With regard to the work of the High Court of Cassation and Justice (Panel on the appeal in the interest of the law), two rulings of admission were handed down concerning: The Administrative Code, The Criminal Procedure Code.

HP

In relation to the activity of the High Court of Cassation and Justice (the Panel regarding the settlement of certain legal matters), six rulings were published regarding: Law no. 360/2002 on the Status of the Police Officer, Framework Law no. 153/2017 on the Salary of Staff Paid from Public Funds, GD no. 1.578/2002 regarding the conditions under which the police officer is entitled to rest leave, study leave and paid leaves of absence, unpaid leave, rest, treatment and recovery tickets; Law no. 567/2004 on the status of specialized auxiliary staff of the courts of justice and prosecutor's offices attached to them, GEO no. 59/2017 on the amendment and completion of some normative acts in the field of service pensions; Law no. 304/2004 on judicial organization, GEO no. 27/2006 on the salaries and other rights of judges, prosecutors and other categories of personnel in the justice system, approved with amendments and additions by Law no. 45/2007, Law no. 303/2004 on the status of judges and public prosecutors, Framework Law no. 153/2017 on the salaries of staff paid from public funds; National Education Law no. 1/2011, Framework Law no. 153/2017 on the salaries of staff paid from public funds, Methodological Norms on hourly pay for teaching, management, guidance and control teaching staff, as well as for methodological teachers in state pre-university education units and related units, approved by OMEN no. 4.827/2018; GD no. 25/2014 on the employment and secondment of foreigners in Romania and amending and supplementing some normative acts on the regime of foreigners in Romania, approved by Law no. 14/2016.

RIL

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 2/2025
(M. OF. NR. 186/04.03.2025): ART. 612 ALIN. (1)
DIN CODUL ADMINISTRATIV**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 2/2025 (M. Of. nr. 186 din 4 martie 2025)	Complet RIL	Art. 612 alin. (1) din Codul administrativ	<i>Transformarea posturilor de natură contractuală în posturi aferente funcțiilor publice, în condițiile prevăzute la art. 406 din Codul administrativ este o obligație legală, care trebuia îndeplinită din oficiu de autoritățile și instituțiile publice până la data de 1 ianuarie 2020. În situația în care autoritățile și instituțiile publice nu și-au îndeplinit această obligație până la 1 ianuarie 2020, persoanele care, anterior acestei date, ocupau posturile de natură contractuală la care se referă art. 407 din Codul administrativ pot solicita, în condițiile legii, dobândirea calității de funcționar public, prin transformarea postului de</i>

			<i>natură contractuală în post aferent funcției publice.</i>
--	--	--	--

În M. Of. nr. 186 din data de 4 martie 2025, s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 2/2025 pentru admiterea recursului în interesul legii privind interpretarea art. 612 alin. (1) din Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare.**

Obiectul recursului în interesul legii

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare (Codul administrativ)

„Art. 406: Transformarea posturilor de natură contractuală în funcții publice

Autoritățile și instituțiile publice care au prevăzute în statele de funcții posturi de natură contractuală, care presupun desfășurarea unor activități dintre cele prevăzute la art. 370 alin. (1)-(3), stabilesc funcții publice în condițiile prevăzute la art. 407.

Art. 407: Stabilirea de funcții publice

Funcțiile publice se stabilesc pe baza activităților prevăzute la art. 370 alin. (1)-(3), pentru fiecare autoritate și instituție publică, prin act administrativ al conducătorului acesteia, respectiv prin hotărâre a consiliului județean sau, după caz, a consiliului local.

Art. 464: Dobândirea calității de funcționar public

Calitatea de funcționar public se dobândește prin concurs, la care poate participa orice persoană care îndeplinește condițiile prevăzute la art. 465.

Art. 612

(1) Prin excepție de la prevederile art. 464, până la data de 1 ianuarie 2020, calitatea de funcționar public se poate dobândi și prin transformarea posturilor de natură contractuală în posturi aferente funcțiilor publice, în condițiile prevăzute la art. 406.

(2) În cazul prevăzut la alin. (1), persoanele încadrate cu contract individual de muncă pe perioadă nedeterminată în posturi de natură contractuală care au fost stabilite ca funcții publice sunt numite în funcții publice de execuție pentru care îndeplinesc condițiile prevăzute la art. 465 și condițiile de vechime în specialitatea studiilor corespunzătoare clasei și gradului profesional ale funcției publice.

(3) Drepturile salariale ale persoanelor care ocupă funcții publice în condițiile alin. (2) se stabilesc potrivit salarizării funcțiilor publice în care au fost numite”.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 2/2025

Prin Decizia nr. 2/2025, ÎCCJ (Complet RIL) **a admis** recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Alba Iulia și, în consecință, a stabilit că: **„În interpretarea art. 612 alin. (1) din Codul administrativ, transformarea posturilor de natură contractuală în posturi aferente funcțiilor publice, în condițiile prevăzute la art. 406 din Codul administrativ, cu modificările și com-**

pletările ulterioare, este o obligație legală, care trebuia îndeplinită din oficiu de autoritățile și instituțiile publice până la data de 1 ianuarie 2020.

În situația în care autoritățile și instituțiile publice nu și-au îndeplinit această obligație până la 1 ianuarie 2020, persoanele care, anterior acestei date, ocupau posturile de natură contractuală la care se referă art. 407 din Codul administrativ, cu modificările și completările ulterioare, pot solicita, în condițiile legii, dobândirea calității de funcționar public, prin transformarea postului de natură contractuală în post aferent funcției publice”.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET RIL) NR. 3/2025
(M. OF. NR. 239/18.03.2025): ART. 207 ALIN. (1),
ART. 222 ALIN. (4) ȘI ART. 235 ALIN. (1)
DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
D.C.C. nr. 3/2025 (M. Of. nr. 239 din 18 martie 2025)	Complet RIL	Art. 207 alin. (1), art. 222 alin. (4) și art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală	<i>Nu se consideră în termen sesizarea cu rechizitoriul prin care s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului față de care s-a dispus o măsură preventivă sau cu propunerea de prelungire a duratei măsurii arestării preventive ori a arestului la domiciliu, formulată în ultima zi a termenului, calculat potrivit art. 269 alin. (1), (2) și (4) din Codul de procedură penală.</i>

În M. Of. nr. 239 din data de 18 martie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 3/2025** în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 207 alin. (1), art. 222 alin. (4) și art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală.

Obiectul recursului în interesul legii

Art. 207 alin. (1), art. 222 alin. (4) și art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală

„Articolul 207

Verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară

(1) Când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului față de care s-a dispus o măsură preventivă, rechizitoriul, împreună cu dosarul cauzei, se înaintează judecătorului

de cameră preliminară de la instanța competentă, cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia”.

„Articolul 222

(4) Judecătorul de drepturi și libertăți este sesizat în vederea prelungirii măsurii de către procuror, prin propunere motivată, însoțită de dosarul cauzei, cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia”.

„Articolul 235

Procedura prelungirii arestării preventive în cursul urmăririi penale

(1) Propunerea de prelungire a arestării preventive împreună cu dosarul cauzei se depun la judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive”.

Decizia ÎCCJ (Complet RIL) nr. 3/2025

Prin Decizia nr. 3/2025, ÎCCJ (Complet RIL) *a admis* recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință, a stabilit că: **„În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 207 alin. (1), art. 222 alin. (4) și art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală, stabilește că nu se consideră în termen sesizarea cu rechizitoriul prin care s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului față de care s-a dispus o măsură preventivă sau cu propunerea de prelungire a duratei măsurii arestării preventive ori a arestului la domiciliu, formulată în ultima zi a termenului, calculat potrivit art. 269 alin. (1), (2) și (4) din Codul de procedură penală”.**

HP

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 3/2025
(M. OF. NR. 192/05.03.2025): ART. 27^29 DIN LEGEA NR. 360/2002
PRIVIND STATUTUL POLIȚISTULUI ȘI ART. 60 ALIN. (3)
DIN ANEXA NR. VI LA LEGEA-CADRU NR. 153/2017**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 3/2025 (M. Of. nr. 192 din 5 martie 2025)	Complet DCD	Art. 27^29 din Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului Art. 60 alin. (3) din anexa nr. VI la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice Art. 13, art. 16 și art. 4 alin. (2) din H.G. nr. 1.578/2002 privind condițiile în baza cărora polițistul are dreptul la concedii de odihnă, concedii de studii și învoiri plătite, concedii fără plată, bilete de odihnă, tratament și recuperare	<i>Măsurile repunerii polițistului „în funcția deținută și în toate drepturile avute la data punerii la dispoziție sau suspendării, inclusiv de compensare a celor de care a fost privat pe perioada punerii la dispoziție sau suspendării” și „reducerii în toate drepturile bănești avute la data punerii la dispoziție, respectiv a suspendării din funcție, inclusiv compensarea drepturilor salariale de care au fost private pe perioada punerii la dispoziție, respectiv a suspendării din funcție, actualizate potrivit majorărilor sau indexărilor salariale” includ:</i>

		– actualizarea sumelor achitate ca urmare a repunerii în funcție cu rata indicelui de inflație; – plata dobânzii legale penalizatoare, calculată începând cu ziua următoare scadenței fiecărui salariu lunar din perioada punerii la dispoziție și până la data plății efective; – plata retroactivă a valorii corespunzătoare sporului pentru absolvirea instituțiilor de învățământ superior, cu diplomă de licență, astfel cum este reglementată de dispozițiile art. 341 alin. (1) lit. b) și alin. (5) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 114/2018 privind instituirea unor măsuri în domeniul investițiilor publice și a unor măsuri fiscal-bugetare, modificarea și completarea unor acte normative și prorogarea unor termene, cu modificările ulterioare, dacă la data punerii la dispoziție își desfășura activitatea în domenii corespunzătoare studiilor absolvite. Măsura compensării drepturilor de care a fost privat polițistul pe perioada punerii la dispoziție sau a
--	--	--

			<i>suspendării nu include compensarea în bani a concediului de odihnă suplimentar neefectuat.</i>
--	--	--	---

În M. Of. nr. 192 din data de 5 martie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 3/2025 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile privind interpretarea dispozițiilor art. 27[^]29 din Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, cu modificările și completările ulterioare, precum și a dispozițiilor art. 60 alin. (3) din anexa nr. VI la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, respectiv a art. 13, art. 16 și art. 4 alin. (2) din Hotărârea Guvernului nr. 1.578/2002 privind condițiile în baza cărora polițistul are dreptul la concedii de odihnă, concedii de studii și învoiri plătite, concedii fără plată, bilete de odihnă, tratament și recuperare, cu modificările și completările ulterioare.**

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului

„Art. 27[^]29

Atunci când s-a dispus clasarea, renunțarea la urmărirea penală, achitarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, precum și în cazul încetării procesului penal, polițistul este repus în funcția deținută și în toate drepturile avute la data punerii la dispoziție sau suspendării, inclusiv de compensare a celor de care a fost privat pe perioada punerii la dispoziție sau suspendării”.

Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice

Anexa nr. VI – Familia ocupațională de funcții bugetare „Apărare, ordine publică și securitate națională”

„Art. 60

(3) În cazul în care s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală ori achitarea, precum și în cazul încetării urmăririi penale ori a procesului penal, persoanele cărora li s-au aplicat prevederile alin. (1) și (2) vor fi repuse în toate drepturile bănești avute la data punerii la dispoziție, respectiv a suspendării din funcție, inclusiv compensarea drepturilor salariale de care au fost private pe perioada punerii la dispoziție, respectiv a suspendării din funcție, actualizate potrivit majorărilor sau indexărilor salariale”.

Hotărârea Guvernului nr. 1.578/2002 privind condițiile în baza cărora polițistul are dreptul la concedii de odihnă, concedii de studii și învoiri plătite, concedii fără plată, bilete de odihnă, tratament și recuperare, cu modificările și completările ulterioare

„Art. 4

(1) Conducerea unității este obligată să ia măsurile necesare pentru ca polițiștii să efectueze în fiecare an calendaristic concediul de odihnă la care au dreptul.

(2) Dacă, din motive întemeiate, unii polițiști nu au putut efectua concediul de odihnă la care aveau dreptul într-un an calendaristic, la cerere, unitatea este obligată să le acorde concediul până la sfârșitul anului calendaristic următor, iar în situații cu totul deosebite, poate fi compensat în bani, în limita fondurilor bugetare alocate, cu aprobarea șefului eşalonului imediat superior, potrivit competențelor stabilite prin ordin al ministrului administrației și internelor.

Art. 13

(1) În afara concediului de odihnă prevăzut la art. 1, polițiștii care își desfășoară activitatea în condiții deosebite – vătămătoare, grele sau periculoase – ori în locuri de muncă în care există astfel de condiții, stabilite potrivit legii, au dreptul în fiecare an calendaristic la un concediu de odihnă suplimentar cu o durată cuprinsă între 3 și 14 zile calendaristice.

(2) Concediile de odihnă suplimentare se cumulează cu concediile de odihnă prevăzute la art. 1.

Art. 16

(1) În cazul în care polițistul, potrivit programării, a efectuat integral concediul de odihnă suplimentar cuvenit și, ulterior, în cursul aceluiași an calendaristic, nu mai lucrează în condițiile respective, cota-parte din indemnizația primită, aferentă timpului nelucrat din acel an calendaristic, nu se restituie unității.

(2) De regulă, concediul de odihnă suplimentar se acordă în cea de-a doua parte a anului în curs și nu poate fi reeșalonat în anul următor”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 3/2025

Prin **Decizia nr. 3/2025**, ÎCCJ (Complet DCD) a *admis* sesizarea formulată de Tribunalul Cluj – Secția mixtă de contencios administrativ și fiscal, de conflicte de muncă și asigurări sociale în Dosarul nr. 6.150/117/2023 și, în consecință, a stabilit că: „În interpretarea dispozițiilor art. 27[^]29 din Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, cu modificările și completările ulterioare, precum și a dispozițiilor art. 60 alin. (3) din anexa nr. VI la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, măsurile repunerii polițistului «în funcția deținută și în toate drepturile avute la data punerii la dispoziție sau suspendării, inclusiv de compensare a celor de care a fost privat pe perioada punerii la dispoziție sau suspendării» și «reputerii în toate drepturile bănești avute la data punerii la dispoziție, respectiv a suspendării din funcție, inclusiv compensarea drepturilor salariale de care au fost private pe perioada punerii la dispoziție, respectiv a suspendării din funcție, actualizate potrivit majorărilor sau indexărilor salariale» includ:

- actualizarea sumelor achitate ca urmare a repunerii în funcție cu rata indicelui de inflație;

- plata dobânzii legale penalizatoare, calculată începând cu ziua următoare scadenței fiecărui salariu lunar din perioada punerii la dispoziție și până la data plății efective;

- plata retroactivă a valorii corespunzătoare sporului pentru absolvirea instituțiilor de învățământ superior, cu diplomă de licență, astfel cum este reglementată de dispozițiile art. 341 alin. (1) lit. b) și alin. (5) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 114/2018 privind instituirea unor măsuri în domeniul investițiilor publice și a unor măsuri fiscal-bugetare, modificarea și completarea unor acte normative și prorogarea unor termene, cu modificările ulterioare, dacă la data punerii la dispoziție își desfășura activitatea în domenii corespunzătoare studiilor absolvite.

În interpretarea dispozițiilor art. 27[^]29 din Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, cu modificările și completările ulterioare, și a dispozițiilor art. 13, art. 16 și art. 4 alin. (2) din Hotărârea Guvernului nr. 1.578/2002 privind condițiile în baza cărora polițistul are dreptul la concedii de odihnă, concedii de studii și învoiri plătite, concedii fără plată, bilete de odihnă, tratament și recuperare, cu modificările și completările ulterioare, măsura compensării drepturilor de care a fost privat polițistul pe perioada punerii la dispoziție sau a suspendării nu include compensarea în bani a concediului de odihnă suplimentar neefectuat”.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 12/2025
(M. OF. NR. 206/10.03.2025): ART. 68⁵ ALIN. (10)
DIN LEGEA NR. 567/2004 ȘI ART. IX ȘI X
DIN O.U.G. NR. 59/2017**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 12/2025 (M. Of. nr. 206 din 10 martie 2025)	Complet DCD	Art. 68⁵ alin. (10) din Legea nr. 567/2004 privind statutul personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea Art. IX și X din O.U.G. nr. 59/2017 privind modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu	<i>Prevederile art. IX alin. (1) din O.U.G. nr. 59/2017 nu împiedică, în privința pensiilor de serviciu ale personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești stabilite în baza cererilor de pensionare înregistrate începând cu 15 septembrie 2017, acordarea pensiilor de serviciu nete actualizate, potrivit art. 68⁵ alin. (10) din Legea nr. 567/2004, cu rata medie anuală a inflației pentru anii 2019 și 2020.</i>

În M. Of. nr. 206 din data de 10 martie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 12/2025 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la interpretarea și aplicarea art. 68⁵ alin. (10) din Legea nr. 567/2004 și ale art. IX și X din O.U.G. nr. 59/2017.**

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 567/2004 privind statutul personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea și al personalului care funcționează în cadrul Institutului Național de Expertize Criminalistice, cu completările aduse prin Legea nr. 130/2015

„Art. 68⁵

(1) Personalul auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea prevăzut la art. 3 alin. (2), personalul de specialitate criminalistică și personalul care ocupă funcții auxiliare de specialitate criminalistică prevăzut la art. 31, precum și tehnicienii criminaliști din cadrul parchetelor, cu o vechime de cel puțin 25 de ani în specialitate, pot beneficia, la împlinirea vârstei de 60 de ani, de pensie de serviciu, în cuantum de 80% din baza de calcul reprezentată de media salariilor de bază brute lunare realizate, inclusiv sporurile, corespunzătoare ultimelor 12 luni de activitate anterioare lunii în care se depune cererea de pensionare.

(2) De pensia de serviciu prevăzută la alin. (1) beneficiază, la împlinirea vârstei de 60 de ani, și personalul auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea, personalul de specialitate criminalistică și personalul care ocupă funcții auxiliare de specialitate criminalistică, precum și tehnicienii criminaliști din cadrul parchetelor, cu o vechime în specialitate între 20 și 25 de ani, în acest caz cuantumul pensiei fiind micșorat cu 1% din baza de calcul prevăzută la alin. (1) pentru fiecare an care lipsește din vechimea în specialitate integrală. (...)

(10) Pensile de serviciu și pensiile de urmaș prevăzute de prezenta lege se actualizează, din oficiu, în fiecare an, odată cu modificările valorii punctului de pensie, cu procentul corespunzător ratei inflației utilizat la stabilirea valorii punctului de pensie, conform prevederilor Legii nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare. Dacă în urma actualizării rezultă o pensie de serviciu mai mică, se păstrează pensia aflată în plată”.

O.U.G. nr. 59/2017 privind modificarea și completarea unor acte normative din domeniul pensiilor de serviciu

„Art. IX

(1) Cuantumul net al pensiilor de serviciu stabilite în baza prevederilor Legii nr. 223/2007 privind Statutul personalului aeronautic civil navigant profesionist din aviația civilă din România, cu modificările și completările ulterioare, Legii nr. 567/2004 privind statutul personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea și al personalului care funcționează în cadrul Institutului Național de Expertize Criminalistice, cu modificările și completările ulterioare, Legii nr. 7/2006 privind statutul funcționarului public parlamentar, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Legii nr. 216/2015 privind acordarea pensiei de serviciu membrilor Corpului diplomatic și consular al României, Legii nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi, cu modificările și completările ulterioare, precum și indemnizația pentru limită de vârstă, prevăzută de Legea nr. 96/2006 privind Statutul deputaților și al senatorilor, republicată, cu completările ulterioare, nu poate fi mai mare decât media venitului

net corespunzător venitului brut care a constituit baza de calcul al pensiei de serviciu, respectiv al indemnizației pentru limită de vârstă.

(2) Pensia de serviciu netă/Indemnizația pentru limită de vârstă netă reprezintă pensia de serviciu/indemnizația pentru limită de vârstă stabilită în cuantum brut din care se deduce impozitul pe venit, potrivit legislației în vigoare.

(3) Venitul net reprezintă venitul brut care a constituit baza de calcul al pensiei de serviciu/indemnizației pentru limită de vârstă din care s-au dedus contribuțiile sociale obligatorii și impozitul pe venit, potrivit legislației în vigoare.

Art. X

Prevederile art. VII pct. 3 și ale art. IX alin. (1) intră în vigoare la data de 15 septembrie 2017”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 12/2025

Prin **Decizia nr. 12/2025**, ÎCCJ (Complet DCD) a *admis* sesizarea formulată de Tribunalul Vaslui – Secția civilă și, în consecință, a stabilit că: „**În interpretarea și aplicarea art. 68⁵ alin. (10) din Legea nr. 567/2004 și ale art. IX și X din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 59/2017, prevederile art. IX alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 59/2017 nu împiedică, în privința pensiilor de serviciu ale personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești stabilite în baza cererilor de pensionare înregistrate începând cu 15 septembrie 2017, acordarea pensiilor de serviciu nete actualizate, potrivit art. 68⁵ alin. (10) din Legea nr. 567/2004, cu rata medie anuală a inflației pentru anii 2019 și 2020.**

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 13/2025
(M. OF. NR. 183/03.03.2025): ART. 88² ALIN. (5) DIN
LEGEA NR. 304/2004 PRIVIND ORGANIZAREA JUDICIARĂ**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 13/2025 (M. Of. nr. 183 din 3 martie 2025)	Complet DCD	Art. 88 ² alin. (5) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară Art. 13 alin. (1) lit. a) din O.U.G. nr. 27/2006 privind salarizarea și alte drepturi ale judecătorilor, procurorilor și altor categorii de personal din sistemul justiției, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 45/2007 Art. 87 alin. (1) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor Art. 6 lit. c) și d) și art. 39 alin. (4) din Legea-cadru nr.	<i>Dreptul la diurnă cuvenit procurorilor care și-au desfășurat activitatea în cadrul Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, reglementat de art. 88² alin. (5) din Legea nr. 304/2004, coroborat cu art. 13 alin. (1) lit. a) din O.U.G. nr. 27/2006, nu se cuvine personalului de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor din cadrul Ministerului Justiției.</i>

		153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice	
--	--	--	--

În M. Of. nr. 183 din data de 3 martie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 13/2025 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile privind dreptul la diurnă cuvenit procurorilor care și-au desfășurat activitatea în cadrul Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție.**

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, cu modificările și completările ulterioare

„Art. 88²

(5) Pe durata desfășurării activității în cadrul Secției pentru Investigarea Infracțiunilor din Justiție, procurorii cu funcții de conducere și execuție beneficiază de drepturile procurorilor detașați, în condițiile legii”.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2006 privind salarizarea și alte drepturi ale judecătorilor, procurorilor și altor categorii de personal din sistemul justiției, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 45/2007, cu modificările și completările ulterioare

„Art. 13

(1) Judecătorii, procurorii, personalul asimilat acestora și magistrații-asistenți, care sunt detașați sau delegați în altă localitate decât cea de domiciliu, beneficiază, pe toată durata delegării sau detașării, de următoarele drepturi:

a) diurnă în cuantum de 2% din indemnizația de încadrare brută lunară, dar nu mai puțin decât cuantumul prevăzut pentru personalul din unitățile bugetare”.

Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare

„Art. 87

(1) Pe durata îndeplinirii funcției, personalul de specialitate juridică din Ministerul Justiției, Ministerul Public, Consiliul Superior al Magistraturii, Institutul Național de Criminologie, Institutul Național de Expertize Criminalistice și din Institutul Național al Magistraturii este asimilat judecătorilor și procurorilor în ceea ce privește drepturile și îndatoririle, inclusiv susținerea examenului de admitere, evaluarea activității profesionale, susținerea examenului de capacitate și de promovare, dispozițiile prezentei legi aplicându-se în mod corespunzător”.

Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare

„Art. 6: Principii

Sistemul de salarizare reglementat prin prezenta lege are la bază următoarele principii:

a) principiul legalității, în sensul că drepturile de natură salarială se stabilesc prin norme juridice de forță legii, cu excepția hotărârilor prevăzute la art. 11 alin. (1), conform principiilor enunțate de art. 120 din Constituția României, republicată, dar cu încadrare între limitele minime și maxime prevăzute prin prezenta lege;

b) principiul nediscriminării, în sensul eliminării oricăror forme de discriminare și instituirii unui tratament egal cu privire la personalul din sectorul bugetar care prestează aceeași activitate și are aceeași vechime în muncă și în funcție;

c) principiul egalității, prin asigurarea de salarii de bază egale pentru muncă cu valoare egală;

d) principiul importanței sociale a muncii, în sensul că salarizarea personalului din sectorul bugetar se realizează în raport cu responsabilitatea, complexitatea, riscurile activității și nivelul studiilor;

e) principiul stimulării personalului din sectorul bugetar, în contextul recunoașterii și recompensării performanțelor profesionale obținute, pe baza criteriilor stabilite potrivit legii și regulamentelor proprii;

f) principiul ierarhizării, pe verticală, cât și pe orizontală, în cadrul aceluiași domeniu, în funcție de complexitatea și importanța activității desfășurate;

g) principiul transparenței mecanismului de stabilire a drepturilor salariale, în sensul asigurării predictibilității salariale pentru personalul din sectorul bugetar;

h) principiul sustenabilității financiare, în sensul stabilirii nivelului de salarizare pentru personalul bugetar, astfel încât să se asigure respectarea plafoanelor cheltuielilor de personal ale bugetului general consolidat, stabilite în condițiile legii;

i) principiul publicității în sensul transparenței veniturilor de natură salarială, precum și a altor drepturi în bani și/sau în natură pentru toate funcțiile din sectorul bugetar.

Art. 39: Aplicarea tranzitorie

(1) Până la aplicarea integrală a prevederilor prezentei legi, pentru personalul nou-încadrat, pentru personalul numit/încadrat în aceeași instituție/autoritate publică pe funcții de același fel, inclusiv pentru personalul promovat în funcții sau în grade/trepte profesionale, salarizarea se face la nivelul de salarizare pentru funcții similare din cadrul instituției/autorității publice în care acesta este numit/încadrat sau din instituțiile subordonate acestora, în cazul în care nu există o funcție similară în plată.

(2) În situația în care prin aplicarea alin. (1) nu există funcție similară în plată, nivelul salariului de bază, soldei de funcție/salariului de funcție, indemnizației de încadrare pentru personalul nou-încadrat, pentru personalul numit/încadrat în aceeași instituție/autoritate publică pe funcții de același fel, inclusiv pentru personalul promovat în funcții sau în grade/trepte profesionale, se stabilește prin înmulțirea coeficientului prevăzut în anexe cu salariul de bază minim brut pe țară

garantat în plată în vigoare, la care se aplică, după caz, prevederile art. 10 privind gradația corespunzătoare vechimii în muncă.

(3) În aplicarea prevederilor alin. (1), prin instituție sau autoritate publică se înțelege acea instituție sau autoritate publică cu personalitate juridică care are patrimoniu propriu, buget propriu de venituri și cheltuieli, conduce contabilitate proprie, iar conducătorul acesteia are calitatea de ordonator de credite.

(4) În aplicarea prevederilor alin. (1), în cazul instituțiilor sau autorităților publice aflate în subordinea aceluiași ordonator de credite, având același scop, îndeplinind aceleași funcții și atribuții, aflate la același nivel de subordonare din punct de vedere financiar, nivelul salariului de bază/indemnizației de încadrare se va stabili la nivelul maxim aflat în plată din cadrul tuturor acestor instituții sau autorități publice subordonate”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 13/2025

Prin **Decizia nr. 13/2025**, ÎCCJ (Complet DCD) a *admis* sesizarea formulată de Curtea de Apel București – Secția a VII-a pentru cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale în Dosarul nr. 26.865/3/2022* și, în consecință, a stabilit că: „În dispozițiilor art. 88² alin. (5) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, cu modificările și completările ulterioare, coroborat cu art. 13 alin. (1) lit. a) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2006 privind salarizarea și alte drepturi ale judecătorilor, procurorilor și altor categorii de personal din sistemul justiției, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 45/2007, cu modificările și completările ulterioare, cu art. 87 alin. (1) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, cu art. 14 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și cu art. 6 lit. c) și d) și art. 39 alin. (4) din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, în lumina Deciziei Curții Constituționale nr. 794 din 15 decembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1029 din 21 decembrie 2016, și a Deciziei nr. 13 din 13 martie 2023 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 401 din 10 mai 2023, dreptul la diurnă convenit procurorilor care și-au desfășurat activitatea în cadrul Secției pentru investigarea infracțiunilor din justiție, reglementat de art. 88² alin. (5) din Legea nr. 304/2004, coroborat cu art. 13 alin. (1) lit. a) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 27/2006, nu se cuvine personalului de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor din cadrul Ministerului Justiției”.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 37/2025
(M. OF. NR. 258/25.03.2025): ART. 254 ALIN. (1)
DIN LEGEA EDUCAȚIEI NAȚIONALE NR. 1/2011 ȘI ART. 8
ȘI 12 DIN ANEXA NR. I LA LEGEA-CADRU NR. 153/2017
PRIVIND SALARIZAREA PERSONALULUI PLĂTIT
DIN FONDURI PUBLICE**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 37/2025 (M. Of. nr. 258 din 25 martie 2025)	Complet DCD	Art. 254 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011 Art. 8 și art. 12 din anexa nr. I la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice Art. 9 din Normele metodologice privind salarizarea prin plata cu ora pentru personalul didactic de predare, de conducere, de îndrumare și control, precum și pentru cadrele didactice metodiste din unitățile de	<i>Salariul de bază al cadrelor didactice – profesori pentru învățământul primar – angajate în regim de plata cu ora include majorarea de 10% stabilită conform prevederilor art. 8 din anexa nr. I (Familia ocupațională de funcții bugetare „Învățământ”) la Legea-cadru nr. 153/2017, ca în cazul profesorilor pentru învățământul primar angajați prin contract individual de muncă cu normă întreagă.</i>

		învățământ preuniversitar de stat și unitățile conexe, aprobate prin OMEN nr. 4.827/2018	
--	--	---	--

În M. Of. nr. 258 din data de 25 martie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 37/2025 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 254 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, coroborate cu cele ale art. 8 și art. 12 din anexa nr. I la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, cu referire la art. 9 din Normele metodologice privind salarizarea prin plata cu ora pentru personalul didactic de predare, de conducere, de îndrumare și control, precum și pentru cadrele didactice metodiste din unitățile de învățământ preuniversitar de stat și unitățile conexe, aprobate prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 4.827/2018, cu modificările și completările ulterioare.**

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 254 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011

„Art. 254

(1) *În unitățile de învățământ sau în consorțiile școlare poate fi angajat personal didactic cu contract individual de muncă pe perioadă nedeterminată sau perioadă determinată de cel mult un an școlar, cu posibilitatea prelungirii contractului, respectiv în plata cu ora, în condițiile legii”.*

Art. 8 și art. 12 din anexa nr. I la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice

Anexa nr. I (Familia ocupațională de funcții bugetare „Învățământ”)

„Art. 8

Personalul didactic care îndeplinește funcția de diriginte, învățătorii, educatoarele, institutorii, profesorii pentru învățământul primar, profesorii pentru învățământul preșcolar beneficiază de o majorare de 10% a salariului de bază”.

Art. 9 din Normele metodologice privind salarizarea prin plata cu ora pentru personalul didactic de predare, de conducere, de îndrumare și control, precum și pentru cadrele didactice metodiste din unitățile de învățământ preuniversitar de stat și unitățile conexe, aprobate prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 4.827/2018

„Art. 9

(1) *Calculul pentru plata cu ora se raportează la norma didactică de predare-învățare-evaluare, de instruire practică și de evaluare curentă a preșcolarilor și a elevilor în clasă prevăzută la art. 262 alin. (3) din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare.*

(2) Pentru calculul tarifului la plata cu ora aferent posturilor didactice de predare/catedrelor vacante/rezervate se utilizează salariul de bază aferent cadrului didactic încadrat, având în vedere treapta de vechime în învățământ și gradul didactic corespunzător. La salariul de bază se aplică, după caz, următoarele sporuri: indemnizație pentru învățământ special, indemnizație pentru zone izolate, spor pentru activitatea de predare în sistemul penitenciar, spor pentru predare simultană.

(3) Tarifele orare din învățământul preuniversitar se calculează prin raportarea salariului de bază calculat conform alin. (2) la numărul de ore aferent normei didactice de predare, astfel:

- a) 1/72 pentru norma didactică de 18 ore pe săptămână;
- b) 1/64 pentru norma didactică de 16 ore pe săptămână în învățământul special;
- c) 1/96 pentru norma didactică de 24 de ore pe săptămână, învățători, antrenori din palatele și cluburile copiilor, profesori de instruire practică și maiștri-instructori;
- d) 1/80 pentru norma didactică de 20 de ore pe săptămână, învățător-educator, institutor-educator, profesor-educator, maestru-instructor și profesor de instruire practică în învățământul special;
- e) 1/80 pentru profesori pentru învățământul primar, învățători, institutori învățământ primar;
- f) 1/100 pentru profesori pentru învățământul preșcolar, educatoare, institutori învățământ preșcolar.

(4) Pentru activitatea de dirigiență efectuată de personalul didactic de predare angajat cu contract individual de muncă pe durată nedeterminată sau determinată, cu normă întreagă sau cu timp parțial, cu cel puțin jumătate de normă de bază, în una sau mai multe școli, majorarea corespunzătoare se calculează la nivelul prevăzut pentru norma întreagă, la unitatea unde efectuează activitatea de dirigiență.

(5) Personalul didactic de predare care prestează activitate de dirigiență și care își desfășoară activitatea didactică în baza mai multor contracte individuale de muncă poate desfășura activitate de dirigiență doar în executarea unui singur contract individual de muncă”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 37/2025

Prin **Decizia nr. 37/2025**, ÎCCJ (Complet DCD) a **admis în parte** sesizarea formulată de Tribunalul Vaslui – Secția civilă, în Dosarul nr. 160/89/2024 și, în consecință, a stabilit că: **„În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 254 alin. (1) din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, coroborate cu cele ale art. 8 și art. 12 din anexa nr. I la Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, cu referire la art. 9 din Normele metodologice privind salarizarea prin plata cu ora pentru personalul didactic de predare, de conducere, de îndrumare și control, precum și pentru cadrele didactice**

metodiste din unitățile de învățământ preuniversitar de stat și unitățile conexe, aprobate prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 4.827/2018, cu modificările și completările ulterioare, salariul de bază al cadrelor didactice – profesori pentru învățământul primar – angajate în regim de plata cu ora include majorarea de 10% stabilită conform prevederilor art. 8 din anexa nr. I (Familia ocupațională de funcții bugetare «Învățământ») la Legea-cadru nr. 153/2017, ca în cazul profesorilor pentru învățământul primar angajați prin contract individual de muncă cu normă întreagă”.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 38/2025
(M. OF. NR. 244/20.03.2025): ART. 11 ALIN. (4) ȘI ART. 18
DIN LEGEA-CADRU NR. 153/2017 PRIVIND SALARIZAREA
PERSONALULUI PLĂTIT DIN FONDURI PUBLICE**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 38/2025 (M. Of. nr. 244 din 20 martie 2025)	Complet DCD	Art. 11 alin. (4) și art. 18 din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice	<i>Prin acordarea indemnizației de hrană nivelul veniturilor salariale nu poate depăși nivelul indemnizației lunare a funcției de viceprimar.</i>

În M. Of. nr. 244 din data de 20 martie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 38/2025 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 11 alin. (4) și ale art. 18 din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare.**

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 11 alin. (4) și art. 18 din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice

„Art. 11

(1) Pentru funcționarii publici și personalul contractual din cadrul familiei ocupaționale «Administrație» din aparatul propriu al consiliilor județene, primării și consilii locale, din instituțiile și serviciile publice de interes local și județean din subordinea acestora, salariile de bază se stabilesc prin hotărâre a consiliului local, a consiliului județean sau a Consiliului General al Municipiului București, după caz, în urma consultării organizației sindicale reprezentative la nivel de unitate sau, după caz, a reprezentanților salariaților.

(2) Nomenclatorul funcțiilor necesare desfășurării activităților specifice fiecărei instituții sau autorități a administrației publice locale, precum și ierarhia funcțiilor sunt prevăzute în anexa nr. VIII cap. I lit. A pct. III și cap. II lit. A pct. IV.

(3) Stabilirea salariilor lunare potrivit alin. (1) se realizează de către ordonatorul de credite, cu respectarea prevederilor art. 25.

(4) Nivelul veniturilor salariale se stabilește, în condițiile prevăzute la alin. (1) și (3), fără a depăși nivelul indemnizației lunare a funcției de viceprimar sau, după caz, a indemnizației lunare a vicepreședintelui consiliului județean, sau, după caz, a viceprimarului municipiului București, corespunzător nivelului de organizare: comună, oraș, municipiu, sectoarele municipiului București, primăria generală a municipiului București, exclusiv majorările prevăzute la art. 16 alin. (2), cu încadrarea în cheltuielile de personal aprobate în bugetele de venituri și cheltuieli.

Art. 18 Indemnizația de hrană (forma inițială)

(1) Începând cu 1 decembrie 2018, ordonatorii de credite acordă obligatoriu, lunar, indemnizații de hrană la nivelul anual a două salarii de bază minime brute pe țară garantate în plată, cu excepția personalului Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Justiției – Administrația Națională a Penitenciarelor, Serviciului Român de Informații, Serviciului de Informații Externe, Serviciului de Protecție și Pază și Serviciului de Telecomunicații Speciale, precum și a personalului poliției locale care, potrivit legii, beneficiază de drepturi de hrană în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 26/1994 privind drepturile de hrană, în timp de pace, ale personalului din sectorul de apărare națională, ordine publică și siguranță națională, republicată, cu modificările și completările ulterioare”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 38/2025

Prin Decizia nr. 38/2025, ÎCCJ (Complet DCD) a *admis* sesizarea formulată de Curtea de Apel Constanța – Secția de contencios administrativ și fiscal în Dosarul nr. 1.801/88/2023 și, în consecință, a stabilit că: „În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 11 alin. (4) și ale art. 18 din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, prin acordarea indemnizației de hrană nivelul veniturilor salariale nu poate depăși nivelul indemnizației lunare a funcției de viceprimar”.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 62/2025
(M. OF. NR. 252/24.03.2025): ART. 4 ALIN. (2) LIT. A) ȘI ART. 6
DIN O.G. NR. 25/2014 PRIVIND ÎNCADRAREA ÎN MUNCĂ
ȘI DETAȘAREA STRĂINILOR PE TERITORIUL ROMÂNIEI**

De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 62/2025 (M. Of. nr. 252 din 24 martie 2025)	Complet DCD	Art. 4 alin. (2) lit. a) și art. 6 din O.G. nr. 25/2014 privind încadrarea în muncă și detașarea străinilor pe teritoriul României și pentru modificarea și completarea unor acte normative privind regimul străinilor în România, aprobată prin Legea nr. 14/2016	<i>Pentru îndeplinirea condiției prevăzute de aceste dispoziții în vederea eliberării avizului de angajare nu este suficientă înscrierea, în certificatul de înmatriculare sau înregistrare în registrul comerțului ori certificatul de înscriere în Registrul asociațiilor și fundațiilor, a codurilor CAEN aferente activităților compatibile cu funcția pentru care se solicită încadrarea în muncă a străinului, fiind necesară și desfășurarea efectivă de către angajator a activității compatibile cu funcția pentru care solicită încadrarea în muncă a străinului.</i>

În M. Of. nr. 252 din data de 24 martie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 62/2025 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la interpretarea dispozițiilor art. 4 alin. (2) lit. a) coroborate cu cele ale art. 6 din Ordonanța Guvernului nr. 25/2014 privind încadrarea în muncă și detașarea străinilor pe teritoriul**

României și pentru modificarea și completarea unor acte normative privind regimul străinilor în România, aprobată prin Legea nr. 14/2016, cu modificările și completările ulterioare, în forma anterioară intrării în vigoare a Legii nr. 28/2024 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul străinilor.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 4 alin. (2) lit. a) și art. 6 din O.G. nr. 25/2014 privind încadrarea în muncă și detașarea străinilor pe teritoriul României și pentru modificarea și completarea unor acte normative privind regimul străinilor în România, aprobată prin Legea nr. 14/2016

– forma anterioară intrării în vigoare a Legii nr. 28/2024 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul străinilor

„Art. 4

(2) Condițiile generale pentru eliberarea avizului de angajare sunt următoarele:

a) angajatorul persoană juridică, persoană fizică autorizată sau întreprindere individuală desfășoară pe teritoriul României activități compatibile cu funcția pentru care solicită încadrarea în muncă a străinului;

Art. 6

(1) Dovada îndeplinirii condiției generale prevăzute la art. 4 alin. (2) lit. a) se face prin prezentarea de către angajatorul persoană juridică, persoană fizică autorizată sau întreprindere individuală a următoarelor documente:

a) certificatul de înmatriculare sau înregistrare în registrul comerțului ori certificatul de înscriere în Registrul asociațiilor și fundațiilor, în copie și în original;

b) certificatul constatat din care să rezulte că în registrul comerțului sau, după caz, în Registrul asociațiilor și fundațiilor nu au fost înregistrate mențiuni privind deschiderea procedurii falimentului”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 62/2025

Prin Decizia nr. 62/2025, ÎCCJ (Complet DCD) a *admis* sesizarea formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția de contencios administrativ și fiscal în Dosarul nr. 411/35/2023 și, în consecință, a stabilit că: „În interpretarea dispozițiilor art. 4 alin. (2) lit. a), coroborate cu cele ale art. 6 din Ordonanța Guvernului nr. 25/2014 privind încadrarea în muncă și detașarea străinilor pe teritoriul României și pentru modificarea și completarea unor acte normative privind regimul străinilor în România, aprobată prin Legea nr. 14/2016, cu modificările și completările ulterioare, în forma anterioară intrării în vigoare a Legii nr. 28/2024 pentru modificarea și completarea unor acte normative în domeniul străinilor, pentru îndeplinirea condiției prevăzute de aceste dispoziții în vederea eliberării avizului de angajare nu este suficientă înscrierea, în certificatul de înmatriculare sau înregistrare în registrul comerțului ori certificatul de înscriere în Registrul asociațiilor și fundațiilor, a codurilor CAEN aferente activităților compatibile cu funcția pentru care se solicită încadrarea în muncă a străinului, fiind necesară și desfășurarea efectivă de către angajator a activității compatibile cu funcția pentru care solicită încadrarea în muncă a străinului”.

VI. JURISPRUDENȚĂ CCR

• ABSTRACT

Further to the work carried out by the Constitutional Court, two decisions (exceptions of unconstitutionality admitted) were published in April regarding: Fiscal Procedure Code, Law no. 255/2010 on the expropriation for a public utility cause, necessary to achieve objectives of national, county and local interest.

NECONSTITUȚIONALITATE - D.C.C. NR. 49/2025 (M. OF. NR. 237/18.03.2025): ART. 25 ALIN. (3) LIT. B) ȘI C) DIN CODUL DE PROCEDURĂ FISCALĂ

De Redacția Pro Lege

Decizia CCR	Actul normativ	Sumar
D.C.C. nr. 49/2025 (M. Of. nr. 237 din 18 martie 2025)	Art. 25 alin. (3) lit. b) și c) din Codul de procedură fiscală	<i>Neconstituționalitate</i>

În M. Of. nr. 237 din data de 18 martie 2025 s-a publicat **Decizia Curții Constituționale nr. 49/2025** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 25 alin. (3) lit. b) și c) din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală.

Obiectul sesizării de neconstituționalitate

Codul de procedură fiscală

„Art. 25 alin. (3)

Persoana juridică răspunde solidar cu debitorul declarat insolvent în condițiile prezentului cod sau declarat insolvent dacă, direct ori indirect, controlează, este controlată sau se află sub control comun cu debitorul și dacă este îndeplinită cel puțin una dintre următoarele condiții:

a) dobândește, cu orice titlu, dreptul de proprietate asupra unor active de la debitor, iar valoarea contabilă a acestor active reprezintă cel puțin jumătate din valoarea contabilă a tuturor activelor dobânditorului;

b) are sau a avut raporturi contractuale cu clienții și/sau cu furnizorii, alții decât cei de utilități, care au avut sau au raporturi contractuale cu debitorul în proporție de cel puțin jumătate din totalul valoric al tranzacțiilor;

c) are sau a avut raporturi de muncă sau civile de prestări de servicii cu cel puțin jumătate dintre angajații sau prestatorii de servicii ai debitorului”.

D.C.C. nr. 49/2025

Prin Decizia nr. 49/2025, Curtea Constituțională *a admis* excepția de neconstituționalitate ridicată de Societatea Fincodrum – S.A. din Brașov în Dosarul nr. 295/64/2022 al Curții de Apel Brașov – Secția contencios administrativ și fiscal și a constatat că: **„soluția legislativă cuprinsă în art. 25 alin. (3) lit. b) și c) din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, care nu precizează criteriile necesare constatării îndeplinirii condițiilor ce atrag răspunderea solidară a persoanei juridice, este neconstituțională”.**

**NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 482/2024
(M. OF. NR. 186/04.03.2025): ART. 11 ALIN. (6[^]1), (6[^]3)
ȘI ALIN. (6[^]8)-(6[^]10) DIN LEGEA NR. 255/2010 PRIVIND
EXPROPRIEREA PENTRU CAUZĂ DE UTILITATE PUBLICĂ**

De Redacția Pro Lege

Decizia CCR	Actul normativ	Sumar
D.C.C. nr. 482/2024 (M. Of. nr. 186 din 4 martie 2025)	Art. 11 alin. (6 [^] 1), (6 [^] 3) și alin. (6 [^] 8)-(6 [^] 10) din Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local	<i>Neconstituționalitate</i>

În M. Of. nr. 186 din data de 4 martie 2025 s-a publicat **Decizia Curții Constituționale nr. 482/2024** referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 11 alin. (6[^]1), (6[^]3) și alin. (6[^]8)-(6[^]10) din Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local.

Obiectul sesizării de neconstituționalitate

Art. 11 alin. (6[^]1), (6[^]3) și alin. (6[^]8)-(6[^]10) din Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local

„Art. 11

(6[^]1) În situația în care consecința directă a revizuirii studiului de fezabilitate, a modificării sau definitivării proiectului tehnic de execuție ori a detaliilor de execuție va fi renunțarea la unele imobile afectate inițial de lucrarea de interes public național, regional, județean, interjudețean sau local, expropriatorul va dispune, prin hotărâre a Guvernului/consiliului județean/consiliului local, excluderea imobilelor din lista proprietarilor, așa cum rezultă din evidențele Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară sau ale unităților administrativ-teritoriale,

prevăzută la art. 5, și la restituirea acestor imobile către proprietari, prin decizie, după caz.

(...)

(6[^]3) Procedura de modificare, prin hotărâre a Guvernului/consiliului județean/consiliului local, a listei proprietarilor, așa cum rezultă din evidențele Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară sau ale unităților administrativ-teritoriale, prevăzută la art. 5, implicit, modificarea hotărârii de expropriere, în sensul excluderii imobilelor ce urmează a se restitui, va fi demarată de către expropriator în termen de 60 de zile de la data la care a intervenit revizuirea studiului de fezabilitate, modificarea sau definitivarea proiectului de execuție ori a detaliilor de execuție. Decizia de restituire se emite în termen de 5 zile lucrătoare de la emiterea hotărârii Guvernului/consiliului județean/consiliului local de modificare, cu privire la imobilele pentru care a fost emisă anterior decizia de expropriere.

(...)

(6[^]8) Transferul dreptului de proprietate asupra imobilelor din proprietatea publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale în proprietatea privată a persoanelor fizice sau juridice operează de drept la data emiterii deciziei de restituire de către expropriator.

(6[^]9) După aprobarea modificărilor prevăzute la alin. (6[^]2), sumele consemnate pe seama și la dispoziția expropriaților aferente imobilelor restituite vor fi retrase din conturile de consemnare și vor fi virate la bugetul de stat sau bugetele locale, după caz. Procedura de restituire a sumelor, în cazul în care proprietarii au acceptat cuantumul despăgubirilor, propuse de expropriator, se va detalia prin normele metodologice de punere în aplicare a prezentei legi.

(6[^]10) Decizia de restituire a imobilelor constituie titlu executoriu pentru restituirea de către expropriați a sumelor plătite cu titlu de despăgubire și produce efecte atât împotriva celor expropriați, cât și împotriva succesorilor acestora, calitatea de succesor fiind dovedită în condițiile legii”.

D.C.C. nr. 482/2024

Prin Decizia nr. 482/2024, Curtea Constituțională *a admis* excepția de neconstituționalitate ridicată direct de Avocatul Poporului și a constatat că: **„dispozițiile art. 11 alin. (6[^]1), (6[^]3) și alin. (6[^]8)-(6[^]10) din Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local, cu modificările și completările ulterioare, sunt neconstituționale”.**